

An aerial photograph of a large lake with several forested islands. The water is a deep blue, and the islands are covered in dense green trees. The sky is clear, and the overall scene is peaceful and scenic.

RAPORT OKRESOWY NR X

z realizacji

***Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego
województwa warmińsko-mazurskiego
do roku 2020***

Stan na koniec 2009 r.

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO

RAPORT OKRESOWY NR X

z realizacji

*Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego
województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020*

Stan na koniec 2009 r.

Olsztyn 2011

Oprawa fotograficzna publikacji:
Wojciech Wójcik

Skład, druk i oprawa:
Agencja Wydawnicza „ARGI” s.c.
www.argi.pl

ISBN 978-83-60425-73-2

Wstęp	7
I. Najważniejsze wydarzenia i działania w 2009 roku.....	8
II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych.....	12
1. Cel główny – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy.....	12
2. Cel strategiczny – Wzrost konkurencyjności gospodarki.....	15
3. Cel strategiczny – Wzrost aktywności społecznej	17
4. Cel strategiczny – Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych.....	18
III. Synteza realizacji priorytetów Strategii	20
IV. Realizacja działań w ramach poszczególnych celów operacyjnych	23
Cel 1.1 Wzrost konkurencyjności firm	23
Cel 1.2 Wzrost liczby miejsc pracy	27
Cel 1.3 Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych.....	28
Cel 1.4 Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości	29
Cel 1.5 Wzrost potencjału turystycznego.....	31
Cel 1.6 Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa.....	34
Cel 1.7 Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu (IOB).....	35
Cel 1.8 Tworzenie społeczeństwa informacyjnego	36
Cel 1.9 Doskonalenie administracji.....	37
Cel 2.1 Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy.....	39
Cel 2.2 Różnorodna i dostępna edukacja.....	41
Cel 2.3 Rozwój społeczeństwa obywatelskiego	44
Cel 2.4 Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych.....	46
Cel 2.5 Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego	47
Cel 2.6 Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu.....	49
Cel 2.7 Wzrost dostępności mieszkań.....	52
Cel 2.8 Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej.....	53
Cel 2.9 Poprawa jakości i ochrona środowiska	55
Cel 3.1 Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności.....	57
Cel 3.2 Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	58
Cel 3.3 Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej.....	59
Cel 3.4 Monitoring środowiska.....	61
V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji w 2009 roku	62
VI. Wnioski	67
Wykaz skrótów	70
Spis tabel, wykresów i rycin	72
Wykaz ważniejszych źródeł wykorzystanych do opracowania Raportu.....	73

Raport zatwierdzony przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego zgodnie z Uchwałą Nr IX/156/11 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 31 sierpnia 2011 r.

Szanowni Państwo,

z przyjemnością przekazuję Państwu dziesiąty już *Raport okresowy z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego* prezentujący postępy we wdrażaniu *Strategii* w 2009 r.

2009 rok to moment, w którym minęło dziesięć lat funkcjonowania samorządowych województw oraz pięć lat od akcesji Polski do Unii Europejskiej. Oba jubileusze były niezwykle dla samorządów regionalnych, ponieważ stały się impulsem do pierwszego podsumowania samodzielnego kształtowania polityki rozwoju w regionach oraz funkcjonowania w warunkach wspólnych polityk i finansowania płynącego z Unii Europejskiej.

Śmiało mogę stwierdzić, że Warmia i Mazury w pełni korzystają z możliwości rozwojowych, jakie pojawiły się w ostatnim dziesięcioleciu. Potwierdzają to informacje zgromadzone w procesie monitorowania realizacji *Strategii rozwoju województwa* w kolejnych rocznych raportach okresowych. Z roku na rok podejmowane są coraz liczniejsze działania na rzecz rozwoju województwa, a środki finansowe polityki spójności UE zintensyfikowały proces konwergencji Warmii i Mazur z regionami europejskimi.

Wierzę, że publikacja stanie się użyteczną lekturą, skłoni do refleksji i dyskusji na temat postępów w osiąganiu celów rozwojowych województwa warmińsko-mazurskiego, ale i zmobilizuje instytucje publiczne oraz podmioty prywatne do dalszego działania.

Z poważaniem,

Jacek Protas

Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Jednostki odpowiedzialne za opracowanie raportów cząstkowych z celów strategicznych i operacyjnych

Cel główny i cele strategiczne – Departament Polityki Regionalnej

Priorytet 1 – koordynator: Departament Polityki Regionalnej

Cele operacyjne:

- 1.1 – Departament Polityki Regionalnej we współpracy z Warmińsko-Mazurską Agencją Rozwoju Regionalnego S.A.
- 1.2 – Wojewódzki Urząd Pracy
- 1.3 – Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
- 1.4 – Departament Polityki Jakości we współpracy z Departamentem Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa
- 1.5 – Departament Turystyki we współpracy z Departamentem Kultury i Edukacji
- 1.6 – Departament Polityki Regionalnej we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej i Departamentem Zdrowia
- 1.7 – Departament Polityki Regionalnej we współpracy z Warmińsko-Mazurską Agencją Rozwoju Regionalnego S.A.
- 1.8 – Departament Społeczeństwa Informacyjnego
- 1.9 – Departament Polityki Jakości

Priorytet 2 – koordynator: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Cele operacyjne:

- 2.1 – Departament Kultury i Edukacji we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Pracy
- 2.2 – Departament Kultury i Edukacji we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Pracy
- 2.3 – Biuro ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi
- 2.4 – Departament Zdrowia
- 2.5 – Biuro ds. Obronnych i Bezpieczeństwa Publicznego
- 2.6 – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
- 2.7 – Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego
- 2.8 – Departament Sportu
- 2.9 – Departament Ochrony Środowiska

Priorytet 3 – koordynator: Departament Infrastruktury i Geodezji

Cele operacyjne:

- 3.1 – Departament Infrastruktury i Geodezji
- 3.2 – Departament Infrastruktury i Geodezji
- 3.3 – Departament Współpracy Międzynarodowej
- 3.4 – Departament Ochrony Środowiska

Koordynator opracowania Raportu – Departament Polityki Regionalnej

Raport jest piątą edycją dokumentu prezentującego rezultaty monitorowania zaktualizowanej w 2005 r. *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego* i dziesiątą od początku realizacji bazowego dokumentu z 2000 r. Raport jest narzędziem przekazu informacji o regionie i działalności poszczególnych instytucji zaangażowanych w realizację Strategii. Przykłady dobrych praktyk stanowią element promocji województwa i podstawę do dyskusji nad kierunkiem przyszłych działań rozwojowych.

Rozdział I *Najważniejsze wydarzenia i działania w 2009 roku* stanowi wprowadzenie do zasadniczej części Raportu. Zawiera on syntetyczny przegląd najważniejszych wydarzeń, które, z uwagi na dwuletnie opóźnienie w opracowywaniu dokumentu¹, ułatwią czytelnikowi umieszczenie informacji zawartej w dalszej części w odpowiednim kontekście historycznym. W rozdziale przywołano także najważniejsze działania (z punktu widzenia autorów opracowania), które wpisały się w priorytety rozwojowe władz województwa oraz miały wpływ na kształtowanie sytuacji społeczno-gospodarczej regionu i jego pozycji na arenie krajowej i międzynarodowej. Zostały one wyszczególnione ze względu na swój szeroki zasięg oddziaływania (obejmujący całe województwo, a niekiedy wykraczający poza nie), wielkość zaangażowanych nakładów finansowych (w tym przy współdziałaniu środków europejskich) i rozmiar rezultatów (materialnych i niematerialnych), które powstały lub powstaną dzięki nim. Rozdział II *Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych* zawiera informację o kształtowaniu się wartości i trendów, w horyzoncie 1999-2009, podstawowych wskaźników statystyki publicznej opisujących cel główny i cele szczegółowe *Strategii*. Przy sporządzaniu analizy wskaźnikowej posługiwano się danymi Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Olsztynie oraz Eurostatu. W rozdziale tym zaprezentowano miejsce regionu w kraju i Unii Europejskiej w odniesieniu do podstawowych wskaźników charakteryzujących sytuację ekonomiczną i społeczną oraz powiązania sieciowe. Kolejne rozdziały zawierają informacje na temat działań podejmowanych w 2009 r. w województwie, które przyczyniają się do osiągnięcia celów *Strategii*. Rozdział IV *Realizacja celów operacyjnych* obrazuje projekty i inicjatywy podejmowane w regionie w podziale na poszczególne cele cząstkowe, natomiast rozdział III *Synteza realizacji priorytetów Strategii* jest próbą podsumowania i syntezy podejmowanych działań. Zdecydowana większość danych zaprezentowanych w tych rozdziałach pochodzi od jednostek objętych systemem monitorowania *Strategii*. Dla każdego z celów operacyjnych *Strategii* przyporządkowana jest jednostka (wykaz jednostek znajduje się na stronie nr 6 niniejszego Raportu) odpowiedzialna za coroczne raportowanie o działaniach, które wpisują się w dany cel cząstkowy i były podejmowane przez nią oraz inne podmioty i instytucje w regionie. Uzyskane w ten sposób informacje uzupełniane są danymi ogólnodostępnymi upublicznianymi przez jednostki samorządu terytorialnego, administrację, uczelnie, organizacje i inne podmioty w województwie. Jest to zasadnicza część Raportu służąca ocenie działań rozwojowych i formułowaniu wskazówek dotyczących przyszłości. Raport zamykają *Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji w 2009 roku* zawarte w rozdziale V oraz rozdział VI *Wnioski*, zawierający propozycje przyszłych działań umożliwiających poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej naszego województwa.

Jest to trzecia edycja Raportu przygotowana z wykorzystaniem narzędzia udoskonalającego system monitorowania pn. *SMS dla Warmii i Mazur – System Monitoringu Strategii*. Jest ono dostępne na stronie *Wrota Warmii i Mazur* pod adresem <http://sms.warmia.mazury.pl>, natomiast informacje na temat monitorowania Strategii znajdują się pod adresem <http://wrota.warmia.mazury.pl/Strategia-rozwoju/Monitoring-i-ewaluacja-strategii/>.

¹ Zgodnie z zasadami monitoringu *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020*, Raporty z jej realizacji są opracowywane w drugim roku po roku sprawozdawczym z uwagi na dostępność danych statystyki publicznej.

I. Najważniejsze wydarzenia i działania w 2009 roku

Rok 2009 był czasem wielu rocznic i jubileuszy i zapisał się w historii Polski i świata nowymi znaczącymi wydarzeniami. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ogłosił go Rokiem Rodzinnej Opieki Zastępczej, Senat – Rokiem Polskiej Demokracji, natomiast Komisja Europejska – Europejskim Rokiem Innowacji i Twórczości. W maju minęło 5 lat od akcesji Polski do Unii Europejskiej, w czerwcu – 20 lat od upadku komunizmu i pierwszych wolnych wyborów poprzedzonych obradami Okrągłego Stołu. Uroczyste obchodzono 70 rocznicę wybuchu II wojny światowej, zaś świat kultury uczcił 160 rocznicę śmierci Fryderyka Chopina. Pierwsze półrocze prezydencji w Radzie UE sprawowały Czechy, drugie – Szwecja. Był to rok wyborów do Parlamentu Europejskiego, które odbyły się w Polsce 7 czerwca. W ich rezultacie prestiżowe stanowisko przewodniczącego Parlamentu Europejskiego objął Jerzy Buzek. W maju na szczycie UE w Pradze zainaugurowano program Partnerstwa Wschodniego, tj. polsko-szwedzką inicjatywę współpracy Unii z jej wschodnimi sąsiadami (Armenią, Azerbejdżanem, Białorusią, Gruzją, Mołdawią i Ukrainą). W lipcu, podczas obchodów 440 rocznicy podpisania Unii Lubelskiej, prezydenci Polski, Litwy i Ukrainy zadeklarowali zacieśnienie współpracy, zaś na obszarze przygranicznym weszła w życie umowa o małym ruchu granicznym z Ukrainą. W październiku Prezydent RP podpisał *Traktat z Lizbony*, który wszedł w życie 1 grudnia. Traktat wprowadził zasadnicze zmiany instytucjonalne mające na celu umocnienie pozycji UE na arenie międzynarodowej. Tematem dominującym w świadomości opinii publicznej i determinującym działania państw i organizacji międzynarodowych była walka z globalnym kryzysem gospodarczym. Po upadku banku Lehman Brothers w USA we wrześniu 2008 r. kryzys finansowy przełożył się na sferę realną, co spowodowało, że recesja dotknęła największe gospodarki, a następnie osłabienie koniunktury przeniosło się na rynki wschodzące. Spadek PKB w Europie wyniósł w 2009 r. 4%, głęboka dekonunktura wystąpiła również w Japonii i USA². Polska gospodarka skutki kryzysu odczuła najsilniej w drugim półroczu 2008 r. i w pierwszym półroczu 2009 r. W kolejnych miesiącach sytuacja ulegała stopniowej poprawie, co pozwoliło na uzyskanie w całym 2009 r. przyrostu PKB o 1,7%. Polska jako jedyna spośród unijnych gospodarek zdołała utrzymać się na ścieżce wzrostu³. Kryzys spowodował spadek zaintereso-

sowania wyjazdami zarobkowymi do państw UE – największy odnotowano w Wielkiej Brytanii, gdzie w celu podjęcia legalnej pracy zarejestrowało się o połowę mniej Polaków niż w 2008 r. Obserwowano także dalszą dywersyfikację kierunków migracji w następstwie otwarcia rynków pracy przez Belgię, Danię i Norwegię oraz migracje wewnątrz Unii⁴. Wiele krajów wprowadziło pakiety instrumentów antykryzysowych mające zatrzymać spadek popytu wewnętrznego i prywatnej konsumpcji. Działania te przyniosły częściowy skutek, ale jednocześnie spowodowały wzrost deficytu budżetowego i długu publicznego. Sejm RP uchwalił ustawę budżetową na rok 2009, która zakładała tempo wzrostu PKB na poziomie 3,7%. Realizacja budżetu w pierwszym półroczu wykazała, że założenia były zbyt optymistyczne, co wymusiło nowelizację budżetu w lipcu. Rok zamknięto deficytem w wysokości 23,8 mld zł⁵. W związku z upływem okresu realizacji *Strategii Lizbońskiej*, jesienią 2009 r. Komisja Europejska zainicjowała dyskusję nad nową strategią społeczno-gospodarczą *Europa 2020*. Nowa wizja rozwoju jest propozycją społecznej gospodarki rynkowej XXI wieku, odznaczającej się stabilnym wzrostem gospodarczym i wysokim poziomem zatrudnienia. Podkreślona została potrzeba wspólnego działania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw i racjonalnym wykorzystywaniem zasobów. W maju Rząd RP przyjął Dokument Implementacyjny, który uszczegółowił działania określone w *Krajowym Programie Reform na lata 2008–2011 na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej*. Wdrażane w jego ramach reformy, obok działań przewidzianych w *Planie Stabilności i Rozwoju*, miały na celu łagodzenie skutków kryzysu. W czerwcu Komisja Europejska ogłosiła *Strategię dla Regionu Morza Bałtyckiego*, dzięki której obszar zamieszany przez blisko 100 milionów osób będzie mógł skutecznie przeciwdziałać problemom związanym z dostawami energii, zanieczyszczeniem wód i niedostateczną infrastrukturą⁶. Trendom europejskim wyszły naprzeciw nowe dokumenty o znaczeniu strategicznym przygotowywane w kraju, w tym *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, konsultowana również w Olsztynie. Wizję nowego kształtu

wiarygodności Polski jako kraju wypłacalnego) oraz rządowego planu antykryzysowego. Źródło: Polska 2010. Raport o stanie gospodarki, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2010, s. 40.

⁴ Polska 2010. Raport o stanie gospodarki, op.cit., s. 96.

⁵ *Ibidem*, s.121.

⁶ Portal Unii Europejskiej: http://ec.europa.eu/polska/news/090610_strategia_dla_baltyku_pl.htm, 10.06.2009.

² Spadek PKB wyniósł odpowiednio: 5,2% i 2,4%.

³ Relatywnie dobry wynik polskiej gospodarki był efektem połączenia kilku czynników endo- i egzogenicznych, m.in. deprecjacji złotego, relatywnie niskiego stosunku wartości eksportu do PKB, elastycznej linii kredytowej (która pomogła w utrzymaniu

polityki rozwojowej zaprezentował Zespół Doradców Strategicznych Premiera w Raporcie pt. *Polska 2030: wyzwania rozwojowe*. Zwiększeniu skuteczności programowania i wdrażania polityki rozwoju na szczeblu krajowym służyć ma przyjęty przez Radę Ministrów model zarządzania określony w *Założeniach systemu zarządzania rozwojem Polski* oraz *Plan uporządkowania strategii rozwoju*. Plan zakłada ograniczenie liczby strategii rozwoju i polityk z 41 do 9 nowych, realizujących *Średnio- i Długookresową Strategię Rozwoju*⁷. W warunkach kryzysu gospodarczego istotnym czynnikiem stymulującym polską gospodarkę były fundusze europejskie. 31 grudnia 2009 r. dobiegł końca okres realizacji programów z udziałem funduszy strukturalnych perspektywy finansowej 2004-2006. Według danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, beneficjenci otrzymali środki w wysokości ponad 35 mld zł⁸. Od uruchomienia programów realizowanych w ramach *Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013* do końca 2009 r. zatwierdzono do realizacji 42,3 tys. projektów na całkowitą kwotę dofinansowania 26,8 mld euro i zawarto prawie 27,2 tys. umów. Wartość wydatków kwalifikowalnych wyniosła 25,2 mld euro, dofinansowanie UE – 17,6 mld euro⁹.

W województwie warmińsko-mazurskim rok 2009 upłynął pod hasłem *Mazury – Cud Natury*, które towarzyszyło niemal wszystkim działaniom związanym z regionem. Rozpoczęła się zakrojona na szeroką skalę kampania promocyjna Wielkich Jezior Mazurskich w konkursie na Nowe 7 Cudów Natury, organizowanym przez szwajcarską fundację *New 7 Wonders*. Już w lutym ruszyła strona internetowa umożliwiająca głosowanie na kandydata, w marcu zawiązał się Komitet Wspierający Wielkie Jeziora Mazurskie pod honorowym patronatem Ministra Sportu i Turystyki, a w lipcu Wielkie Jeziora weszły do finału konkursu. Hasło *Mazury – Cud Natury* zostało znakiem słownym chronionym i okazało się najlepszym w Polsce sloganem zachęcającym do odwiedzin tego miejsca¹⁰. W województwie nadal kon-

sekwentnie wdrażano programy operacyjne. Dzięki realizacji Programu Operacyjnego *Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013* (PO RPW), Warmia i Mazury były beneficjentem działań stymulujących rozwój społeczno-gospodarczy i zwiększenie dostępności. Zainaugurowano projekt *Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej*, z budżetem przekraczającym 300 mln euro, którego celem jest umożliwienie do 2013 r. powszechnego dostępu gospodarstw domowych do Internetu. W Elblągu podpisano umowę w sprawie realizacji I etapu budowy Centrum Logistycznego Parku Technologicznego, elbląska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa uzyskała dofinansowanie projektu rozbudowy infrastruktury dydaktycznej, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (UWM) – dofinansowanie rozbudowy m.in. laboratoriów technologii żywności oraz nauk technicznych i informatycznych, natomiast Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie – budowy i wyposażenia centrum dydaktyczno-badawczego. We wrześniu ruszył *Program Promocji Gospodarczej Polski Wschodniej*, w którym zarezerwowano prawie 90 mln zł na działania ukazujące potencjał gospodarczy województw. Wspólnym przedsięwzięciem województw Polski Wschodniej było również utworzenie w Brukseli wspólnego przedstawicielstwa – *Domu Polski Wschodniej*. W 2009 r. ruszyły prace w ramach projektu *Zachodnia obwodnica Mrągowa w ciągu drogi krajowej nr 59*, którego całkowity koszt wynosi 134,7 mln zł, natomiast wartość dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) to 95,7 mln zł. Do końca 2009 r. w ramach Programu Operacyjnego *Infrastruktura i Środowisko 2007-2013* (PO IŚ) podpisane zostały umowy o dofinansowanie znaczących dla województwa projektów, tj.: *Poprawa gospodarki wodno-ściekowej aglomeracji Elk* (o całkowitej wartości 113,3 mln zł, w tym 52,7 mln dofinansowania z EFRR) i *Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i rekultywacja składowisk odpadów w Elblągu* (o całkowitej wartości 101,2 mln zł, w tym 47,2 mln zł dofinansowania z EFRR). Fundusze europejskie zarezerwowane w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013* (RPO WiM) umożliwiły rozpoczęcie i kontynuację szeregu inwestycji w regionie. W lutym Zarząd Województwa jako współwłaściciel spółki PKP Przewozy Regionalne zdecydował o zakupie 3 szynobusów, a w listopadzie pierwszy z nich rozpoczął kurs na trasie Olsztyn-Elbląg. Duże znaczenie dla rozwoju turystyki miało rozpoczęcie realizacji projektów w ramach *Programu Rozwoju Turystyki w obszarze Kanału Elbląskiego i Pojezierza Iławskiego*, wpisanego na listę projektów kluczowych finansowanych ze środków RPO WiM opiewającego na kwotę 70 mln euro (w tym 59,5 mln euro dofinansowania z EFRR). W marcu ruszyła realiza-

⁷ *Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki, Strategia rozwoju zasobów ludzkich, Strategia rozwoju transportu, Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko, Sprawne państwo, Strategia rozwoju kapitału społecznego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Strategia zrównoważonego rozwoju wsi i rolnictwa.*

⁸ Ponadto, w przypadku Funduszu Spójności, którego ostateczną datą kwalifikowalności wydatków ponoszonych w projektach jest 31.12. 2010 r., do końca 2009 r. trafiło do Polski ponad 3,7 mld EUR, tj. 66% dostępnej alokacji.

⁹ Szczegóły na temat wykorzystania funduszy zawiera *Informacja o stanie wdrażania funduszy europejskich w województwie warmińsko-mazurskim. Stan na 31.XII.2009 r.*, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

¹⁰ Z badania GFK Polonia na zlecenie dziennika *Rzeczpospolita* wynika, że na hasło to wskazał prawie co drugi badany (46%). *Rzeczpospolita* z 06.09.2009, <http://www.rp.pl/artukul/359523.html>

cja kolejnego z kluczowych projektów RPO WiM pn. *Grunwald – zespół działań inwestycyjno-remontowo-konserwatorskich i muzealnych związanych z kompleksowym zagospodarowaniem Pól Grunwaldzkich*, którego wartość ogólna to prawie 29 mln zł (dofinansowanie z EFRR to ponad 19 mln zł). W związku ze zbliżającą się w 2010 r. 600. rocznicą bitwy pod Grunwaldem, rozpoczęły się przygotowania do wojewódzkich obchodów tej uroczystości. Inscenizacja bitwy została uznana za produkt turystyczny, w ramach konkursu wybrano logo obchodów, a w październiku uroczyste zainaugurowano Rok Grunwaldzki. W lipcu podpisano umowę na realizację projektu kluczowego pt. *Budowa nowej siedziby Warmińsko-Mazurskiej Filharmonii w Olsztynie* opiewającą na prawie 65 mln zł (w tym 44,7 mln zł dofinansowania z EFRR)¹¹. Wśród wydarzeń kulturalnych warto wymienić również obchody związane z 1000. rocznicą śmierci patrona Warmii – św. Brunona z Kwerfurtu, czy 80-lecie powołania polskich szkół na Warmii. Regionalne obchody Międzynarodowego Roku Astronomii zbiegły się z odnalezieniem we Fromborku pavementum Mikołaja Kopernika. W styczniu Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku zostało wpisane do Państwowego Rejestru Muzeów, a tym samym znalazło się w elitarnej setce muzeów w kraju. Tradycyjnie przyznano również doroczne nagrody Marszałka Województwa w dziedzinie kultury, odbyły się Dni Kultury Francuskiej, Europejskie Dni Dziedzictwa na Warmii i Mazurach i wiele innych imprez. W celu opracowania kompleksowych działań służących poprawie warunków życia seniorów, samorząd województwa i Federacja Organizacji Socjalnych FOSa zainicjowały program *Pogodna i bezpieczna jesień życia na Warmii i Mazurach*. Wśród projektów realizowanych w ramach RPO WiM, dofinansowano również zakup nowoczesnego sprzętu medycznego dla placówek ochrony zdrowia. Podpisane zostało porozumienie między samorządem województwa a UWM w celu zapewnienia wysokiego poziomu kształcenia kadr medycznych i standardu świadczenia usług. Jednocześnie powodzeniem zakończyły się dążenia do zmiany algorytmu podziału środków między oddziały Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ) – Sejm znowelizował ustawę o świadczeniach opieki zdrowotnej i zniósł niekorzystny dla regionu sposób obliczania wysokości środków na te świadczenia. Rozwój fizyczny dzieci i młodzieży możliwy był dzięki przekazaniu do użytkowania kolejnych *Orlików*. Rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej stał się niezwykle istotny także w związku

z przygotowaniem Polski do organizacji Euro 2012. W październiku podpisano umowę na realizację wartej 38,5 mln zł (70% wsparcia ze środków EFRR w ramach RPO WiM) inwestycji dotyczącej przebudowy kompleksu sportowo-rekreacyjnego w Ostródzie. Jest to największa inwestycja samorządowa w powojennej historii tego miasta¹². Odbyło się ponadto wiele imprez sportowych i rekreacyjnych na poziomie światowym, w tym m.in. turniej siatkówki plażowej *Swatch FIVB Word Tour Mazury Open* w Starych Jabłonkach, Międzynarodowe Mistrzostwa Polski w motokrosie motocykli w Lidzbarku Warmińskim, Międzynarodowy Zlot Przyjaciół Lotnictwa – *Festyn Lotniczy Mazury* w Kętrzynie i Giżycku, II Mazurskie Międzynarodowe Zawody Balonowe w Elku. 1 września premierzy Polski i Federacji Rosyjskiej podpisali umowę o żegludze po Zalewie Wiślanym. Decyzja ta jest szczególnie istotna dla Elbląga i miejscowości położonych nad Zalewem Wiślanym, gdyż umożliwi ona wykorzystanie potencjału gospodarczego i turystycznego Zalewu. W listopadzie Sejmik Województwa zwiększył o około 1 mln zł wsparcie dla Elbląga, Braniewa, Fromborka, Tolkmicka i Nowej Pasłęki na realizację projektu poprawiającego warunki żeglarskie i turystyczne – *Pętla Żuławska – rozwój turystyki wodnej*. W połowie roku Marszałek Województwa został przewodniczącym Rady Programowej Porozumienia *Zielone Płuca Polski*, natomiast pod koniec roku powołano do życia Warmińsko-Mazurską Agencję Energetyczną, której zadaniem będzie kształtowanie rynku energetycznego zgodnie z wymogami unijnymi. W ramach działań związanych z dbaniem o bezpieczeństwo regionu, w grudniu doszło do podpisania porozumienia w sprawie realizacji programu *Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030*. Sygnatariuszami porozumienia byli Minister Środowiska oraz Marszałkowie województw: pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Projekt będzie finansowany z budżetu państwa, budżetów samorządów oraz Funduszu Spójności. Przedstawiciele województwa aktywnie rozwijali kontakty międzynarodowe z regionami partnerskimi. Odbyły się m.in. misja gospodarcza do Chin, wizyta na Bornholmie, realizacja projektów z przedstawicielami francuskiego Departamentu Côtes d'Armor, litewskiego Okręgu Taurogi, ukraińskiego Obwodu Rówieńskiego, obchody Dni Warmii i Mazur w Obwodzie Kaliningradzkim oraz liczne rewizyty w naszym regionie¹³. W listopadzie Sejmik określił

¹¹ W sumie, na koniec 2009 r. podpisano 23 umowy na realizację projektów kluczowych, opiewające na kwotę 546,2 mln zł (w tym dofinansowanie z EFRR wyniosło 372,9 mln zł).

¹² <http://wrota.warmia.mazury.pl/Zagranica/Wazne-dokumenty/Priorytety-wspolpracy-zagranicznej-Wojewodztwa-Warmińsko-Mazurskiego.html>

¹³ Informacja na ten temat znajduje się w opracowaniu pt. *Informacja o realizacji współpracy międzynarodowej Województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2009 r.*, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, <http://wrota.warmia>

*Priorytety współpracy zagranicznej województwa*¹⁴. Na początku roku województwo objęło przewodnictwo w Euroregionie Bałtyk, a Marszałek przez rok pełnił funkcję jego prezydenta. Celem przewodnictwa było zwiększenie aktywności w Euroregionie oraz rozszerzenie działalności tej organizacji. W ciągu roku region gościł przedstawicieli Rady Euroregionu oraz uczestników wielu innych spotkań o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym, m.in. pierwszego posiedzenia Konwentu Przewodniczących Sejmików Województw¹⁵, XVII Zgromadzenia Ogólnego Związku Województw RP¹⁶, seminarium *Wokół Bałtyku – europejskie inspiracje*¹⁷, spotkania ministrów ds. środowiska Grupy Sterującej sieci ENCORE¹⁸ oraz międzynarodowych konferencji otwierających projekt *Elbląski Park Technologiczny na Modrzewinie Południe*¹⁹. Przedstawiciele województwa uczestniczyli w wydarzeniach krajowych i międzynarodowych, m.in. w Europejskim Szczycie Regionów i Miast w Pradze. Województwo było promowane na wielu targach, wystawach i konferencjach. Aktywność samorządu przejawiała się również w ponad 180 patronatach, jakie Marszałek objął nad przedsięwzięciami społecznymi, kulturalnymi, sportowymi, czy gospodarczymi. Przedsiębiorstwa, instytucje i organizacje oraz lokalni liderzy byli w 2009 r. laureatami wielu konkursów oraz zwycięzcami rankingów. Urząd Marszałkowski został pierwszym w Polsce urzędem administracji samorządowej z certyfikatem Systemu Zarządzania Jakością ISO 9001:2008, Iława została 1 z 9 laureatów konkursu *Gmina Fair Play*, projekt *Garncarska Wioska* Nidzickiej Fundacji Rozwoju Nida zajął 2 miejsce w konkursie Europejskich Nagród Przedsiębiorczości, Centrum Informacji Turystycznej w Ostródzie uzyskało 2 lokatę

w ogólnopolskim konkursie na najlepsze centrum IT w kategorii miast liczących 20–75 tys. mieszkańców, projekt *Zagospodarowanie nabrzeża Jeziora Drwęckiego w Ostródzie – I etap* został laureatem konkursu *Polska Pięknieje 7 Cudów funduszy europejskich*, Nadleśnictwo Jedwabno zostało jednym z Liderów Polskiej Ekologii, produkty z Warmii i Mazur zwyciężyły w 2 kategoriach konkursu *Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów*, a Wojewódzki Szpital Rehabilitacyjny dla Dzieci w Ameryce został laureatem XV edycji Konkursu Polskiej Nagrody Jakości. Odbyły się również konkursy wewnątrzregionalne, m.in. Warmińsko-Mazurska Nagroda Jakości, Najlepszy Produkt i Usługa Warmii i Mazur oraz Ranking najlepiej rozwijających się gmin pn. *Kompetentna Gmina*, w którym zwyciężyła gmina Banie Mazurskie.

mazury.pl/Zagranica/Wazne-dokumenty/Informacja-o-realizacji-wspolpracy-miedzynarodowej-Wojewodztwa-Warmińsko-Mazurskiego-2004-2010.html.

¹⁴ <http://wrota.warmia.mazury.pl/Zagranica/Wazne-dokumenty/Priorytety-wspolpracy-zagranicznej-Wojewodztwa-Warmińsko-Mazurskiego.html>.

¹⁵ 24-26 czerwca w Mrągowie, Przewodniczący Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego – Pan Julian Osiecki został pierwszym przewodniczącym Konwentu.

¹⁶ 3-4 września w Rynie.

¹⁷ 16 września w Rynie. Międzynarodowe seminarium dotyczyło problematyki regionu Morza Bałtyckiego jako ośrodka współpracy ze wschodnimi sąsiadami UE, w szczególności z Ukrainą.

¹⁸ 26-26 września w Rynie.

¹⁹ 14-15 października w Elblągu. W ramach konferencji przedstawiono założenia Elbląskiego Parku Technologicznego oraz projektów: *DISKE – Rozwój Innowacyjnych Systemów poprzez Wymianę Wiedzy* w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk 2007-2013 oraz *Kierunki rozwoju subregionalnych biegunów wzrostu i instrumentów wsparcia przedsiębiorczości byłych miast wojewódzkich Polski Wschodniej na przykładzie Elbląga i Suwałk*, w ramach PO Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013.

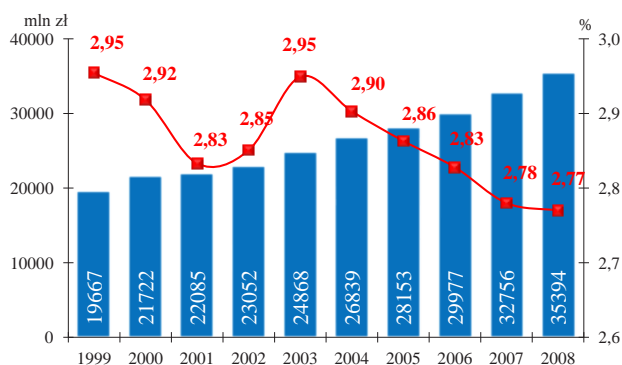
II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych

1. CEL GŁÓWNY – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy

Spójność ekonomiczna Warmii i Mazur z zamożniejszymi regionami jest możliwa do osiągnięcia przy wzroście gospodarczym zapewniającym utrzymanie co najmniej 3% wartości krajowego PKB oraz poprzez zmniejszanie dystansu wobec średniego poziomu PKB per capita²⁰ krajowego i europejskiego. W 2008 r. w województwie i w kraju zanotowano mniejszy niż rok wcześniej przyrost PKB (odpowiednio o 8,4% i 8,1%). Nastąpił dalszy, nieznaczny spadek udziału w wolumenie krajowym PKB (wykres nr 1) i był on najniższy od początku funkcjonowania województwa. Również przyrost PKB per capita w województwie i w kraju był niższy niż w 2007 r. Mimo wzrostu wartości bezwzględnej, nieznacznie zwiększył się dystans województwa do średniej krajowej (wykres nr 2). Warmińsko-mazurskie utrzymało 12 lokatę pod względem wielkości PKB oraz 13 pod względem wielkości PKB per capita.

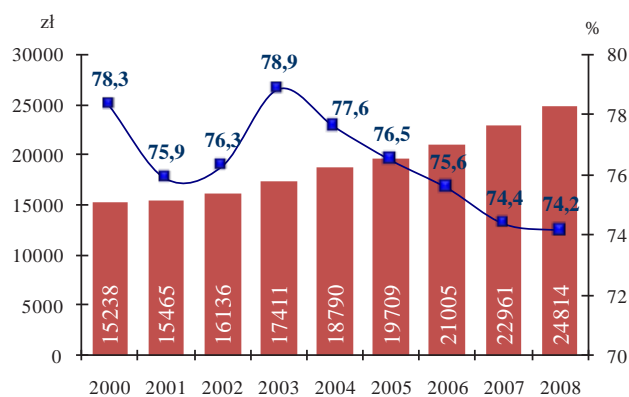
Województwo zanotowało dalszy wzrost udziału w średniej wartości PKB per capita obliczanej dla krajów UE27 wg parytetu siły nabywczej waluty (wykres nr 3) i po raz drugi przekroczyło próg 40% tej średniej, podobnie jak podlaskie i świętokrzyskie z Polski Wschodniej. Tradycyjnie, na tle kraju wybija się województwo mazowieckie, które osiągnęło 89% średniej (rycina nr 1).

Wykres nr 1. PKB w województwie i jego udział w wolumenie krajowym

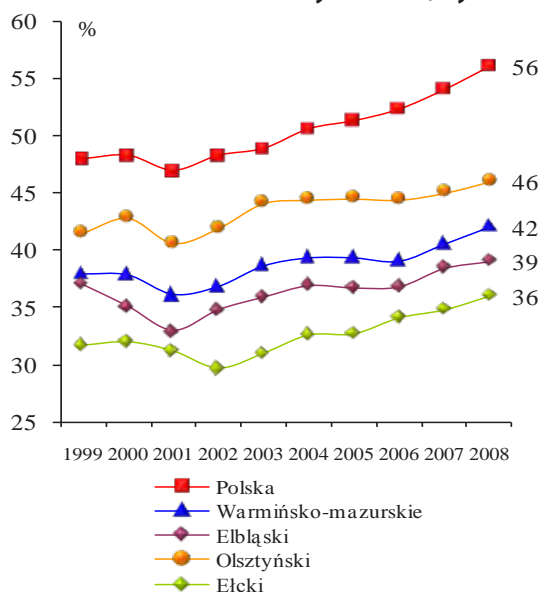
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wykres nr 2. PKB per capita w województwie wobec wartości dla kraju

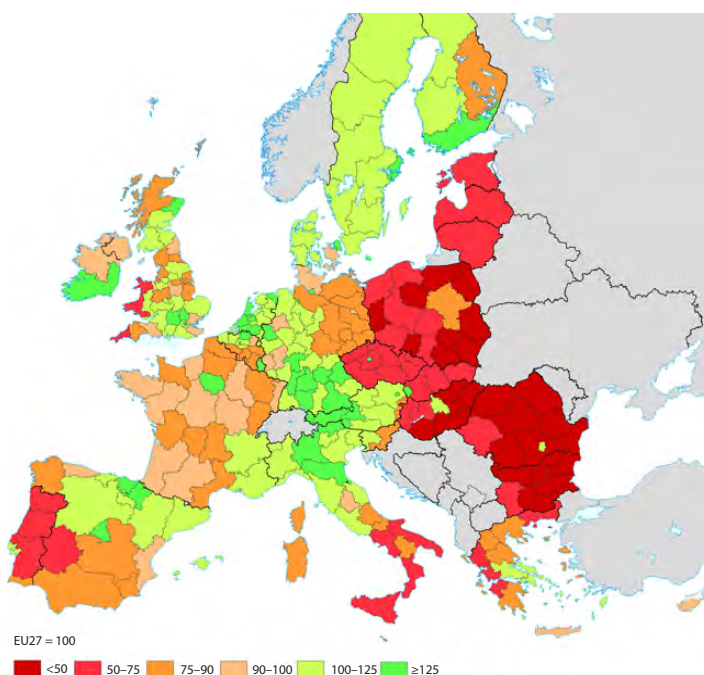
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wykres nr 3, Rycina nr 1. Udział w PKB per capita w UE27 (w PPS)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu

²⁰ PKB przypadające na 1 mieszkańca.

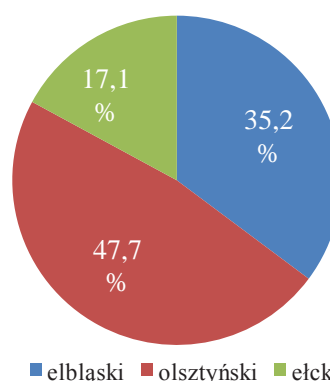

W najzamożniejszym z podregionów – olsztyńskim wypracowano w 2008 r. PKB w wysokości 16,9 mld zł, co stanowiło największy udział w wolumenie regionalnym (wykres nr 4). W podregionach elbląskim i etckim wypracowano odpowiednio 12,4 mld zł i 6,0 mld zł. W podregionie olsztyńskim stale notowany jest najwyższy poziom PKB per capita, przewyższający średnią dla regionu (tabela nr 1).

Wewnętrzne zróżnicowanie rozwoju województwa wykazywało do 2003 r. zbieżność z dynamiką wzrostu gospodarczego. Od 2003 r. kierunek zmian jest przeciwny (wraz ze wzrostem produktu różnice w wartościach PKB per capita między podregionami malały, natomiast wraz ze spadkiem PKB rosły).

Wykres nr 4. Udział podregionów w PKB województwa w 2008 r.

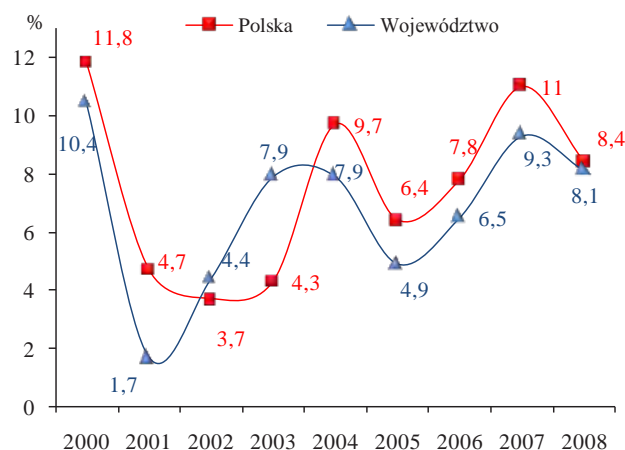
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Tabela nr 1. PKB per capita (w zł)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Polska	19458	20380	21149	22075	24215	25767	27799	30873	33462
Warmińsko-mazurskie	15238	15465	16136	17411	18790	19709	21005	22961	24814
Elbląski	14154	14358	15234	16227	17663	18427	19580	21743	23426
Olsztyński	17274	17409	18368	19932	21243	22346	23577	25513	27659
Etcki	12897	13356	13022	14208	15617	16429	18128	19731	21263
Miara zróżnicowania (współczynnik zmienności)	11,28	10,5	12,13	12,48	11,26	11,46	10,28	9,51	9,79

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wykres nr 5. Przyrosty PKB

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

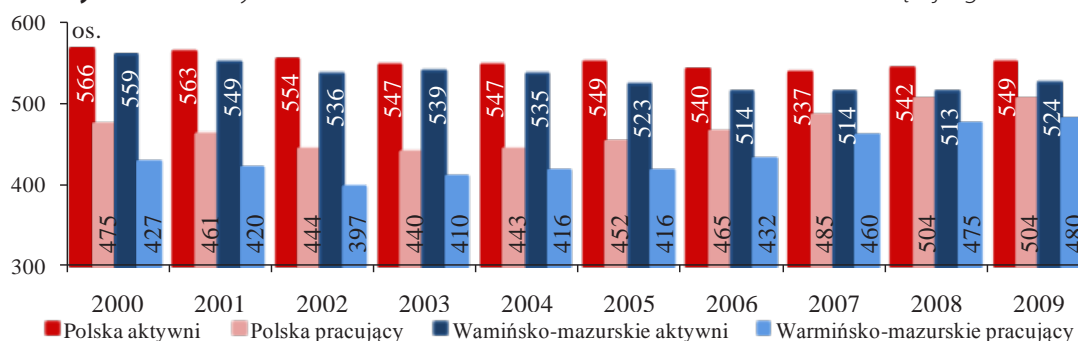
W 2007 r. zanotowano największy od 2001 r. przyrost PKB (wykres nr 5) i najmniejsze zróżnicowanie poziomu rozwoju wewnątrz województwa. W 2008 r., przy mniejszej dynamice produktu, zróżnicowanie ponownie wzrosło. Warto zauważyć, że na mniejszy przyrost PKB województwa mogło mieć wpływ znaczne obniżenie przyrostu w podregionie elbląskim (o -3,3 pkt %) i nieco mniejsze w etckim (o -1 pkt %),

przy niewielkim przyroście w olsztyńskim (o +0,2 pkt %). Wzrost zróżnicowań mógł być więc wynikiem niekorzystnych zmian gospodarczych w podregionie elbląskim.

W zakresie osiągnięcia spójności społecznej województwa, w 2009 r. zanotowano większy niż średni w kraju wzrost liczby aktywnych zawodowo oraz wzrost liczby pracujących (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w wieku powyżej 15 lat wg BAEL²¹). Pozytywnym zjawiskiem jest utrzymująca się od 2002 r. tendencja wzrostowa w liczbie pracujących przypadających na 1000 mieszkańców (wykres nr 6). W 2009 r. zanotowano jednak wzrost stopy bezrobocia wg BAEL do 8,5% (w 2008 r. 7,5%), co uplasowało województwo na 9 miejscu²² w kraju (wobec 7 w 2008 r.).

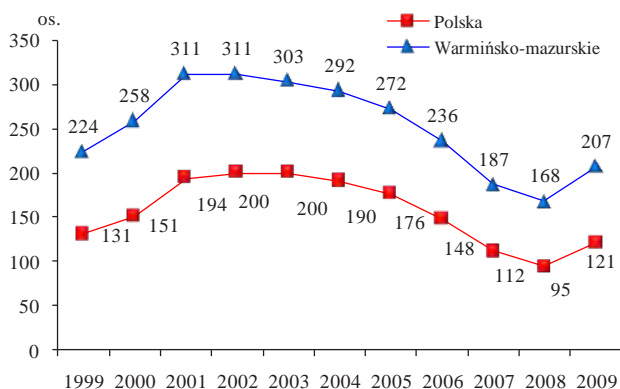
²¹ Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności.

²² Licząc od wartości największej do najmniejszej.

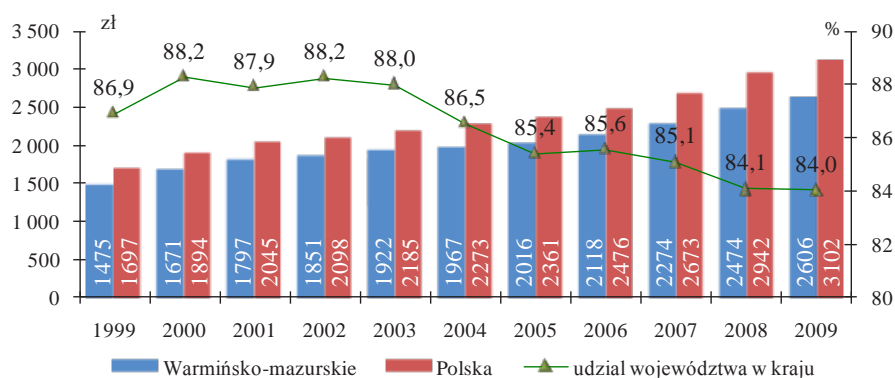
Wykres nr 6. Aktywność zawodowa na 1000 mieszkańców w wieku 15 lat i więcej wg BAEL

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Należy jednak zauważyć, że sytuacja na rynku pracy analizowana pod względem faktycznego miejsca pracy była w 2009 r. gorsza niż analizowana wg BAEL. W województwie nastąpił większy niż średnio w kraju wzrost stopy bezrobocia rejestrowanego (o 3,9 pkt %) do poziomu 20,7% (w kraju o 2,6 pkt %, do poziomu 12,1%). Warmińsko-mazurskie nie zmieniło pierwszej lokaty²³ pod względem tej stopy bezrobocia. Jednocześnie nastąpiło odwrócenie pozytywnej tendencji spadkowej w natężeniu bezrobocia (wykres nr 7), przy wyższym wzroście w województwie niż w kraju.

Wykres nr 7. Bezrobotni na 1000 mieszkańców czynnych zawodowo wg bezrobocia rejestrowanego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

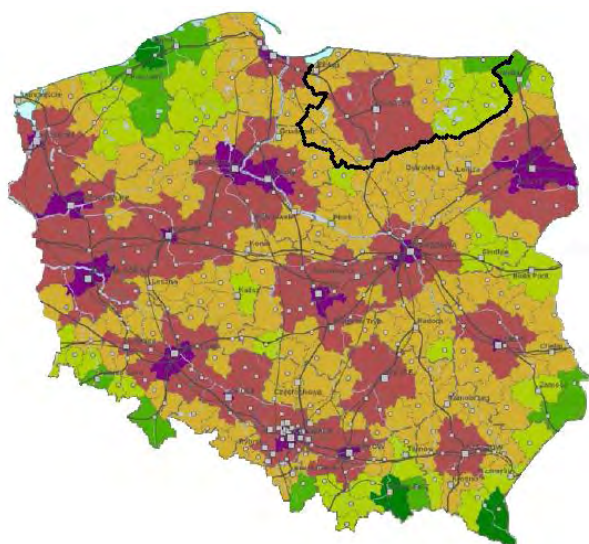
Wykres nr 8. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

²³ j.w.

²⁴ Wpływ funduszy europejskich na gospodarkę polskich regionów i konwergencję z krajami UE. Raport 2010, MRR, Warszawa 2010, s.62.

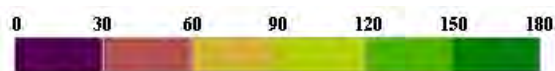
Rycina nr 2. Dostępność drogowa miast wojewódzkich (wg powiatów)

Kategorie administracyjne ośrodków miejskich:

- stołeczny i wojewódzki
- powiatowy i grodzki
- powiatowy

Średni czas dojazdu samochodem osobowym do centrów miast wojewódzkich (poza godzinami szczytu) w min

Źródło: Wpływ funduszy europejskich na gospodarkę polskich regionów i konwergencję z krajami UE. Raport 2010, MRR, Warszawa 2010

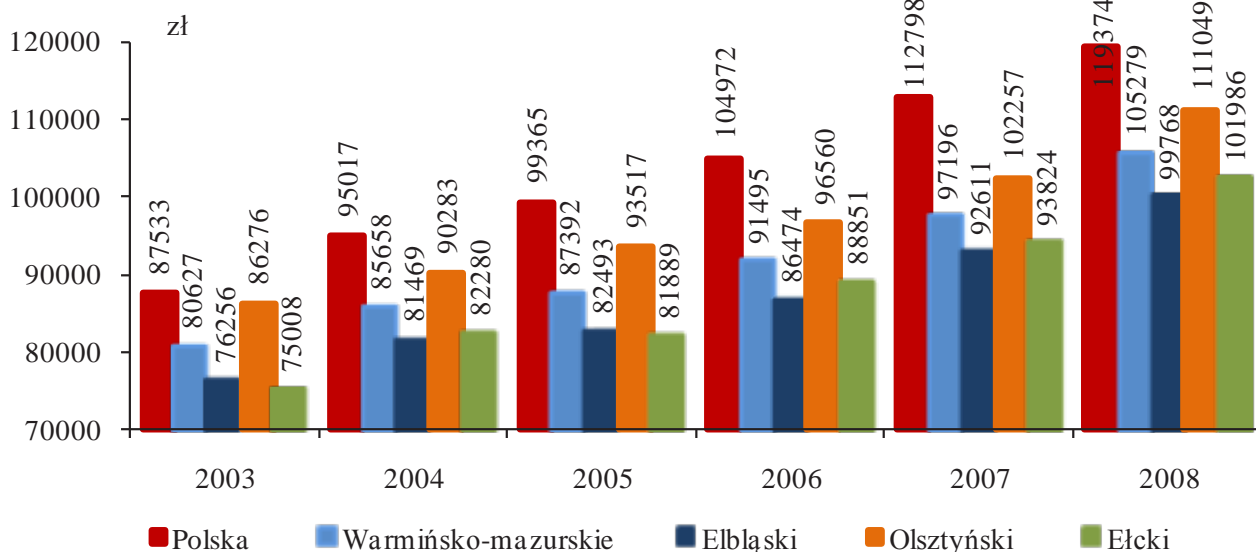
W 2009 r. w warmińsko-mazurskim przeciętny czas dojazdu do pracy wyniósł 21-22 min. (podobnie w podlaskim), podczas gdy w mazowieckim – 36 min. W kraju przeciętny czas dojazdu do pracy mężczyzn (około 30 min.) jest dłuższy niż kobiet (26 min.)²⁵.

2. CEL STRATEGICZNY – Wzrost konkurencyjności gospodarki

O konkurencyjności gospodarki świadczy wydajność pracy mierzona poziomem PKB na 1 pracującego. W 2008 r. wskaźnik obliczany dla pracujących

łącznie z rolnictwem indywidualnym, bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób²⁶ (wykres nr 9) wzrósł i zmniejszył dystans do średniej krajowej stanowiąc 88,2% tej wartości. Wzrósł również wskaźnik obliczany dla pracujących w gospodarce narodowej (wykres nr 10), stanowiąc 89,2% wartości krajowej. Wśród podregionów najkorzystniejsza sytuacja występuje w podregionie olsztyńskim. Mimo wzrostów wartości, nie uległy zmianie lokaty województwa w kraju w odniesieniu do powyższych wskaźników (odpowiednio 12 i 11).

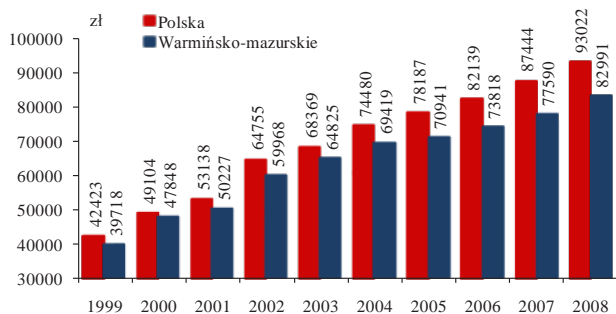
Wykres nr 9. Wskaźnik dla celu Wzrost konkurencyjności gospodarki – PKB na 1 pracującego (bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

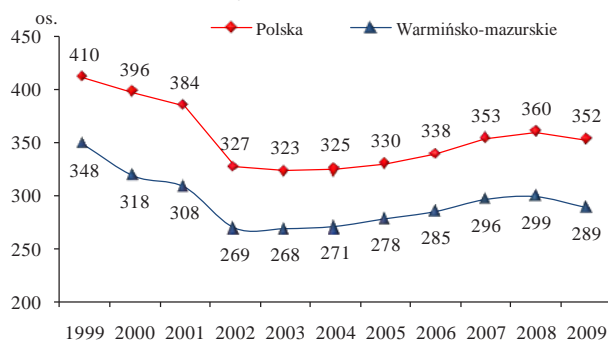
²⁵ Czapiński J., Panek T., *Diagnoza społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2010, s118.

²⁶ Przeliczenie PKB na liczbę pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym, bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób umożliwia analizę wskaźnika na poziomie podregionów.

Wykres nr 10. PKB na 1 pracującego w gospodarce narodowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wartość PKB na 1 pracującego, obliczona ze względu na dostępność danych dla 2008 r., nie odzwierciedla spowolnienia gospodarczego, które nastąpiło w 2009 r. Świadczy o tym liczba pracujących w gospodarce narodowej, która zmalała zarówno w województwie, jak i w kraju. Wskaźnik liczby pracujących w gospodarce narodowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wzrastał do 2008 r. w tempie zbliżonym do krajowego, natomiast w 2009 r. nastąpił jego spadek, przy czym był on większy w województwie niż w kraju. Wskaźnik jest wciąż zdecydowanie niższy niż średni w kraju (wykres nr 11) i najniższy wśród województw.

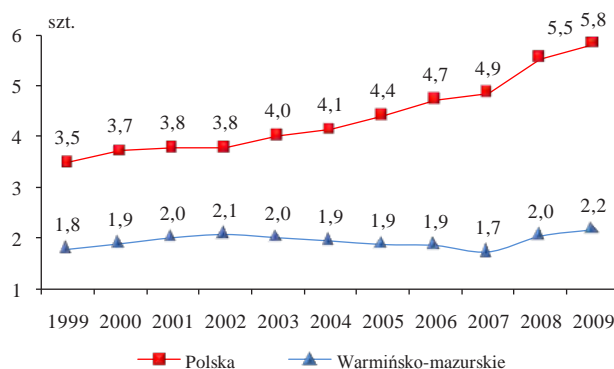
Wykres nr 11. Liczba pracujących w gospodarce narodowej na 1000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

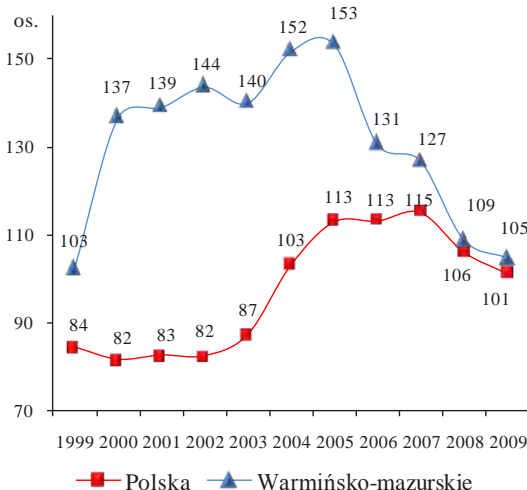
Aktywność województwa wobec inwestorów rozumiana jest jako zdolność do kreowania wizerunku regionu, jego popularyzacji oraz tworzenia przez władze samorządowe dobrego klimatu dla inwestycji. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową analizuje taki rodzaj aktywności na podstawie liczby ofert inwestycyjnych w bazie Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PaliZ) oraz danych dotyczących działalności informacyjno-promocyjnej województw wobec inwestorów z kraju pochodzenia kapitału, realizowanej przy pomocy polskich placówek za granicą. W raporcie pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2010*²⁷,

²⁷ Nowicki M. (red), *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2010*, Wyd. IBnGR, w ramach współpracy z Fundacją Konrada Adenauera, Gdańsk 2010. Większość danych statystycznych wykorzystanych w raporcie pochodzi z 2009 r., natomiast stan z 2010 r. dotyczy dostępności transportowej, aktywności wobec inwestorów, bezrobocia, wolnych terenów w specjalnych strefach ekonomicznych, zaś wielkość i struktura wartości dodanej, nakładów inwestycyjnych, struktura pracujących dotyczą 2008 r.

warmińsko-mazurskie uplasowało się pod tym względem na 11 miejscu w kraju (w raporcie za 2008 r. zajęło 9 miejsce), natomiast w rankingu ogólnej atrakcyjności inwestycyjnej województw spadło na 13 lokatę z 12 w 2008 r. Potwierdzeniem niskiej atrakcyjności regionu dla inwestorów zagranicznych jest stosunkowo niewielka liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego (309), która plasuje województwo na 14 lokacie w kraju. Wskaźnik liczby spółek z udziałem zagranicznym przypadających na 10 tys. mieszkańców nieznacznie wzrósł (analogicznie jak rok wcześniej), jednak dystans do kraju również uległ zwiększeniu (wykres nr 12).

Wykres nr 12. Liczba spółek z udziałem zagranicznym na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wykres nr 13. Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wskaźnik liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów przypadających na 1000 mieszkańców jest większy niż w kraju, ale od 2006 r. następuje jego stopniowy spadek (wykres nr 13). Warto zauważyć, że w roku kryzysu gospodarczego spadek wskaźnika był mniejszy niż w 2008 r., gdy kryzys w Polsce dopiero

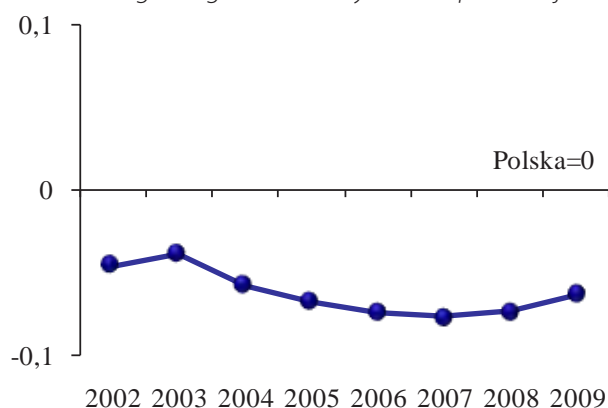

się zaczynał. Biorąc pod uwagę, iż większość turystów zagranicznych odwiedzających województwo pochodzi z Europy Zachodniej, głównie z Niemiec, gdzie kryzys był obecny już w 2008 r., to właśnie ten rok był najbardziej niekorzystny dla regionalnego sektora turystycznego. Rok 2009 był pod tym względem nieco lepszy.

3. CEL STRATEGICZNY – Wzrost aktywności społecznej

Wskaźnik syntetyczny aktywności społeczeństwa województwa, wskazuje na poprawę sytuacji w regionie względem kraju (wskaźnik drugi rok z rzędu nieznacznie zbliżył się do krajowego – wykres nr 14). Na zmianę wskaźnika w największym stopniu wpłynęło zmniejszenie dystansu województwa do kraju w udziale gospodarstw domowych wyposażonych w komputer podłączony do Internetu.

Wykres nr 14. Wskaźnik syntetyczny dla celu strategicznego Wzrost aktywności społecznej

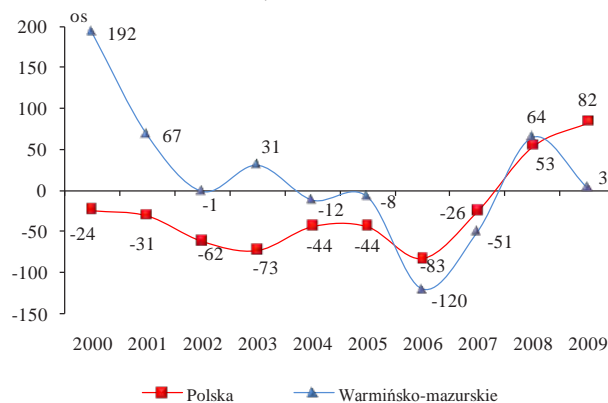
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Po znacznym przyroście liczby ludności przypadającej na 100 tys. mieszkańców w 2008 r. i odwróceniu negatywnego trendu obserwowanego od 2004 r., w 2009 r. nastąpiło ponowne pogorszenie sytuacji w tym obszarze. Przyrost liczby mieszkańców województwa w 2009 r. był praktycznie niezauważalny (wykres nr 15).

Od 1999 r. spada udział ludności młodej w ogólnej liczbie ludności, zarówno w województwie, jak i w kraju, co jest odzwierciedleniem tendencji w sytuacji demograficznej (wykres nr 16).

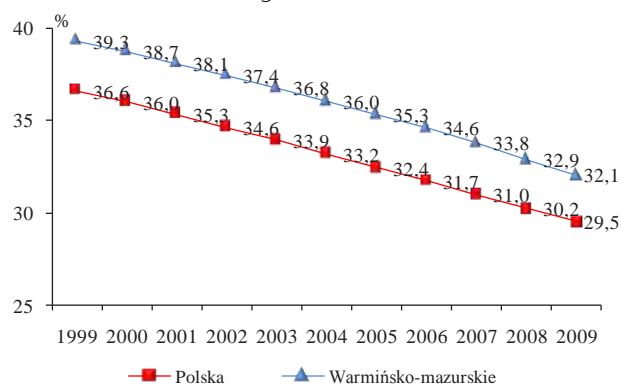
W 2009 r. w województwie nastąpił mniejszy niż rok wcześniej spadek liczby studentów w przeliczeniu na 10 tys. ludności – 15 osób wobec 29 osób w 2008 r. (wykres nr 17). Przełożyło się to na spadek województwa na 14. lokatę w kraju (z 13 w 2008 r.). Powodem mniejszej liczby studentów jest głównie sytuacja demograficzna, tj. stopniowe zmniejszanie się liczby mieszkańców w wieku 19-24 lata (w województwie i kraju o 3,5% wobec 2008 r.).

Wykres nr 15. Zmiana liczby ludności na 100 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

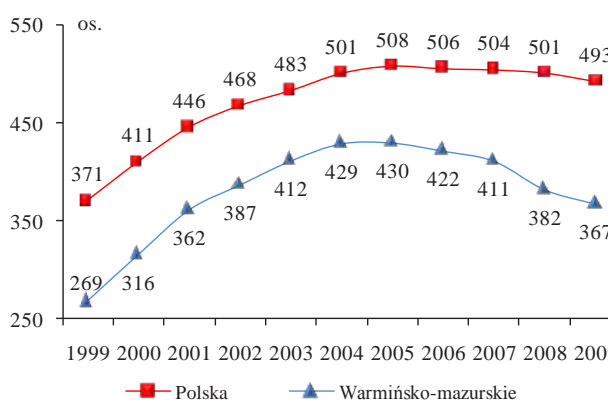
Wykres nr 16. Udział ludności do 25. roku życia w ogólnej ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

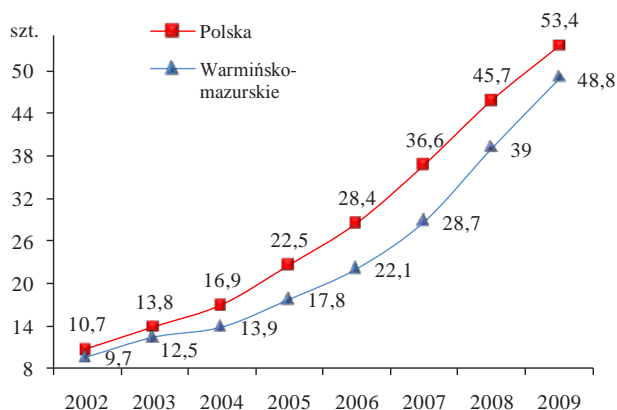
W 2009 r. w województwie nastąpił mniejszy niż rok wcześniej spadek liczby studentów w przeliczeniu na 10 tys. ludności – 15 osób wobec 29 osób w 2008 r. (wykres nr 17). Przełożyło się to na spadek województwa na 14. lokatę w kraju (z 13 w 2008 r.). Powodem mniejszej liczby studentów jest głównie sytuacja demograficzna, tj. stopniowe zmniejszanie się liczby mieszkańców w wieku 19-24 lata (w województwie i kraju o 3,5% wobec 2008 r.).

Wykres nr 17. Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wykres nr 18. Udział gospodarstw domowych z komputerem z dostępem do Internetu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

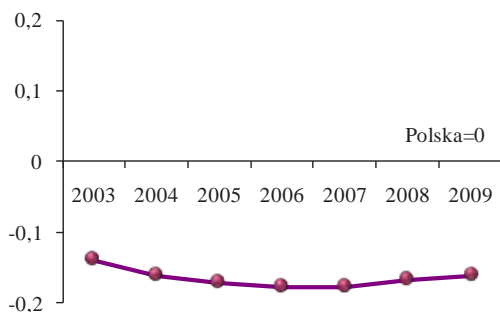
W ostatnich 2 latach województwo w szybkim tempie zmniejsza dystans do kraju w udziale gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do Internetu. Tempo zmian od 2008 r. jest szybsze niż w kraju (wykres nr 18). Warmia i Mazury uplasowały się nadal jednak w końcu klasyfikacji krajowej, przeskakując z 14 na 13 lokatę.

4. CEL STRATEGICZNY – Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Wskaźnik syntetyczny liczby i jakości powiązań sieciowych wskazuje na nieznaczną poprawę (wskaźnik zbliżył się do krajowego, jednak był to wzrost niewielki w porównaniu z rokiem poprzednim – wykres nr 19). Również w tym przypadku na poprawę wskaźnika wpływ miał wzrost odsetka gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu. Pozostałe wskaźniki cząstkowe wskazują na pogorszenie sytuacji w województwie.

Wykres nr 19. Wskaźnik syntetyczny dla celu strategicznego.

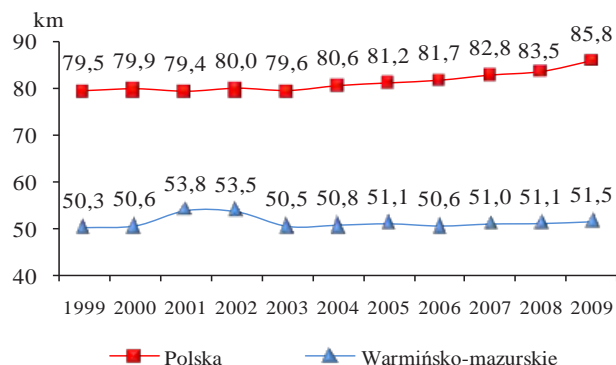
Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

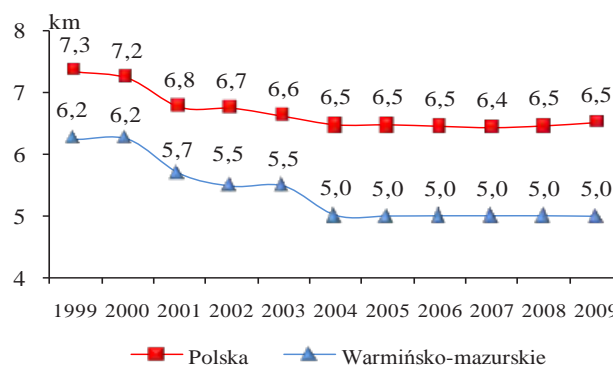
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

W 2009 r. wzrósł dystans województwa do kraju w długości dróg utwardzonych w przeliczeniu na 100 km² (wykres nr 20). Nie uległa również poprawie

długość czynnych linii kolejowych w przeliczeniu na 100 km², która nie zmienia się od 2005 r. (wykres nr 21).

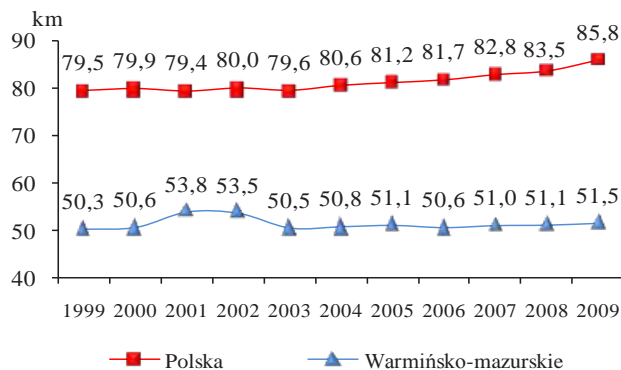
Wykres nr 20. Drogi utwardzone na 100 km²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

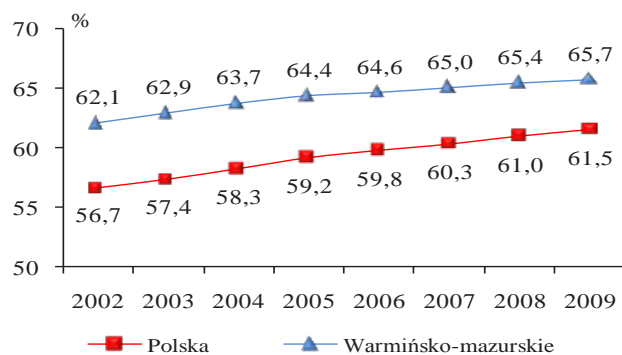
Wykres nr 21. Linie kolejowe na 100 km²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Udział ludności korzystającej z kanalizacji wzrósł nieznacznie wobec 2008 r. (wykres nr 22), ale po raz kolejny uplasował województwo na 5 miejscu w kraju. Zmiana ta miała niewielki wpływ na ogólną sytuację w zakresie dostępności do sieci. Województwo zwiększyło dystans do kraju pod względem dostępu do sieci gazowej (wykres nr 23) i utrzymało 11 lokatę.

Wykres nr 22. Udział ludności korzystającej z kanalizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Wykres nr 23. Udział ludności korzystającej z sieci gazowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Na rozwój powiązań sieciowych (a tym samym na zbliżenie do średniej krajowej wskaźnika syntetycznego) wpłynęło zmniejszenie dystansu pod względem wyposażenia gospodarstw domowych w komputery z dostępem do Internetu (wykres nr 18). Wzrost udziału tych gospodarstw względem roku poprzedniego był w województwie większy niż w kraju (odpowiednio 9,9 pkt % wobec 7,7 pkt %), jednak mniejszy niż zanotowany w 2008 r.

III. Synteza realizacji priorytetów Strategii

Monitoring *Strategii* odbywa się poprzez identyfikację działań strategicznych²⁸ realizowanych za pośrednictwem projektów²⁹ i inicjatyw³⁰. Agregacja danych odbywa się przy użyciu wskaźników umożliwiających opomiarowanie stanu realizacji *Strategii*. Analizując informacje zawarte w poniższym rozdziale, należy mieć na uwadze, iż wartości niektórych wskaźników (a zwłaszcza ich sumy na poziomie priorytetów *Strategii* i całego dokumentu) są orientacyjne. Jest to rezultat braku możliwości zebrania wszystkich danych na temat działań podejmowanych w regionie, które wpisują się w *Strategię*, jak również efekt dublowania informacji, gdy pojedynczy projekt wpisuje się w więcej niż jeden cel operacyjny. Dotychczasowe prace wskazują także na subiektywny charakter interpretacji zasad SMS przez jednostki monitorujące. Odnosi się to zwłaszcza do wskaźnika *liczba projektów* i przejawia w sytuacji, w której w jednym działaniu projektem jest duża inwestycja angażująca znaczne zasoby kadrowe i finansowe, natomiast w innym – krótkotrwałe przedsięwzięcie skierowane do wąskiego grona osób. Różnice są również wynikiem szerokiego spektrum zaplanowanych w *Strategii* działań, obejmujących m.in. gospodarkę, kulturę, politykę społeczną, komunikację, ochronę środowiska, współpracę międzynarodową, rolnictwo, funkcjonowanie administracji i inne. W celu uzyskania strategicznego charakteru monitoringu, z roku na rok coraz więcej danych udaje się zagregować na wyższym poziomie (tj. różnego rodzaju przedsięwzięcia udaje się przyporządkować do jednego wspólnego działania/projektu o charakterze strategicznym)³¹. Takie postępowanie ma na celu syntetyczne zaprezentowanie dotychczasowych działań podejmowanych w ramach *Strategii*, jak również ich porównywanie w poszczególnych okresach sprawozdawczych. Dzięki temu możliwe jest dokonanie oceny stopnia realizacji *Strategii* przez autorów i odbiorców tego opracowania.

²⁸ Działaniem jest taka aktywność, która bezpośrednio odnosi się do zapisu *Strategii* w miejscach, gdzie wymienione są działania w ramach celu operacyjnego. Należy jednak podkreślić, że nazwa działania nie musi mieć ścisłego brzmienia, jak zapisano w *Strategii*, ale powinna się wiązać z tym zapisem.

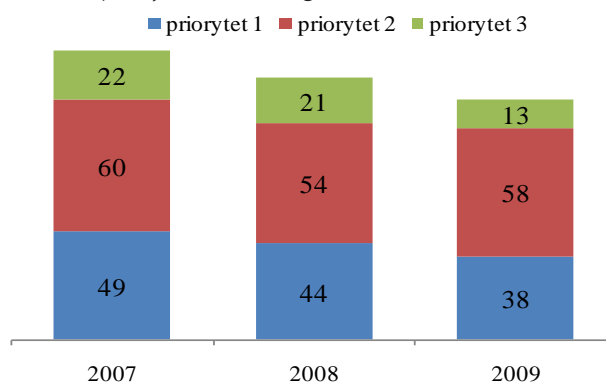
²⁹ Z projektem mamy do czynienia, gdy jest określony np.: tytuł, budżet, harmonogram, struktura zarządzająca.

³⁰ Inicjatywą może być spotkanie, koordynacja kontaktów, lobbowanie na rzecz czegoś. Inicjatywami są wszystkie rodzaje aktywności, które nie są formalnie wpisane w ramy określonych projektów. Projekty również mogą składać się z inicjatyw, jednak takie inicjatywy traktowane są jako inicjatywy projektowe i nie są odrębnie wyszczególniane.

³¹ Np. powstanie 322 rodzin zastępczych potraktowano jako 1 projekt, a nie jako 322 projekty, wybudowanie 422 mieszkań komunalnych i społeczno-czynszowych potraktowano jako 2 projekty, a nie jako 422 projekty, 41 kompleksów boisk w ramach programu *Moje boisko Orlik 2012* potraktowano jako 1 projekt, a nie jako 41 projektów, itp. W związku z tym wskaźniki działań (zwłaszcza w celach priorytetu 2) są w niektórych przypadkach nieporównywalne z wartościami z lat ubiegłych.

W 2009 r. zrealizowano 109 działań, w tym 38 w ramach priorytetu 1, 58 w ramach priorytetu 2 oraz 13 w ramach priorytetu 3 *Strategii*. W 2008 r. zidentyfikowano 119 działań, w 2007 r. 131. Zmniejszająca się liczba działań nie świadczy o mniejszym zaangażowaniu w realizację *Strategii*, gdyż np. nie każde działanie jest co roku realizowane. W 2009 r. niektóre działania zakończyły się, inne rozpoczęły, a część z nich była kontynuowana. Z porównania liczby podejmowanych działań w latach 2007-2009 wynika, że co roku liczba ta kształtuje się na zbliżonym poziomie, mimo zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych, w tym możliwości finansowania projektów z funduszy europejskich. Zasięg terytorialny większości działań (89%) dotyczył całego województwa.

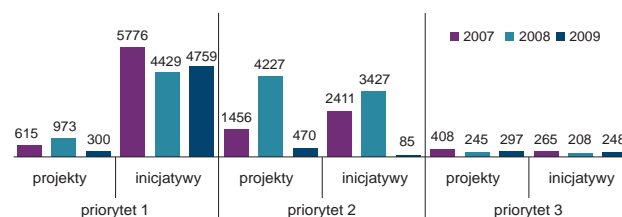
Wykres nr 24. Liczba zidentyfikowanych działań w priorytetach *Strategii* w latach 2007-2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS – Sytemu Monitoringu *Strategii*

Największa liczba działań zidentyfikowana jest co roku w celu 1.5 *Wzrost potencjału turystycznego* – 12, co wynika z jego szerokiego zasięgu, obejmującego turystykę i kulturę.

Wykres nr 25. Liczba zidentyfikowanych projektów i inicjatyw w priorytetach *Strategii* w latach 2007-2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS – Sytemu Monitoringu *Strategii*

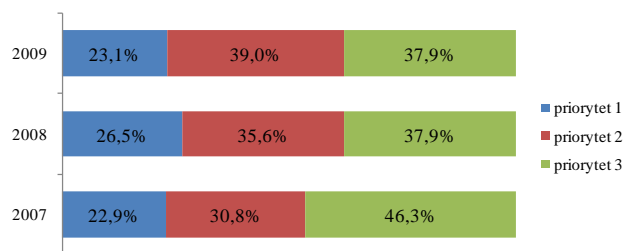
W ramach działań zidentyfikowano 1,1 tys. projektów, tj. o ponad 4 tys. mniej niż rok wcześniej oraz 5,1 tys. inicjatyw, tj. o 2,9 tys. mniej niż w 2008 r.³² Najwięk-

³² Różnica ta wynika przede wszystkim ze zmian w stosowaniu zasad wykorzystania narzędzia SMS, tj. kumulowania wskaźników na jak najwyższym poziomie (patrz. przypis nr 30).

sza liczba projektów została zrealizowana w celu 2.6 *Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu* – 213, w celu 3.1 *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* – 208 oraz celu 1.5 *Wzrost potencjału turystycznego* – 203. Najwięcej inicjatyw podjęto w ramach osiągnięcia celu 1.5 – 4,6 tys. i celu 3.3 *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 247.

Bardziej miarodajnym wskaźnikiem poziomu realizacji *Strategii* są wydatki, które poniesiono w ramach projektów i inicjatyw. W 2009 r. realizacja *Strategii* zaangażowała środki finansowe na poziomie ponad 2,9 mld zł, w tym na realizację priorytetu 1 wydano około 682,9 mln zł, priorytetu 2 – ponad 1,1 mld zł i priorytetu 3 – ponad 1,1 mld zł. Poniesione wydatki były o 68% większe niż w 2008 r. (wydano około 1,8 mld zł) i o 76% większe niż w 2007 r. (około 1,7 mld zł), jednak wartość tę należy traktować jako przybliżoną. O poziomie zaangażowania działań strategicznych świadczy również struktura wydatków w podziale na priorytety, która, mimo zmieniających się wartości bezwzględnych, kształtuje się na zbliżonym poziomie, jak w latach ubiegłych. Wysoki udział wydatków w priorytecie 3 wynika głównie z realizacji w jego ramach projektów infrastrukturalnych, wymagających wysokich nakładów finansowych (wydatki celu 3.1 *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* stanowią 36% całkowitych kosztów realizacji *Strategii*, tj. największy udział). Wzrost udziału wydatków poniesionych w ramach priorytetu 2 jest częściowo wynikiem znacznych nakładów na projekty infrastrukturalne w ramach celu 2.9 *Poprawa jakości i ochrona środowiska* (15,3% całkowitych nakładów na realizację *Strategii*) oraz celu 2.8. *Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej* (7,7% całkowitych nakładów). Na uwagę zasługuje również znaczny udział wydatków poniesionych na osiągnięcie celu 1.1 *Wzrost konkurencyjności firm* (13,1%), co może być potwierdzeniem zaangażowania działań mających na celu rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w oparciu o zasoby gospodarcze województwa, które były możliwe do podjęcia dzięki znacznemu wzrostowi środków z funduszy strukturalnych przeznaczonych w obecnej perspektywie finansowej na tego typu wsparcie (20% alokacji EFRR w ramach RPO WiM, tj. 207,3 mln euro przeznaczono na działania realizowane w ramach osi 1 *Przedsiębiorczość*, a w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego – ZPORR 2004-2006 na wsparcie przedsiębiorczości w regionie przeznaczono zaledwie 3,3 mln euro). Poza tym rok 2009 był intensywniejszy niż rok 2008 w zakresie wdrażania RPO WiM (w 2009 r. ogłoszono 45 naborów wniosków, a w 2008 r. – 17 naborów).

Wykres nr 26. Struktura wydatków poniesionych na realizację *Strategii* w podziale na priorytety

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS – Sytemu Monitoringu *Strategii*

Projekty i inicjatywy realizowane były zgodnie z kompetencjami przez samorząd województwa i jego jednostki organizacyjne, samorządy gmin i powiatów, a także administrację rządową, uczelnie, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, podmioty ze sfery edukacji, przedsiębiorców, instytucje otoczenia biznesu i inne. Źródłem finansowania działań były środki publiczne krajowe (budżet państwa, samorządu województwa, gmin i powiatów, Wojewody, Fundusz Pracy, Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej, Narodowy Fundusz Zdrowia i inne), środki publiczne zagraniczne (głównie Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny) oraz prywatne (m.in. przedsiębiorców, firm ubezpieczeniowych i innych).

W 2009 r. zrealizowano około 4,3 tys. inwestycji³³ (więcej o 3,3 tys. niż przed rokiem), w tym głównie w priorytecie 2 – 3,5 tys., w celu 2.7 *Wzrost dostępności mieszkań* – 2,5 tys. (dotyczące budowy i remontów mieszkań oraz infrastruktury pod budownictwo). Koszt inwestycji w infrastrukturę mieszkaniową stanowił 2,7% całkowitych wydatków poniesionych w ramach realizacji *Strategii* w 2009 r.

Na rzecz przedsiębiorców realizowano 108 projektów i inicjatyw, w tym 86 w priorytecie 1 i 22 w priorytecie 3. Najwięcej tego rodzaju projektów i inicjatyw zidentyfikowano w celach 1.1 *Wzrost konkurencyjności firm*, 1.3 *Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych* i 1.4 *Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości* (m.in. dotacje na inwestycje w ramach RPO WiM i *Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka* na lata 2007-2013, czy też wspieranie regionalnych producentów żywności ekologicznej m.in. w ramach Międzynarodowej Sieci Dziedzictwa Kulinarного). Działaniami objęto 5,5 tys. przedsiębiorców (w celu 1.1), tj. prawie dwukrotnie więcej niż w roku poprzednim, co świadczy o znacznym zainteresowaniu przedsiębiorców korzystaniem z pomocy unijnej.

³³ Przede wszystkim inwestycje: mieszkaniowe, drogowe, komunalne itp. Inwestycje są również projektami.

Na rzecz rozwoju turystyki realizowano 578 projektów i inicjatyw, w tym głównie w ramach celu 1.5 *Wzrost potencjału turystycznego* – 521. Na rzecz konkretnych produktów turystycznych (np. Krainy Kanału Elbląskiego, Krainy Wielkich Jezior Mazurskich) podjęto 35 projektów i/lub inicjatyw (w celu 1.5), natomiast systemem promocji objęto 911 produktów żywnościowych (w celu 1.4 *Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości*).

Długość infrastruktury objętej działaniami (głównie komunikacyjnej i turystycznej) została zidentyfikowana na poziomie podobnym jak przed rokiem – 2,6 tys. km. Wielkość powierzchni zadaszanej objętej działaniami wyniosła 64,5 tys. m² (8,2 tys. m² w 2008 r.), natomiast niezadaszonej – 149,8 tys. m² (78,9 m² w 2008 r.) i dotyczyła w głównej mierze ośrodków i centrów sportu i rekreacji oraz obiektów sportowych.

O sieciowym charakterze działań świadczy liczba instytucji zaangażowanych, obok samorządu województwa, w projekty i inicjatywy. W 2009 r. uczestniczyło w nich ponad 7 tys. organizacji, tj. ponad dwukrotnie więcej niż rok wcześniej. Samorząd województwa wsparł 661 projektów i inicjatyw partnerskich. W rezultacie działań powstało 366 nowych organizacji (głównie 332 rodziny zastępcze w ramach celu 2.6 *Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu*).

W projektach i inicjatywach uczestniczyło około 1,9 mln osób, przy dominującym udziale priorytetu 2 – około 1,7 mln (w tym najwięcej w celu 2.3 *Rozwój społeczeństwa obywatelskiego* i 2.4 *Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych* – po około 650 tys.). Jest to o niemal 600 tys. więcej niż przed rokiem.

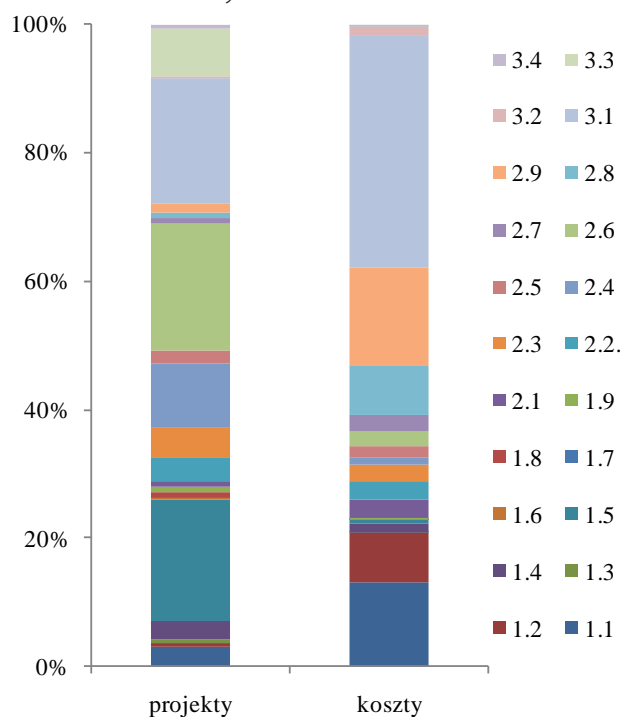
Działaniami objęto 26,3 tys. osób bezrobotnych, tj. o 3,3 tys. więcej niż przed rokiem, co jest m.in. rezultatem stosowania w województwie aktywnych form działania na rynku pracy, które w sytuacji kryzysu gospodarczego są głównym narzędziem promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej. Na wzrost aktywności gospodarki i społeczeństwa m.in. poprzez powiązanie systemu edukacji z potrzebami rynku pracy wpływ miały również staże, praktyki i stypendia dla studentów, absolwentów i doktorantów – w monitorowanym roku zidentyfikowano ponad 15 tys. takich form aktywizacji. W różnego rodzaju szkoleniach uczestniczyło 34,9 tys. osób, tj. półtorakrotnie więcej niż w 2008 r. W ośrodkach doskonalenia przeszkolono ponad 21 tys. nauczycieli, co jest wielkością czterokrotnie większą niż przed rokiem. Uruchomiono 14 nowych kierunków w szkołach: technik ekonomista, kucharz małej gastronomii, kucharz, technik hotelarstwa (w trzech miejscach), cukiernik, dietetyk, fizjoterapia, pie-

łęgniarnictwo, ratownictwo medyczne, technik organizacji usług gastronomicznych wychowanie fizyczne w zakresie nauczania żeglarstwa dla osób niepełnosprawnych oraz technik obsługi turystycznej.

W województwie następuje rozwój trzeciego sektora, o czym świadczy ponad pięciokrotnie większa liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i inicjatywach (28 tys. w 2009 r. wobec 5 tys. w 2008 r.). Wzrost ten jest rezultatem działań polegających na współpracy administracji publicznej z sektorem pozarządowym w postaci zlecenia przez samorządy zadań tym organizacjom.

Dane zebrane na potrzeby monitorowania *Strategii* wskazują, że w 2009 r. podejmowano działania w ramach wszystkich celów. Porównanie ilości realizowanych projektów i poniesionych wydatków w ramach poszczególnych celów *Strategii* wskazuje na największy udział ilościowy projektów z celów 2.6 *Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu*, 3.1 *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* i 1.5 *Wzrost potencjału turystycznego* w ogóle projektów realizowanych w ramach *Strategii* oraz największy udział wydatków poniesionych w ramach celów 3.1, 2.9 *Poprawa jakości i ochrona środowiska* i 1.1 *Wzrost konkurencyjności firm* w ogóle wydatków poniesionych na realizację *Strategii* w 2009 r.

Wykres nr 27. Struktura projektów i poniesionych wydatków w 2009 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS – Sytemu Monitoringu *Strategii*

IV. Realizacja działań w ramach poszczególnych celów operacyjnych

Priorytet 1 Konkurencyjna gospodarka

CEL 1.1 Wzrost konkurencyjności firm

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
wartość sprzedaży produkcji na 1 pracującego (z wyłączeniem produkcji rolniczej)	tys. zł	25,0	30,2	33,4	34,1	35,9	45,9	46,2	47,1	57,6	54,6	58,4
wartość inwestycji w rozwój lub rozbudowę przedsiębiorstw na podstawie całkowitych nakładów na realizację projektów (współfinansowanych środkami z UE)	mln zł	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	8,7	21,5	15,2	60,8	150,2	265,0	381,0
liczba realizowanych projektów charakterze innowacyjnym (współfinansowanych środkami z funduszy strukturalnych)	szt.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	8	21	24	9	11	15	105

Działania podjęte w ramach celu operacyjnego wpłynęły pozytywnie na kształtowanie się wskaźników. W latach 2003-2009 odnotowano szczególnie duży (ponad 1,4-krotny) wzrost wartości inwestycji w rozwój lub rozbudowę przedsiębiorstw, na który największy wpływ miały dotacje bezpośrednie dla firm finansowane z funduszy europejskich. Obserwuje się stały wzrost zainteresowania przedsiębiorców środkami unijnymi i coraz większe umiejętności ich wykorzystania, co jest rezultatem wielu szkoleń i spotkań promujących wsparcie unijne. W porównaniu do 2008 r. siedmiokrotnie wzrosła liczba realizowanych projektów o charakterze innowacyjnym współfinansowanych środkami z funduszy strukturalnych i wyniosła ona 105. Jest to rezultatem wdrażania coraz większej liczby projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz wzrostu świadomości i kultury innowacyjnej w regionie (dzięki m.in. działaniom promocyjnym i informacyjnym samorządu województwa). Wzrostowi poziomowi wykorzystania środków unijnych towarzyszy stały przyrost wartości sprzedaży produkcji na 1 pracującego. Od 1999 r. wartość ta wzrosła ponad dwukrotnie, w porównaniu do 2008 r. o 6,9%. Działania wspierające funkcjonowanie przedsiębiorstw przynoszą wymierny skutek dla gospodarki regionu.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Wzrost konkurencyjności firm** osiągnąć był poprzez realizację 5 działań. W ich ramach realizowano 34 projekty i 3 inicjatywy, w tym 28 na rzecz przedsiębiorców. Zrealizowano 522 inwestycje. W działaniach uczestniczyło 11,6 tys. osób oraz 5,5 tys. przedsiębiorców. Przeszkolono ponad 1 tys. osób. Koszt realizowanych działań wyniósł 385,6 mln zł i był finansowany ze środków publicznych krajowych i zagranicznych oraz środków prywatnych. Działania realizowano na terenie całego województwa.

1. Działanie zwiększenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) poprzez podnoszenie poziomu technologiczno-organizacyjnego, w tym wsparcie dostępu do kapitału, szkoleń, informacji i innowacji technologicznych realizowało 17 projektów na kwotę 381,3 mln zł. Szeroki zakres działania obejmuje projekty:

- współfinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego *Warmia i Mazury* na lata 2007-2013 (RPO WiM), w tym dotyczące: wsparcia MŚP z zakresu promocji produktów i procesów przyjaznych dla środowiska (w ramach poddziałania 1.1.5 *Wsparcie MŚP – promocja produktów i procesów przyjaznych dla środowiska* RPO WiM podpisano 26 umów na kwotę 14,6 mln zł), dotacji inwestycyjnych dla MŚP w zakresie innowacji (w ramach poddziałania 1.1.7 *Dotacje inwestycyjne dla mikroprzedsiębiorstw i MŚP* RPO WiM podpisano 81 umów na kwotę 65,1 mln zł), wsparcia przedsięwzięć przemysłowo-naukowych (w ramach poddziałania 1.1.8 *Wsparcie przedsięwzięć przemysłowo-naukowych* RPO WiM podpisano 1 umowę na kwotę 3,9 mln zł) oraz dotacji na rozwój, przyczyniających się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, poprzez podniesienie ich zdolności inwestycyjnych (w ramach poddziałania

1.1.9 *Inne inwestycje w przedsiębiorstwa* RPO WiM podpisano 286 umów na kwotę 147,8 mln zł). Łącznie w 2009 r. w ramach RPO WiM podpisano 394 umowy o dofinansowanie przedsięwzięć przedsiębiorców z Warmii i Mazur na kwotę 231,5 mln zł,

- współfinansowane z Programu Operacyjnego *Innowacyjna Gospodarka* 2007-2013 (PO IG), w tym dotyczące: wsparcia przedsiębiorstw w wejściu na nowe rynki i wzmocnienia pozycji konkurencyjnej na rynkach zagranicznych (w ramach działania 6.1 *Paszport dla eksportu* PO IG podpisano 6 umów na kwotę 58,0 tys. zł), rozwoju e-usług (w ramach działania 8.1 *Wspieranie działalności gospodarczej w dziedzinie gospodarki elektronicznej* PO IG podpisano 5 umów na kwotę 2,2 mln zł) oraz wdrażania elektronicznego biznesu typu B2B34 (w ramach działania 8.2 *Wspieranie wdrażania elektronicznego biznesu typu B2B* PO IG podpisano 2 umowy na kwotę 0,8 mln zł). Łączne wydatki w ramach ww. działań w 2009 r. wniósł ponad 3 mln zł.

Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie (WMARR) realizowała następujące projekty:

- prowadzenie *Regionalnego Funduszu Pożyczkowego* (RFP), udzielającego pożyczek mikro, małym i średnim przedsiębiorcom w fazie rozwoju, ekspansji lub rozpoczęcia działalności gospodarczej, realizującym przedsięwzięcia na terenie województwa. Podpisano 61 umów na kwotę 4,3 mln zł współfinansowanych z EFRR (w tym w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego *Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw* 2004-2006 – SPO WKP, oraz RPO WiM),
- prowadzenie Punktu Konsultacyjnego (w ramach poddziałania 2.2.1 *Poprawa jakości usług świadczonych przez instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności* Programu Operacyjnego *Kapitał Ludzki* 2007-2013 – PO KL) udzielającego bezpłatnych informacji przedsiębiorcom oraz osobom zamierzającym rozpocząć działalność gospodarczą (koszt projektu wyniósł 300,4 tys. zł),
- projekt pn. *Popularyzacja wiedzy z zakresu własności intelektualnej poprzez działania promocyjne*, finansowany ze środków PO IG, w ramach którego zorganizowano 2 konferencje i 8 warsztatów, a także opracowano 2 publikacje dotyczące

własności intelektualnej (koszt projektu wyniósł 255,8 tys. zł),

- projekt pn. *Wzmocnienie potencjału województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie wspierania rozwoju inicjatyw klastrowych*, finansowany w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004-2006 (ZPORR). Celem projektu był wzrost inicjatyw klastrowych poprzez przygotowanie analiz i raportów, szkolenia oraz wyjazdy studyjne. Projekt skierowano do podmiotów zaangażowanych w realizację polityki innowacyjnej. Poniesione wydatki wyniosły 747,7 tys. zł,
- projekt *NEEBOR* finansowany w ramach Programu Interreg IVC polegający na wymianie doświadczeń i dobrych praktyk służących wspieraniu MŚP. W ramach projektu 12 instytucji z regionów zlokalizowanych na wschodniej granicy UE rekomenduje sobie sprawdzone rozwiązania służące wzrostowi potencjału i konkurencyjności tych przedsiębiorstw. Koszt projektu wyniósł 149,5 tys. zł,
- w ramach działania 3.4 *Mikroprzedsiębiorstwa* ZPORR podpisano 12 umów o dofinansowanie przedsięwzięć mikroprzedsiębiorstw z Warmii i Mazur na kwotę 1,6 mln zł (koszt prowadzenia projektu wyniósł 246,9 tys. zł).

Ponadto Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (UWM) realizował również projekt współfinansowany z EFS w ramach PO KL pn. *Wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw poprzez realizację studiów podyplomowych z zakresu programów komputerowych w zastosowaniach inżynierskich*. Celem projektu był rozwój kadr nowoczesnej gospodarki poprzez podnoszenie i dostosowanie ich kwalifikacji do wymogów gospodarki opartej na wiedzy. W studiach podyplomowych uczestniczyło 50 osób. Koszt wyniósł 401,2 tys. zł.

W sumie w wymienionych projektach uczestniczyło 1,5 tys. osób. Liczba osób przeszkolonych obejmuje uczestników szkoleń związanych z pisaniami i rozliczaniem projektów w ramach RPO WiM, PO IG oraz osoby przeszkolone w Punkcie Konsultacyjnym. Podana liczba inwestycji jest tożsama z liczbą podpisanych umów w ramach RPO WiM, PO IG, RFP oraz ZPORR.

2. W ramach działania stały monitoring i badania gospodarki województwa Wojewódzki Urząd Pracy (WUP) w Olsztynie, przy udziale Instytutu Badań i Analiz Olsztyńskiej Szkoły Biznesu, realizował projekt pn. *Rola małych*

³⁴ Business-to-Business – ogół relacji między firmą a partnerami, pośrednikami, dostawcami, dystrybutorami oraz punktami sprzedaży i świadczenia usług.

i średnich przedsiębiorstw w gospodarce województwa warmińsko-mazurskiego (w ramach poddziałania 8.1.4 *Przewidywanie zmiany gospodarczej* PO KL). Celem było stworzenie założeń systemu przewidywania i zarządzania zmianą gospodarczą, odpowiadającego najważniejszym potrzebom MŚP. W ramach projektu przygotowano 7 raportów badawczo-analitycznych, utworzono model systemu zarządzania zmianą gospodarczą, powołano Zespół i Radę Konsultacyjno-Doradczą ds. przewidywania i zarządzania zmianą gospodarczą. Wydatki poniesione w 2009 r. wyniosły 755,3 tys. zł.

3. Upowszechnienie idei przedsiębiorczości

następowało dzięki inicjatywie samorządu województwa polegającej na organizacji regionalnego etapu Konkursu *Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości*, organizowanego na szczeblu krajowym przez Ministerstwo Gospodarki. Celem konkursu jest wyróżnienie najciekawszych inicjatyw i projektów promujących przedsiębiorczość w skali UE. Na szczeblu regionalnym złożono 1 projekt. Województwo nie poniosło kosztów w związku z organizacją konkursu. Ponadto w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego powstało narzędzie informatyczne stanowiące kompendium wiedzy dla przedsiębiorcy. Na portalu *Wrota Warmii i Mazur* przedsiębiorca znajdzie informacje dotyczące m.in. dostępnych szkoleń, konferencji, wsparcia z programów UE, a także możliwości korzystania z usług instytucji otoczenia biznesu.

4. W ramach **Warmińsko-Mazurskiego Programu Promocji Jakości** zrealizowano 6 projektów i 1 inicjatywę, w tym:

- IX edycję konkursu *Warmińsko-Mazurska Nagroda Jakości*, do którego zgłosiło się 28 organizacji, a w szkoleniu udział wzięło 26 z nich,
- IV edycję konkursu *Najlepszy Produkt i Usługa Warmii i Mazur*, którego celem jest wyłonienie najlepszych produktów i usług w regionie oraz ich promocja na rynku lokalnym, krajowym i europejskim. W 2009 r. zgłoszono 194 produkty i usługi,
- program *Przedsiębiorstwo Fair Play* (realizowany przez Krajową Izbę Gospodarczą oraz Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym), promujący etykę w działalności gospodarczej. W 2009 r. uczestniczyło w nim 12 organizacji,
- prowadzenie banku danych organizacji posiadających certyfikaty znormalizowanych systemów zarządzania – baza jest na bieżąco monitorowana i aktualizowana,

- program *Poprawa jakości usług gastronomicznych i hotelarskich w regionie Warmii i Mazur w latach 2004-2013* – informacje na ten temat znajdują się w części dotyczącej realizacji celu operacyjnego 1.4 niniejszego Raportu,
- projekt pn. *Europejska Sieć Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne*go – informacje na ten temat znajdują się w części dotyczącej realizacji celu operacyjnego 1.4 niniejszego Raportu,
- projekt pn. *Międzynarodowe Stowarzyszenie Miast Cittaslow* – informacje na ten temat znajdują się w części dotyczącej realizacji celu operacyjnego 1.9. niniejszego Raportu.

5. Stymulowanie innowacyjności gospodarczej i współpracy w regionie oraz transfer wiedzy

realizowane było przez 10 projektów samorządu województwa warmińsko-mazurskiego, WMARR i UWM. Samorząd realizował projekt pn. *RIS Warmia Mazury PLUS*, w ramach którego rozpoczęto prace nad aktualizacją *Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego* (RIS), powołano Regionalny Komitet Sterujący ds. RIS, przygotowano 4 raporty analityczne stanowiące podstawę diagnozy do strategii, utworzono stronę internetową oraz zorganizowano konferencję inauguracyjną. Projekt realizowany był w ramach poddziałania 8.2.2 *Regionalne Strategie Innowacji* PO KL. W 2009 r. poniesiono wydatki w wysokości 657,7 tys. zł. W ramach tego samego poddziałania realizowano projekt pn. *Grono Menadżerów – sieć współpracy i wymiany informacji między naukowcami a przedsiębiorcami w województwie warmińsko-mazurskim*. Wydatki poniesione w 2009 r. wyniosły 58,5 tys. zł. WMARR prowadziła punkt informacyjny *Enterprise Europe Network*, w którym informowała przedsiębiorców o możliwościach korzystania z funduszy europejskich, politykach UE w zakresie innowacji i prawa własności intelektualnej, a także pomagała w znalezieniu partnerów z zagranicy. Koszt realizacji projektu w 2009 r. wyniósł 359,4 tys. zł. Punkt informacyjny współorganizował międzynarodowe targi *ENERGETICS* w Lublinie, uczestniczył z lokalnymi przedsiębiorcami w targach *RygaFood* na Łotwie, a także zorganizował 2 misje gospodarcze na Łotwie i Litwie.

WMARR realizowała również następujące projekty:

- *Rola kobiet w innowacyjnych przedsiębiorstwach w województwie warmińsko-mazurskim*, promujący przedsiębiorcze postawy, kreatywność i innowacyjność kobiet. Odbłyły się 2 konferencje, 3 warsztaty i opracowano publikację na temat roli kobiet w innowacyjnych przedsięwzięciach. Wydano 146,4 tys. zł,
- *Regionalny System Wspierania Innowacji (RSWI)* – kontynuacja działań polegająca na uruchomieniu aktywnych kanałów wymiany informacji pomiędzy sektorem badawczo-rozwojowym (B+R) a sferą przedsiębiorczości. Wśród zadań RSWI znajduje się identyfikacja i zaspokajanie istniejących oraz kreowanie nowych potrzeb innowacyjnych przedsiębiorców, edukacja i wzmacnianie świadomości proinnowacyjnej przedsiębiorców oraz transfer technologii. W 19 punktach konsultacyjnych prowadzono konsultacje indywidualne i spotkania informacyjne. Odbłyły się również lekcje w szkołach ponadgimnazjalnych na temat innowacyjności. W ramach RSWI corocznie organizowany jest konkurs *Lider Innowacji i Wystawa Innowacyjności*. Zrealizowano również cykl spotkań *Nauka dla Biznesu*. Koszt realizacji projektu wyniósł 1,6 mln zł.

UWM realizował następujące projekty:

- *E-administracja warunkiem rozwoju Polski. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw z wykorzystaniem innowacyjnych modeli referencyjnych procesów administracji publicznej* (w ramach działania 1.3 *Wsparcie projektów B+R na rzecz przedsiębiorców realizowanych przez jednostki naukowe* PO IG). Projekt miał na celu opracowanie, na podstawie zadań administracji publicznej, innowacyjnych modeli niezbędnych do zastosowania nowych rozwiązań przez branżę informatyczną i doradcą oraz do rozwoju e-usług,
- *Komercjalizacja wyników badań oraz kreowanie postaw przedsiębiorczych przez UWM poprzez staże, szkolenia i działania uświadamiające z zakresu przedsiębiorczości akademickiej* w partnerstwie z Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej (FRDL) w ramach 8.2.1 *Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw* PO KL. Celem projektu było upowszechnienie wśród studentów i pracowników naukowych idei przedsiębiorczości akademickiej, poprzez organizację staży i szkoleń z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. W 2009 r. 2 pracowników przedsiębiorstw zrealizowało staż w UWM, 27 pracowników naukowych odbyło staże w przedsiębiorstwach, a 12 rozpoczęło ich realizację. Przeprowadzono

również szkolenie dla pracowników naukowych, studentów i absolwentów (95 osób), 5 seminariów dla 1,5 tys. osób, wydano podręcznik z cyklu *Krok po kroku*, jak również zorganizowano *Olsztyńskie Dni Przedsiębiorczości Akademickiej i Dzień Przedsiębiorczości Akademickiej*. Poniesione wydatki wyniosły 695 tys. zł,

- *Wspinaj się!* – Portal Innowacyjnych we współpracy z FRDL (w ramach 8.2.1 PO KL). Utworzono portal społecznościowy, przez który realizowane będą szkolenia e-learning oraz czaty z ekspertami w dziedzinie komercjalizacji wyników badań, funkcjonowania przedsiębiorstw i podatków. Uruchomiono także fikcyjny blog przedsiębiorcy opisujący typowe problemy, z jakimi może się on spotkać w ciągu 12 miesięcy od założenia firmy. W 2009 r. projekt nie wygenerował kosztów,
- *Współpraca pracowników sfery B+R z ekspertami w wypracowaniu praktycznego modelu funkcjonowania Centrów Transferu Technologii (CTT) najlepszą szkołą innowacji, zarządzania badaniami rozwojowymi i komercjalizacji ich rezultatów* (w ramach działania 4.2 *Rozwój kwalifikacji kadr systemu B+R i wzrost świadomości roli nauki w rozwoju gospodarczym* PO KL), wspólnie z Politechniką Warszawską i Stowarzyszeniem Innowacyjna Polska Wschodnia. Celem projektu jest wzrost poziomu wiedzy pracowników jednostek sfery B+R w zakresie systemów wspierania innowacyjności, modeli transferu technologii i innowacji oraz wypracowanie praktycznego modelu funkcjonowania Centrów Transferu Technologii (CTT), możliwego do dalszego upowszechnienia. Zrealizowano 3 cykle szkoleń z zakresu zarządzania projektami oraz zarządzania technologią i negocjacji w transferze technologii dla 48 osób. Koszt poniesiony przez UWM wyniósł 742 zł,
- *Optymalizacja produkcji wołowiny w Polsce, zgodnie ze strategią od widelca do zagrody* – projekt współfinansowany w ramach PO IG będzie realizowany do 2014 r. Zakłada się, iż spowoduje on wzrost innowacyjności i konkurencyjności jednostek naukowych i przedsiębiorstw sektora wołowiny poprzez wdrożenie efektywnych i prorynkowych technologii produkcji i sprzedaży. Partnerami UWM są Konsorcjum Naukowo-Przemysłowe Polskie Zrzeszenie Producentów Bydła Mięsnego i Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (SGGW). W 2009 r. rozpoczęto realizację 6 zadań badawczych i poniesiono wydatki w wysokości 59,4 tys. zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	34
liczba inicjatyw	szt.	3
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	28
liczba inwestycji	szt.	522
poniesione wydatki	zł	385 626 271
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	135
liczba osób przeszkolonych	os.	1 031
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	11 639
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	5 489
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektów i/lub inicjatyw	szt.	41
liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	0

CEL 1.2 Wzrost liczby miejsc pracy**Wskaźnik celu operacyjnego**

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba pracujących w gospodarce narodowej na koniec roku	tys. os.	495,2	454,0	439,7	384,4	383,6	386,6	396,9	406,1	422,2	426,5	412,0

Obserwowany w ostatnich latach systematyczny wzrost liczby pracujących uległ w 2009 r. zahamowaniu z powodu globalnej recesji i jej skutków w gospodarce krajowej i regionalnej. W porównaniu do 2008 r. liczba pracujących zmniejszyła się o 14,5 tys. (3,4%) osób. Analiza kierunków zmian na warmińsko-mazurskim rynku pracy wykazywała w 2009 r. przewagę zjawisk negatywnych (m.in. spadek liczby osób pracujących, a tym samym wzrost liczby osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy), ale również wskazywała na zjawiska pozytywne (m.in. wzrost liczby nowoutworzonych podmiotów gospodarczych), stanowiące rezultat działań aktywizujących, finansowanych z Funduszu Pracy i z EFS.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Wzrost liczby miejsc pracy** osiągnęto poprzez 4 działania, w ramach których realizowano 6 projektów. Wszystkie dotyczyły przedsiębiorców i przyczyniały się do wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców. Opisanymi niżej projektami objęto 26,3 tys. osób bezrobotnych, a w ramach działania 6.2 *Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia* PO KL przeszkolono 291 osób. Wydatki w wysokości 228,4 mln zł sfinansowane zostały ze środków publicznych krajowych i zagranicznych. Działaniami objęto teren całego województwa.

1. Wsparcie powstawania nowych miejsc pracy poprzez samozatrudnienie bezrobotnych i dotacje dla pracodawców realizowały powiatowe urzędy pracy (PUP), które w ramach działań statutowych przyznały niemal 3 tys. dotacji dla bezrobotnych na otwarcie własnej działalności gospodarczej oraz środki dla 1,3 tys. pracodawców na refundację kosztów wyposażenia i doposażenia miejsca pracy, na których zatrudnienie znalazło 2,8 tys. osób. Na realizację projektu związanego z rozpoczęciem działalności gospodarczej przeznaczono 50,4 mln zł, natomiast na refundację kosztów wyposażenia i doposażenia stanowisk pracy 29,6 mln zł. Koszt działania wyniósł 80,0 mln zł i został sfinansowany z Funduszu Pracy.

2. Działanie statutowe urzędów pracy zachęty dla zwiększenia zatrudnienia w firmach już działających, w tym staże dla studentów i absolwentów wynika z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. W jego ramach zrealizowano 2 projekty – prace interwencyjne oraz roboty publiczne, mające na celu zwiększenie liczby pracujących w regionie poprzez zatrudnienie subsydiowane. Prace interwencyjne organizowane były przede wszystkim u pracodawców działających w następujących sekcjach gospodarki: handel hurtowy i detaliczny, działalność produkcyjna, administracja publiczna i ochrona zdrowia oraz edukacja. Do prac skierowano 3,9 tys. bezrobotnych, tj. o 435 (9,9%) osób mniej niż przed rokiem. Na tę formę aktywizacji wydano do końca analizowanego okresu niemal 19,0 mln zł. Roboty publiczne są to aktywne formy, po które najczęściej sięgają samorządy. W 2009 r. skierowano na nie 4,2 tys. osób,

tj. o 986 (30,5%) osób więcej niż przed rokiem. Na częściową refundację kosztów związanych z organizacją robót publicznych wydano 24,3 mln zł. Całkowity koszt realizacji działania wyniósł 43,3 mln zł i został sfinansowany z Funduszu Pracy i EFS w ramach poddziałania 6.1.3 *Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych* PO KL. Działanie realizowało 20 PUP.

3. Powiatowe Urzędy Pracy udzielały również **staży dla bezrobotnych absolwentów**. Ze staży skorzystało 14,9 tys. młodych osób, tj. o 5,7 tys. (61,5%) osób więcej niż w analogicznym okresie 2008 r. Wydatki na stypendia z tytułu odbywania stażu wyniosły 83,9 mln zł. Działanie realizowane było przez 20 PUP i sfinansowane z Funduszu Pracy i EFS, w ramach poddziałania 6.1.3 *Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych* PO KL.

4. Celem działania dotacje na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej dla mieszkańców Warmii i Mazur było przeszkolenie osób w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, a następnie przyznanie dotacji na ten cel. Wsparciem objęto 291 osób, w tym 129 osób bezrobotnych. Dotacje otrzymało 170 osób. Projekt realizowało 5 podmiotów: PUP w Piszku, PPHU Zofia Chmielewska, Placówka Kształcenia Zawodowego Katarzyna Zacharska-Całka, Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości ATUT oraz Zrzeszenie Prywatnego Handlu i Usług. Koszt projektu, którego koordynatorem został WUP, wyniósł niemal 20 mln zł i został sfinansowany w 85% z EFS, w ramach działania 6.2 *Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia* PO KL, a 15% stanowiło wsparcie krajowe.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	6
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	6

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	6
poniesione wydatki	zł	228 435 984
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	66
liczba osób przeszkolonych	os.	291
liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	26 298

CEL 1.3 Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba inwestorów zagranicznych korzystająca z systemu	szt.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	20	15	23	17	20
% gmin, z których brakuje ofert inwestycyjnych w bazie RCOI	%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	90	80	63	62	60
liczba ofert inwestycyjnych w bazie RCOI	szt.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	15	35	130	250	212

Zainteresowanie inwestorów zewnętrznych korzystaniem z systemu obsługi inwestora w województwie pozostało na poziomie zbliżonym do notowanego w latach poprzednich. Podobnie jak odsetek gmin, z których brakuje ofert inwestycyjnych w bazie Warmińsko-Mazurskiego Centrum Obsługi Inwestora (W-MCOI, RCOI). Pomimo działań zachęcających, wiele gmin nie wykazuje zainteresowania bezpłatnymi możliwościami promocji gospodarczej oferowanymi przez COI. Spadła również nieznacznie liczba ofert inwestycyjnych w bazie RCOI, na co wpływ miało, oprócz corocznej aktualizacji bazy (i jej weryfikacji pod kątem ofert sprzedanych lub zmienionych), również zjawisko łączenia sąsiadujących terenów w jedną większą ofertę.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych** osiągnąć był poprzez 3 działania. Realizowano 4 projekty i 30 inicjatyw, z których 27 dotyczyło przedsiębiorców. Przeszkolono 184 osoby. Wydatki w wysokości 306 tys. zł sfinansowano ze środków publicznych krajowych i zagranicznych. Działaniami objęto całe województwo.

1. Podniesienie aktywności samorządów w zakresie marketingu terytorialnego realizowane było poprzez projekt WMARR pn. *Samorządowy Marketing Terytorialny szansą na rozwój regionu Warmii i Mazur*, który zakładał podniesienie aktywności samorządów w zakresie marketingu terytorialnego za pomocą szkoleń, wymiany doświadczeń oraz wizyty studyjnej. Uczestnikami projektu były samorządy – laureaci kolejnych edycji konkursu *Grunt na Medal*. Zorganizowano szkolenie dla 30 przedstawicieli samorządów, wizyty konsultacyjne ekspertów w 3 gminach oraz wizytę studyjną w regionie Umbria dla 16 osób. Poniesiono wydatki w wysokości 116,3 tys. zł. Wsparcie pochodziło z Funduszu Małych Grantów Transgranicznych i Międzyregionalnych Euroregionu Bałtyk (FMGTiM), finansowanego przez Norweski Mechanizm Finansowy (NMF) i Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (MFEOG). Projekt zrealizowano we współpracy z instytucją Umbria Eksport, która aktywnie działa na rzecz marketingu terytorialnego włoskiego regionu Umbria.

2. Skuteczne pozyskiwanie inwestorów zewnętrzných w ramach Warmińsko-Mazurskiego Centrum Obsługi Inwestora (W-M COI) polegało na realizacji 1 projektu i 26 inicjatyw obejmujących:

- promocję regionu pod kątem inwestycyjnym,
- zapewnienie kompleksowej obsługi inwestorów na poziomie województwa,
- profesjonalną pomoc doradcą przy opracowywaniu ofert terenów i obiektów pod nowe inwestycje,
- przekazywanie informacji potrzebnych na etapie wyboru lokalizacji,
- pomoc w znalezieniu odpowiedniej lokalizacji (*greenfield i brownfield*),
- pomoc w kontaktach z lokalnymi władzami,
- pomoc w organizacji współpracy z partnerami zagranicznymi.

W-M COI stale współpracuje z samorządem województwa, Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PALiZ), Suwalską Specjalną Strefą Ekonomiczną (SSSE). W 2009 r. podpisano porozumienie o współpracy z Warmińsko-Mazurską Specjalną Strefą Ekonomiczną (W-MSSE). Działanie objęło teren całego województwa. Poniesiono koszty w wysokości 133,3 tys. zł.

3. W ramach działania badanie atrakcyjności inwestycyjnej województwa samorząd województwa zlecił wykonanie opracowania pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województwa warmińsko-mazurskiego w 2007*

r. Zakres opracowania obejmuje m.in.: atrakcyjność inwestycyjną województwa na tle kraju, zróżnicowanie atrakcyjności subregionów, powiatów i gmin, główne czynniki kształtujące pozycję województwa i jego podregionów na mapie atrakcyjności inwestycyjnej kraju, określenie czynników atrakcyjności inwestycyjnej w ujęciu regionalnym i lokalnym oraz ich zastosowanie w analizie SWOT, a także funkcjonowanie stref ekonomicznych. Raport z badania został przedstawiony na konferencji inauguracyjnej pn. RIS Warmia Mazury PLUS oraz opublikowany na portalu Wrota Warmii i Mazur.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	4
liczba inicjatyw	szt.	30
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	27
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	1
poniesione wydatki	zł	306 040
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	12
liczba osób przeszkolonych	os.	184

CEL 1.4 Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba gospodarstw ekologicznych	szt.	25	29	34	49	67	244	484	586	770	1059	1514
% powierzchni upraw prowadzonych metodami ekologicznymi	%	0,17	0,19	0,57	1,00	1,22	1,49	2,41	3,65	3,96	4,0	5,00

Rosnąca z roku na rok liczba gospodarstw ekologicznych obrazuje stopniowe przestawianie się produkcji rolnej z konwencjonalnej na ekologiczną. Wzrasta również liczba przetwórci ekologicznych (na koniec 2009 r. funkcjonowało ich 10). Następuje wzrost świadomości zarówno wśród producentów rolnych, jak i wśród konsumentów poszukujących produktów zdrowych od producentów zajmujących się uprawami ekologicznymi. Pojawiają się większe możliwości dystrybucji produktów ekologicznych, powstają nowe sklepy i stoiska w marketach oferujące żywność ekologiczną. Wraz ze wzrostem liczby gospodarstw ekologicznych wzrasta powierzchnia upraw prowadzonych metodami ekologicznymi, co jest naturalną konsekwencją opisanych trendów.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości** osiągniany był poprzez 5 działań. W ich ramach podjęto 30 projektów i 5 inicjatyw, w tym 24 na rzecz przedsiębiorców i 6 na rzecz wzrostu kwalifikacji mieszkańców regionu. W projektach i inicjatywach uczestniczyło 328 rolników, a przeszkolono 382 osoby. Systemem promocji objęto 911 produktów. Poniesione wydatki wyniosły 38,8 mln zł. Działania objęły obszar całego województwa i finansowane były ze środków publicznych krajowych i zagranicznych.

1. W ramach wspierania rozwoju systemu produkcji żywności wysokiej jakości, w tym żywności ekologicznej samorząd województwa był organizatorem 3 inicjatyw wspierających rolnictwo ekologiczne, skierowanych do producentów i przetwórców, doradców, przedstawicieli samorządu województwa, samorządu rolniczego oraz instytucji działających na rzecz rolnictwa. Były to: organizacja stoiska prezentującego dorobek producentów i przetwórców ekologicznych z regionu na Międzynarodowych Targach Żywności i Produktów Ekologicznych *BioFach'2009* w Norymberdze, wyjazd studyjny do Niemiec dla producentów i przetwórców rolnych, przedstawicieli samorządu województwa, samorządu rolniczego i instytucji działających na rzecz rolnictwa oraz konferencja szkoleniowo-edukacyjna pt. *Rolnictwo ekologiczne – praktyczne aspekty produkcji, przetwórstwa i dystrybucji*. Inicjatywy sfinansowano z budżetu województwa. Koszt działania wyniósł 112 tys. zł.

2. Kontynuacja procesu inwentaryzacji uwarunkowań produkcji żywności w regionie, a następnie określenie wolnych nisz w gospodarce żywnościowej UE – optymalne ekonomicznie branże – i możliwości uzyskania konkurencyjnej jakości zdrowotnej oraz handlowej odbywała się w ramach programu *Poprawa jakości usług gastronomicznych i hotelarskich w regionie Warmii i Mazur w latach 2004–2013*. Zrealizowano szereg projektów i inicjatyw mających na celu wypełnienie pośredniej luki na rynku produkcji żywności, jaką jest edukacja uczniów i doskonalenie nauczycieli szkół zawodowych o profilu gastronomiczno-hotelarskim. Rozpoczęto również prace nad uruchomieniem nowych kierunków studiów w sektorze gastronomiczno-hotelarskim. Podczas wizyt studyjnych rozwijano współpracę szkół zawodowych z regionu ze szkołami bliźniaczymi z Danii, Słowacji i Włoch. Koszt projektu wyniósł 23,7 tys. zł. Rozpoczęto także realizację projektu pn. *Szkolenie językowe dla nauczycieli języków obcych szkół gastronomiczno-hotelarskich szansą pod-*

niesienia kwalifikacji zawodowych, którego koszt wyniósł 65,4 tys. zł. Realizowano również projekty dofinansowane z EFS: *Model kształcenia w branży gastronomiczno-hotelarskiej – dostosowanie kwalifikacji w zakresie kształcenia modułowego*, którego koszt wyniósł 246,0 tys. zł oraz projekt systemowy pn. *Model kształcenia w branży gastronomiczno-hotelarskiej połączony z systemem walidacji kwalifikacji i kompetencji formalnych*. Celem projektów była zmiana modelu kształcenia na modułowy w taki sposób, aby w oparciu o programy nauczania czerpane ze szkół partnerskich był on dostosowany do potrzeb regionalnego rynku pracy. Podpisano 4 umowy o dofinansowanie z EFRR w ramach RPO WiM z beneficjentami programu *Budowa, rozbudowa i unowocześnienie bazy szkolnictwa zawodowego, gastronomiczno-hotelarskiego, z uwzględnieniem dostosowania do standardów unijnych w Zespole Szkół w Elku, Zespole Szkół Nr 2 w Szczytnie, Zespole Szkół Gospodarczych w Elblągu oraz Zespole Szkół Gastronomiczno-Spożywczych w Olsztynie* na kwotę 37,2 mln zł. Samorząd województwa koordynował również projekty Warmińsko-Mazurskiej Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości z partnerami z Włoch i Francji, których koszt wyniósł 297,5 tys. zł.

3. W ramach działania wsparcie producentów żywności pod względem wiedzy i praktycznego zastosowania metod ułatwiających im rozwój produkcji wysokiej jakości, w tym poprzez zastosowanie tradycyjnych lub nowoczesnych technologii samorząd województwa oraz Centrum Badań Żywności Naturalnej i Tradycyjnej UWM zorganizowały konferencję naukowo-promocyjną pt. *Żywność regionalna i tradycyjna – aspekty surowcowe, technologiczne i ekonomiczne*. Celem konferencji była integracja działań środowiska naukowego, samorządowego i gospodarczego w tworzeniu i reaktywacji tradycyjnych surowców oraz technologii ich przetwarzania w kierunku otrzymywania żywności tradycyjnej i regionalnej oraz propagowania wiedzy na jej temat. W konferencji uczestniczyło około 200 osób. Zorganizowano wizyty studyjne mające na celu wymianę wiedzy i doświadczeń przedsiębiorców z województw: warmińsko-mazurskiego, opolskiego i łódzkiego z zakresu rozwoju i funkcjonowania Europejskiej Sieci Dziedzictwa Kulinarного (ESDK) oraz rozwoju sektora produkcji żywności naturalnej, regionalnej i ekologicznej. W Prowincji Perugia we Włoszech odbyła się wizyta studyjna dotycząca produkcji żywności naturalnej, tradycyjnej i lokalnej metodami rzemieślniczymi. Koszt realizacji działania wyniósł 169,2 tys. zł.

4. Wspieranie wewnątrzregionalnej kooperacji na linii rolnicy – przemysł rolno-spożywczy – handel realizowano poprzez regionalną strukturę sieci Dziedzictwa Kulinarne. W latach 2005-2009 do sieci *Dziedzictwo Kulinarne Warmia-Mazury-Powoiśle* wstąpiło 77 członków, w tym 12 w 2009 r. Na funkcjonowanie sieci samorząd województwa przeznaczył 6,8 tys. zł. Została także wydana, w nakładzie 10 tys. egzemplarzy, broszura pt. *Europejska Sieć Dziedzictwa Kulinarne. Dziedzictwo Kulinarne Warmia-Mazury-Powoiśle 2009*, w której zawarto informacje o sieci i przedsiębiorstwach do niej należących. Przedstawiciele województwa uczestniczyli w Forum Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne połączonym z konferencją, targami produktów lokalnych w Jönköping oraz wizytą studyjną w północnym regionie Sieci Dziedzictwa Kulinarne Småland w Szwecji. Na targach żywności lokalnej wysokiej jakości promowano produkty i przedsiębiorców z województwa. Nawiązano również kontakty z przedsiębiorcami z Polski, Szwecji i innych regionów członkowskich ESDK. Koszt działania wyniósł 178,8 tys. zł.

5. Wspieranie promocji żywności ze znakiem świadczącym, że pochodzi ona z Warmii i Mazur przejawiało się poprzez udział w imprezach targowych, na które wydano 149,5 tys. zł. Sieć *Dziedzictwo Kulinarne Warmia-Mazury-Powoiśle* na Międzynarodowych Targach *Polagra Food 2009* w Poznaniu reprezentowana była przez 5 przedsiębiorców. Podczas II Dni Naturalnej Żywności *Natura Food* w Łodzi województwo reprezentowało 13 przedsiębiorstw. Targom towarzyszyły spotkania branżowe i szkolenia poświęcone rolnictwu ekologicznemu i produktom tradycyjnym oraz ich certyfikacji. Promocja jakości w zakresie gastronomii odbywała się poprzez organizację konkursów kulinarnych, m.in. w ramach *I Regionalnego Święta Ryby Warmia Mazury Powoiśle* w Starych Jabłonkach, *VI Regionalnego Święta Gęsi* w Biskupcu, *Festiwalu Pogranicza Kartaczewo 2009* w Gołdapi, konkursu *Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów* w Lidzbarku Warmińskim oraz IV edycji konkursu *Smaki Warmii, Mazur oraz Powoiśla na stołach Europy*. Konkursy kulinarne miały na celu promocję żywności opartej na lokalnych surowcach, kultywowanie, propagowanie i pogłębianie wiedzy o tradycjach kuchni regionalnej, ochronę regionalnego dziedzictwa kulinarnego oraz promocję zakładów gastronomicznych.

W prasie i radiu prowadzona była promocja medialna. Koszt realizacji działania *Wspieranie promocji żywności ze znakiem świadczącym, że pochodzi ona z Warmii i Mazur* wyniósł 482,1 tys. zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	30
liczba inicjatyw	szt.	5
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	24
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	6
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	4
poniesione wydatki	zł	38 795 178
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	65
liczba osób przeszkolonych	os.	382
liczba rolników uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	328
liczba produktów żywnościowych objętych systemem promocji	szt.	911

CEL 1.5 Wzrost potencjału turystycznego

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	tys. szt.	55,7	48,9	49,1	34,3	35,9	34,8	37,4	38,3	38,2	38,7	38,0
korzystający z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	tys. os.	1 070,0	835,5	721,4	711,5	708,7	763,7	758,0	818,7	869,0	906,1	850
turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania	szt.	855	589	478	368	332	341	353	365	371	384	390

W 2009 r. odnotowano spadek liczby miejsc noclegowych o 1% (370 miejsc) oraz spadek liczby korzystających z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania o 6,6% (55,9 tys. osób). Na obniżenie wskaźników celu wpłynął kryzys finansowy, który rozpoczął się jesienią 2008 r. W tej sytuacji z satysfakcją należy odnotować wzrost liczby turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania (o 6 hoteli). Analiza wskaźników liczby miejsc i liczby obiektów wskazuje na pozytywną tendencję do podwyższania standardu bazy noclegowej poprzez ograniczanie ilości pokoi wieloosobowych.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Wzrost potencjału turystycznego** w 2009 r. osiągnąć było poprzez realizację 12 działań. Podjęto 203 projekty i 4,6 tys. inicjatyw. Wśród nich 521 dotyczyło rozwoju turystyki, a 35 promocji produktów turystycznych. W działaniach uczestniczyły, oprócz samorządu województwa, 802 organizacje, a przeszkolono 138 osób. Realizowano 12 inwestycji, których efektem było m.in. 1,4 tys. km infrastruktury i 14,6 tys. m² powierzchni zadanej. Koszt realizacji działań wyniósł 23,8 mln zł i był finansowany ze środków publicznych krajowych i zagranicznych oraz ze środków prywatnych.

1. W ramach działania **poszerzenie programów i repertuaru instytucji kultury** realizowano 64 projekty i 1,5 tys. inicjatyw. Poniesiono wydatki w wysokości 9,4 mln zł. Działanie realizowane było przez wojewódzkie samorządowe instytucje kultury, m.in. ze środków własnych, dotacji samorządu województwa, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN), środków zagranicznych (Trust for Civil Society in Eastern Europe, Grundtvig *Uczenie się przez całe życie*) oraz środków prywatnych (ZETO Sp. z o.o., Pomorskiej Spółki Gazownictwa). Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie przeprowadziło projekt edukacyjny adresowany do osób niewidomych i głuchych pt. *Zobaczyć, usłyszeć, dotknąć Mikołaja Kopernika*. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie zrealizowała projekt pn. *Bajkowe spotkania z książką na Warmii i Mazurach*, dofinansowany z FMGTiM w ramach NMF i MFEOG.

2. Na działanie **ochrona i konserwacja zabytków** złożyły się 4 projekty opiewające na 2,3 mln zł. Działanie dotyczy dofinansowania w ramach otwartych konkursów ofert prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Dofinansowanie pochodziło z budżetu województwa, miasta Olsztyn, miasta Elbląg, a także Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

3. Działanie **gromadzenie i konserwacja zbiorów w muzeach** realizowane było przez 2 projekty (gromadzenie zbiorów w muzeach, konserwacja muzealiów) i 2,7 tys. inicjatyw, których koszt wyniósł 1,1 mln zł, a finansowane było ze środków MKiDN, samorządu województwa oraz środków własnych muzeów. M.in. Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku uzupełniło kolekcję w ramach programu *Mecenat 2009*, w Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie wykonano konserwację rzeźb z XVI w. oraz skarbu monet krzyżackich z Susza.

4. Promocja i informacja o ofercie turystycznej i kulturalnej (wydawnictwa i materiały reklamowe) była realizowana m.in. ze środków własnych instytucji, samorządu województwa, powiatu olsztyńskiego, MKiDN, funduszy europejskich w ramach RPO WiM, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) oraz grantu Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. W sumie zrealizowano 36 projektów i 289 inicjatyw. Koszt działania wyniósł 630,7 tys. zł. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie realizowało projekt pn. *Wydanie materiałów informacyjnych o Muzeum Przyrody*. Wojewódzka Biblioteka Publiczna zorganizowała przegląd wydawnictw regionalnych pt. *Moje, Twoje, Nasze 2009*. Wydano foldery: *Mazury Cud Natury, Znad Warmii i Mazur, Mazury dla każdego, Warmińsko-mazurskimi szlakami, Koncerty muzyki kameralnej*, mapy: *Warmia i Mazury – Obwód Kaliningradzki, Mazurska Kraina, Święta Warmia*, album *Mazury Garbate* i mini przewodnik *Międzynarodowa droga wodna E-70. Mapa Warmia i Mazury – Obwód Kaliningradzki* to jedno z pierwszych wydawnictw promujących atrakcje turystyczne sąsiadujących regionów, wydane przy wsparciu Urzędu Marszałkowskiego i Wydziału Turystyki Ministerstwa Gospodarki Obrotu.

5. W ramach działania **imprezy promocyjne krajowe i międzynarodowe** zrealizowano 25 projektów i 1 inicjatywę na kwotę 153,8 tys. zł. Realizacja imprez promocyjnych odbywała się poprzez współorganizację, wsparcie finansowe oraz udział w imprezach turystycznych i okołoturystycznych w kraju i za granicą. Do najważniejszych wydarzeń krajowych należały sejmiki przedkongresowe we Fromborku i Olsztynie, organizowane w ramach przygotowania do VI Kongresu Krajoznawstwa Polskiego w 2010 r., II Kiermas Warmiński, II Festiwal Kultury Średniowiecza, Europejskie Dni Dziedzictwa Kulturowego na Warmii i Mazurach oraz Rajd po łądowiskach Warmii i Mazur, Regaty na Zalewie Wiślanym. Wśród imprez międzynarodowych należy wymienić III Międzynarodowy Zlot Żeglarski, Rejs po międzynarodowej drodze wodnej E-70 na trasie Berlin-Elbląg, Dni Warmii i Mazur w Obwodzie Kaliningradzkim oraz I Mazurskie Międzynarodowe Zawody Balonowe w Elku. Ważnym elementem promocji były wizyty studyjne dziennikarzy i przedstawicieli branży turystycznej z Niemiec, Rosji, Czech i Słowacji.

6. Promocja medialna objęła 18 projektów na kwotę 243,2 tys. zł. Wspólnie z Gazetą Wyborczą przeprowadzono kampanię pod hasłem *Moje najpiękniejsze miejsce na Warmii i Mazurach*. Na antenie TVP3 oraz TV Polonia wyemitowano 6 odcinków filmu promującego województwo pod tytułem *Nawigator*. Zamieszczono cykl artykułów promocyjnych w prasie krajowej oraz zagranicznej.

7. W ramach działania **targi turystyczne krajowe i zagraniczne** zrealizowano 24 projekty i 5 inicjatyw. Województwo uczestniczyło w targach krajowych w Gdańsku, Jeleniej Górze, Katowicach, Łodzi, Kielcach, Poznaniu i Warszawie. Podczas targów promowano turystykę wodną, wiejską i ekologiczną. Prezentowano regionalne wyroby rękodzieła artystycznego na Festiwalu Sztuki i Przedmiotów Artystycznych w Poznaniu. Promocja regionu odbywała się również na targach zagranicznych w Berlinie, Moskwie, Brukseli, Utrechcie, Monachium, Hamburgu, Lipsku, Wiedniu, Göteborgu, Pradze, Kaliningradzie, Brnie, Bratysławie i w Ostrawie. Region uczestniczył po raz pierwszy w targach *MTT VIVATOUR* w Wilnie. Towarzyszyła temu prezentacja kulturalno-gospodarcza i turystyczna województwa w Domu Polskim. Podczas targów w Kaliningradzie odbyło się spotkanie branży turystycznej z województwa i z Obwodu dotyczące współpracy przygranicznej i wymiany turystycznej. Poniesiono wydatki w wysokości 63,1 tys. zł.

8. Działanie **wsparcie organizacji i stowarzyszeń w zakresie rozwoju turystyki** objęło 24 projekty i 1 inicjatywę. Na realizację działania wydano 786,8 tys. zł, łącznie ze składką członkowską dla Warmińsko-Mazurskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej. Przeszkolono 190 osób, oznakowano i odnowiono 538 km szlaków turystycznych, a także zorganizowano znaczące dla regionu imprezy: XXXVIII Ogólnopolski Zlot Grunwaldzki, XXXVI Zlot Harcerskich Drużyn Wodnych *Mamry 2009* oraz *Gwiazda Mazurska – Mazury Bike Tour IV*.

9. W ramach działania **rozwój regionalnych produktów turystycznych** realizowano projekt na kwotę 271,6 tys. zł, w ramach *Zintegrowanego systemu promocji turystycznej obszaru Kanału Elbląskiego* RPO WiM dofinansowanego z EFRR. Przedsięwzięcia, których celem jest rozszerzenie oferty turystycznej obszaru Kanału Elbląskiego w kierunku lepszego wykorzystania unikatowych walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obejmowały m.in.: organizację Festiwalu Krainy Kanału Elbląskiego, promocję na targach turystycznych w Gdańsku, Poznaniu, Berlinie i Göteborgu oraz promocję na portalach internetowych.

10. Wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej dotyczyło 1 projektu na kwotę 256,1 tys. zł, w ramach *Znakowania turystycznego regionu Warmii i Mazur*, dofinansowanego z EFRR. Oznakowano 4 szlaki turystyczne o długości 890 km: Kopernikowski, Grunwaldzki, Kanału Elbląskiego oraz Fortyfikacji Mazurskich.

11. Działanie poprawa stanu bazy lokalowej i wyposażenia technicznego instytucji kultury realizowane było z dotacji samorządu województwa, MKiDN, Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej i środków własnych. Realizowano 2 projekty – *Poprawę stanu bazy lokalowej instytucji kultury* i *Poprawę wyposażenia technicznego instytucji kultury* oraz 73 inicjatywy. Poniesiono wydatki w wysokości 3,1 mln zł.

12. W ramach budowy instytucji kulturalnych Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie realizowało projekt pn. *Grunwald – zespół działań inwestycyjno-renowacyjno-konserwatorskich i muzealnych związanych z kompleksowym zagospodarowaniem Pól Grunwaldzkich*, w ramach RPO WiM. W 2009 r. realizowano także inwestycję w ramach projektu pn. *Budowa nowej siedziby Warmińsko-Mazurskiej Filharmonii w Olsztynie*. Koszt działania wyniósł 5,4 mln zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	203
liczba inicjatyw	szt.	4 619
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	521
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	138
liczba inwestycji	szt.	12
długość infrastruktury	km	1 428
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	14 626
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	4
poniesione wydatki	zł	23 775 163
liczba nowych organizacji	szt.	0
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	802
liczba osób przeszkolonych	os.	6 381
liczba projektów i/lub inicjatyw promocyjnych na rzecz konkretnych produktów turystycznych	szt.	35

CEL 1.6 Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
imigracja w wieku powyżej 60 lat	os.	1585	1411	1228	1383	1437	1274	1160	1224	1525	1138	1031
długość życia (uśredniona)	lata	73,2	73,9	73,9	74,3	74,3	74,4	74,7	74,8	74,9	75,2	75,3
liczba miejsc w placówkach opieki nad osobami starszymi	szt.	1210	1287	1312	1324	1336	1403	1440	1376	1376	1543	1550

W 2009 r. w województwie funkcjonowało 20 domów pomocy społecznej (DPS) liczących 1350 miejsc, w tym 9 DPS i 1 filia DPS na 670 miejsc dla osób przewlekle somatycznie chorych, 8 DPS na 431 miejsc dla osób w podeszłym wieku oraz 2 DPS na 249 miejsc +w typie łączonym. Zgodnie z ustawą, osoba wymagająca pomocy ze względu na wiek może korzystać z usług opiekuńczych i bytowych w formie rodzinnego domu pomocy (RDP). Dom taki stanowi formę całodobowej usługi opiekuńczej realizowanej w ramach zadań własnych gminy. Przeznaczony jest on dla maksymalnie 8 osób, co skutkuje możliwością stworzenia warunków i atmosfery zbliżonej do naturalnej rodziny. W 2009 r. powstały pierwsze 3 RDP, utworzone przez miasto Olsztyn (w Nowym Kawkowie oraz 2 w Olsztynie) na łącznie 13 miejsc. Z uwagi na pogłębiający się proces starzenia się społeczeństwa, w województwie zaczynają działać placówki zapewniające opiekę całodobową osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku, prowadzone na zasadzie działalności gospodarczej (zgodnie z art. 67 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej). Placówki te wpisane są do rejestru Wojewody. W 2009 r. w rejestrze znajdowało się 6 placówek tego typu na 187 miejsc (w Waplewie, Jędrzychówku, Ulesiu, Lidzbarku Warmińskim, Purdzie i w Olsztynie).

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa** osiągnano poprzez realizację Programu na rzecz osób starszych na lata 2009-2013. Przyjęty przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2009 r. program pn. *Pogodna i bezpieczna jesień życia na Warmii i Mazurach*, jest odpowiedzią na potrzeby starzejącego się społeczeństwa oraz ma przeciwdziałać ubóstwu wśród ludzi starszych, podnosić jakość ich życia i stworzyć odpowiedni system opieki geriatrycznej. Program powstał we współpracy Urzędu Marszałkowskiego z Federacją Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa. Koszt działania wyniósł 16,9 tys. zł.

W ramach realizacji programu podjęto 6 inicjatyw i rozpoczęto realizację 3 projektów, m.in.:

- Zarząd Województwa powołał zespół ds. diagnozowania potrzeb osób starszych i monitorowania ww. programu, w którego składzie znalazło się 16 reprezentantów instytucji, organizacji pozarządowych, Uniwersytetu Trzeciego Wieku, UWM oraz Rzecznik Praw Osób Starszych w województwie,
- z deklaracją współpracy przy wdrażaniu i monitorowaniu ww. programu wystąpiło 46 gmin, 13 powiatów oraz 13 stowarzyszeń i organizacji pozarządowych z województwa,
- program zaprezentowano w Senacie podczas debaty dotyczącej osób starszych,
- Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Giżycku został laureatem VI edycji konkursu *Godni Naśladowania* za najlepszą inicjatywę na rzecz osób starszych *Juwenalia Emerytów – Piernikalia*,
- odbyła się II Wojewódzka Konferencja z okazji Międzynarodowego Dnia Seniora połączona z podsumowaniem XI Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, które przebiegały pod hasłem *Człowiek starszy we współczesnej rodzinie i społeczeństwie*. Podczas konferencji nastąpiło uroczyste ukonstytuowanie sieci organizacji seniorskich regionu,
- uruchomiono *Szkołę Animatorów Społecznych pracujących w środowisku osób starszych*, która obejmuje cykl szkoleń, warsztatów, seminariów oraz wyjazd studyjny dla 15 pracowników instytucji socjalnych, kulturalnych i społecznych. Szkoła realizowana jest w ramach projektu pn. *Akademia III Wieku Warmii i Mazur* dofinansowanego w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych ze środków NMF oraz MFEOG,
- w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych samorządu województwa w zakresie pomocy społecznej Federacja Organizacji Socjalnych FOSa otrzymała dotację w wysokości 11 tys. zł na zadanie pn. *50 i więcej – same plusy*,
- w ramach Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich, współfinansowanego z pożyczek udzielonych przez Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju oraz ze środków budżetu państwa, 171 osób starszych objętych zostało usługami opiekuńczymi. Liczba seniorów objętych usługami rekreacyjno-integracyjnymi wyniosła 4,7 tys., natomiast usługami edukacyjnymi 2,2 tys. W gminach uczestni-

czących w programie seniorzy brali udział w warsztatach tkackich, plastycznych, ceramicznych, rękodzielniczych, zajęciach muzycznych, w animacyjnych spotkaniach z lekarzem oraz kosmetyczką, a także uczyli się obsługi komputera i programów do budowy stron internetowych. Organizowano również imprezy okolicznościowe, festyny, pikniki, turnieje i wycieczki. Poprzez spotkania dzieci ze starszymi mieszkańcami, kultywowano zwyczaje i tradycje lokalne.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	3
liczba inicjatyw	szt.	6
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	7
liczba inwestycji	szt.	0
długość infrastruktury	km	0
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	0
poniesione wydatki	zł	16 899
liczba nowych organizacji	szt.	0
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	19
liczba osób przeszkolonych	os.	2173
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	7283
liczba badań popytu krajowego i zagranicznego na usługi dla starzejącego się społeczeństwa	szt.	0

CEL 1.7 Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu (IOB)

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba instytucji otoczenia biznesu (IOB) w regionie – funkcjonujących w ramach KSU	szt.	15	15	18	18	18	18	18	18	21	12	12
liczba realizowanych projektów przez IOB	szt.	0	2	3	6	6	19	34	20	21	12	17

Zgodnie z dotychczas stosowaną metodologią, we wskaźnikach ujęto IOB funkcjonujące w ramach Krajowego Systemu Usług (KSU), który wymusza spełnianie standardów funkcjonowania przyjętych na poziomie krajowym przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP). W zależności od przyjętej definicji, różne źródła podają od 80 do 130 IOB funkcjonujących na Warmii i Mazurach³⁵. Dane dotyczące liczby realizowanych przez IOB projektów zostały zaczerpnięte z zestawienia Systemu Informatycznego Monitoringu i Kontroli Finansowej Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności na lata 2007-2013 i obejmują projekty, których realizacja rozpoczęła się w 2009 r. Projekty były realizowane w ramach RPO WiM, PO KL, PO RPW, PO IG. Wzrost liczby projektów spowodowany był głównie wysokim poziomem zaawansowania wdrażania programów operacyjnych na lata 2007-2013.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu osiągniany był poprzez działanie wspieranie stałego podnoszenia jakości usług i oferty instytucji otoczenia biznesu poprzez budowanie sieci współpracy**. W ramach działania podjęto 1 projekt i 4 inicjatywy. W oparciu o decyzję Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, rozpoczęto realizację projektu systemowego PO KL pn. *Regionalny System Usług – Sieć InnoWaMa*. Głównym jego celem jest stworzenie sieci proinnowacyjnych IOB oraz struktur zarządzania w ramach sieci Regionalnego Systemu Usług (RSU), poprzez ustanowienie stałych procedur współpracy z uwzględnieniem najlepszych praktyk. Okres realizacji projektu obejmuje lata 2009-2012, a łączny budżet 2,35 mln zł. Ponadto, w ramach sieci KSU zorganizowano 4 spotkania regionalnej sieci Punktów Konsultacyjnych prowadzonych przez instytucje z województwa zrzeszone w KSU. Koszt działania wyniósł 24,1 tys. zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	1
liczba inicjatyw	szt.	4
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	4
poniesione wydatki	zł	24 137
liczba nowych organizacji	szt.	0
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	6
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch instytucji otoczenia biznesu	szt.	1

³⁵ M.in. na potrzeby realizacji działań WMARR powiatowi konsultanci RSWI sporządzili listę aktywnych IOB w powiatach. Według tych danych w regionie jest około 80 IOB.

CEL 1.8 Tworzenie społeczeństwa informacyjnego**Wskaźniki celu operacyjnego**

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
gospodarstwa domowe z dostępem do Internetu	%	b.d.	b.d.	b.d.	9,7	12,5	13,9	17,8	22,1	28,7	39,0	48,8
przedsiębiorstwa z dostępem do Internetu	%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	82,8	89,9	90,4	85,8
% urzędów gmin umożliwiających obsługę mieszkańców poprzez Internet ³⁶	%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	23,5	23,5	80,2
% urzędów gmin posiadających obcojęzyczną wersję strony internetowej ³⁷	%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	26,7	31,9

Wskaźnik udziału gospodarstw domowych z dostępem do Internetu pojawił się w badaniach GUS w 2002 r. Od tego czasu obserwuje się znaczny wzrost jego wartości – z 9,7% do 48,8%. Od 2006 r. badany jest wskaźnik udziału przedsiębiorstw z dostępem do Internetu, który przez kolejne 2 lata wzrastał, jednakże w 2009 r. odnotowano jego spadek o 4,6 pkt % . Gwałtowny wzrost znaczenia informacji oraz usług świadczonych drogą elektroniczną, a tym samym wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w gospodarce, administracji publicznej, a także w życiu codziennym obywateli wiąże się z oferowaniem przez te jednostki usług informatycznych. Na wzrost odsetka urzędów gmin umożliwiających obsługę mieszkańców przez Internet wpływ miała realizacja projektu *Wrota Warmii i Mazur*³⁸ oraz podobnych przedsięwzięć samorządów w regionie. W 2009 r. kształtował się on na poziomie 82,2%. 37 gmin (31,9%) posiada obcojęzyczne strony internetowe (wzrost o 5,2 pkt % w stosunku do 2008 r.).

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Tworzenie społeczeństwa informacyjnego** osiągnąć był poprzez realizację 3 działań, a w ich ramach 7 projektów i 81 inicjatyw, w tym 5 na rzecz rozwoju turystyki, 1 na rzecz przedsiębiorców

³⁶ Dane generowane są w ramach projektu *Wrota Warmii i Mazur*, w którym uczestniczą 93 gminy.

³⁷ Dane zostały zebrane przez Departament Społeczeństwa Informacyjnego UM w wyniku analizy stron internetowych każdej gminy.

³⁸ Projekt zakładał stworzenie e-urzędów w oparciu o zintegrowaną na poziomie powiatów platformę elektroniczną. Każdy podmiot biorący udział w projekcie został wyposażony w gotowe narzędzia informatyczne umożliwiające stworzenie e-urzędu oraz współdzielenie baz danych z innymi urzędami w oparciu o system hurtowni danych. W wyniku realizacji projektu powstało 112 e-urzędów w regionie, które mogą w sposób zintegrowany współdzielić bazy danych, oferować wspólnie usługi publiczne i współpracować przy promocji poszczególnych gmin, subregionów i całego województwa. Więcej na: http://bip.warmia.mazury.pl/rbipg/83/informacje_podstawowe/

i 2 na rzecz wzrostu kwalifikacji mieszkańców. Przeszkolono 744 osoby i wykonano 6 inwestycji. Poniesiono wydatki w wysokości 634,3 tys. zł. Działaniami objęto teren całego województwa.

1. Doskonalenie form przepływu informacji poprzez podnoszenie jakości oferowanych usług informatycznych w województwie realizowano poprzez 36 inicjatyw polegających na funkcjonowaniu obcojęzycznych stron internetowych

w JST w województwie. Coraz większa liczba instytucji z województwa obsługuje mieszkańców poprzez Internet w postaci formularzy urzędowych zamieszczonych na stronach internetowych, czy też elektronicznej rejestracji i rezerwacji np. książki w bibliotece.

2. Wspieranie działań służących promocji i umiejętności wykorzystywania urządzeń teleinformatycznych i Internetu w edukacji, pracy i życiu codziennym realizowano poprzez 3 projekty:

- *Z komputerem od A do Z* – projekt skierowany do mieszkańców Miasta i Gminy Mrągowo. Głównym jego celem było zwiększenie aktywności edukacyjnej mieszkańców, którzy zakończyli edukację, w zakresie umiejętności korzystania z nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Zorganizowano 3 kursy komputerowe składające się z 5 modułów (system operacyjny, Internet, edytor tekstu, arkusz kalkulacyjny i prezentacje multimedialne). Projekt współfinansowany był z EFS w ramach działania 9.5 *Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich* PO KL, a jego koszt wyniósł 49,1 tys. zł,
- *E-szkolenie szansą na aktywizację mieszkańców Gminy Kiszelice* – projekt polegający na nauce obsługi komputera na poziomie podstawowym i wyższym dla 40 mieszkańców gminy. Zakres szkoleń obejmował głównie obsługę programów (MS Word, Excel, Power Point) oraz podstawy grafiki. Projekt współfinansowany był z EFS w ramach działania 9.5 PO KL, a jego koszt wyniósł 49,2 tys. zł,
- *Kurs kwalifikacyjny Bibliotekoznawstwo*, który obejmował szkolenia informatyczne z wykorzystaniem nowoczesnej platformy Moodle. Projekt współfinansowany był z EFS w ramach działania 9.4 *Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty* PO KL, a jego koszt wyniósł 40,5 tys. zł.

Wartość pozostałych 9 inicjatyw (polegających na uczestnictwie pracowników JST w kursach i szkoleniach informatycznych, konferencjach i studiach podyplomowych z zakresu informatyzacji) wpisujących się w działanie wyniosła 137,3 tys. zł. Całkowity koszt działania wyniósł 276,2 tys. zł, a przeszkolono 744 osoby.

3. W ramach wspierania rozwoju społeczeństwa informacyjnego na terenie województwa warmińsko-mazurskiego realizowano etap przygotowawczy projektu inwestycyjnego pn. *Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie* współfinansowanego z EFRR w ramach PO RPW. Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie realizował w ramach RPO WiM projekt pn. *Zakup programu do ewidencji urządzeń melioracji wodnych, obwodów rybackich, obwodów łowieckich, kopalni (kruszyw) oraz niezbędnego sprzętu komputerowego*. Zakupiony sprzęt i oprogramowanie pozwoliło stworzyć cyfrową bazę danych. Całkowita wartość projektu wynosi 2,5 mln zł, natomiast w 2009 r. nie poniesiono żadnych wydatków. Na uwagę zasługuje również projekt pn. *Informatyzacja Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala Dziecięcego w Olsztynie*, którego celem była pełna informatyzacja części medycznej, administracyjno-financej i zarządczej szpitala. Projekt realizowano w ramach RPO WiM. Całkowita wartość projektu wynosi niemal 4,0 mln zł, z czego w 2009 r. wydano 126,3 tys. zł. Analogiczne

założenia przyjęto w projekcie pn. *Poprawa jakości, dostępności usług medycznych poprzez kompleksową informatyzację Samodzielnego Publicznego Zespołu Gruzlicy i Chorób Płuc w Olsztynie*. Projekt realizowany w ramach RPO WiM opiewa na 1,8 mln zł, w 2009 r. wydano 43,7 tys. zł. W sumie, w ramach działania 7.2 *Promocja i ułatwanie dostępu do usług teleinformatycznych* RPO WiM podpisanych zostało 19 umów z beneficjentami na kwotę 43,9 mln zł (w tym dofinansowanie z EFRR wyniosło 36,2 mln zł). Koszt wszystkich 27 inicjatyw wspierających rozwój społeczeństwa informacyjnego (badania, ankiety, konferencje) wyniósł 7,1 tys. zł. Całkowity koszt działania wyniósł 358,1 tys. zł, w tym 6 inwestycji informatycznych – 180,9 tys. zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	7
liczba inicjatyw	szt.	81
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	1
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	5
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	2
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	16
liczba inwestycji	szt.	6
poniesione wydatki	zł	634 281
liczba osób przeszkolonych	os.	744

CEL 1.9 Doskonalenie administracji

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
% ludności wysoko oceniającej działalność administracji samorządowej	%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	75,0	77,5	75,2	84,0
% uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze	%	41,6	48,2	43,3	36,1	38,9	38,6	42,2	39,5	39,8	29,0	35,3
liczba certyfikatów jakości w urzędach administracji samorządowej (trzy szczeble)	szt.	0	0	1	7	8	12	12	19	20	21	22
% urzędów gminnych posiadających certyfikaty jakości	%	0	0	0	2,6	2,6	5,2	5,2	10,3	11,2	11,2	12,9
% pracowników Urzędu Marszałkowskiego uczestniczących w co najmniej jednym szkoleniu	%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	67	62	83	91	80	91	98,0

Wskaźniki wskazują na wzrost pozytywnej opinii na temat działalności administracji samorządowej, co wynika z badań ankietowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, przeprowadzonych wśród urzędów mających wdrożone systemy zarządzania jakością (około 15% wszystkich urzędów w województwie). Działania z zakresu dobrego zarządzania i promowania systemów zarządzania jakością, m.in. poprzez organizację konkursów o tematyce pro jakościowej, wpływają na wzrost zaufania kadry zarządzającej wdrażaniem systemów, co uwidacznia się we wzroście ilości urzędów posiadających systemy zarządzania. W 2009 r. system zarządzania jakością wdrożył Urząd Miasta i Gminy

w Tolkmicku. Na koniec analizowanego roku 12,9% gminnych urzędów samorządowych w regionie posiadało certyfikaty ISO. Ogólna liczba spraw rozstrzygniętych decyzjami Samorządowych Kolegiów Odwoławczych (SKO) wyniosła 7,2 tys. z czego uchylono 2,6 tys. (35,3%). Powodem uchylanych decyzji były najczęściej powtarzające się nieprawidłowości, tj. naruszanie prawa procesowego i materialnego. Należy wziąć pod uwagę, że liczba spraw, które wpływają corocznie do SKO stanowi znikomy ułamek decyzji administracyjnych podejmowanych przez urzędy administracji samorządowej. Rejestr szkoleń pracowników Urzędu Marszałkowskiego prowadzony jest w Urzędzie od 2003 r. Po znacznym wzroście w 2005 r., w latach 2006-2009 liczba uczestników co najmniej 1 szkolenia utrzymuje się na wysokim poziomie – około 90%.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Doskonalenie administracji** osiągnano poprzez realizację 4 działań, a w ich ramach 12 projektów i 11 inicjatyw, których koszt wyniósł 5,3 mln zł. Realizowano je na terenie całego województwa i finansowano ze środków krajowych publicznych i prywatnych oraz europejskich. Przeszkolono 2,5 tys. osób.

1. W ramach wdrażania w urzędach systemów jakości i ich certyfikacji zrealizowano m.in. następujące projekty i inicjatywy:

- IX edycję konkursu *Warmińsko-Mazurskiej Nagrody Jakości*, którego celem jest promowanie wśród organizacji publicznych, edukacyjnych i przedsiębiorstw zarządzania przez jakość. W ramach konkursu przeszkolono 6 osób z samorządów lokalnych,
- Audit nadzoru i szkolenie doskonalące dla 46 audytorów wewnętrznych w Urzędzie Marszałkowskim,
- Podpisano umowę na realizację projektu pn. *ISO 9001 w administracji samorządowej Polski Wschodniej*, którego beneficjentem jest Stowarzyszenie Euroregion Niemen z Suwałk,
- Podpisano umowę na realizację projektu pn. *Po pierwsze jakość – wdrożenie nowoczesnych metod zarządzania w urzędach administracji samorządowej*, którego beneficjentem jest TRIANON Sp. z o.o. z Ostródy,
- Prowadzono bank danych organizacji stosujących Systemy Zarządzania Jakością (SZJ). Baza od 2005 r. dostępna jest na portalu *Wrota Warmii i Mazur*, a obecnie znajduje się w niej 430 organizacji i ich filii,
- Przeprowadzono badanie zadowolenia klientów JST posiadających SZJ. Z 1,3 tys. ankiet wynika, że 84,5% klientów dobrze lub wysoko ocenia działalność urzędów.

2. W ramach wspierania rozwoju kompetencji, szkoleń i okresowych ocen, szczególnie w zakresie planowania przedsięwzięć rozwojowych, zarządzania finansami, współpracy z potencjalnymi inwestorami, grupami podejmującymi inicjatywy lokalne oraz organizacjami pozarządowymi samorząd województwa współorganizował, wraz z Instytutem Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym, konkurs *Gmina Fair Play*. W 2009 r. w projekcie wzięło udział 11 samorządów lokalnych: 3 miasta (Ełk, Orzysz i Bartoszyce) i 8 gmin (Korsze, Iława, Nowe Miasto Lubawskie, Łukta, Kisielice, Barciany, Dywity i Orzysz). W sumie w ciągu 7 lat w konkursie uczestniczyło 21 samorządów (7 miast i 14 gmin). Ponadto samorząd województwa przystąpił jako partner merytoryczny do projektu pn. *Kompetentna Gmina – wzmocnienie potencjału administracji samorządowej w zakresie zarządzania rozwojem lokalnym* realizowanego przez Białostocką Fundację Kształcenia Kadr w ramach poddziałania 5.2.1 *Moderнизacja zarządzania w administracji samorządowej PO KL*. Rezultatem projektu ma być wsparcie 120 gmin z terenu Polski Wschodniej, pobudzenie administracji do kreowania rozwoju lokalnego, wzmocnienie kompetencji pracowników oraz poznanie sposobów na lepsze planowanie potrzeb rozwojowych pracowników JST.

3. Wspieranie zachowań i inicjatyw, których celem jest przełamywanie stereotypów administracji polegało na realizacji 3 projektów i 6 inicjatyw, w tym m.in.: konferencji pn. *Miasta Sieci Cittaslow w promocji województwa warmińsko-mazurskiego* w Reszlu, oraz festynu w Bisztyнку realizowanego w ramach projektu *Dzieci i młodzież Warmii i Mazur przyszłością dla Sieci Cittaslow*. Sejmik Województwa uchwalił pomoc finansową Nowemu Miastu Lubawskiemu na dofinansowanie wdrożenia systemu zarządzania jakością wg normy PN-EN ISO 9001 w urzędzie miejskim. W Urzędzie Marszałkowskim odbywały się spotkania Polskiej Krajowej Sieci Miast Cittaslow. Przedstawiciele Międzynarodowej Sieci Miast Cittaslow uczestniczyli w wizycie studyjnej. Uczestniczono również w posiedzeniu Międzynarodowego Zarządu Stowarzyszenia Cittaslow we Włoszech i Międzynarodowym Spotkaniu Członków Stowarzyszenia Miast Cittaslow w Szwajcarii.

4. Doskonalenie administracji w kierunku łatwiejszego realizowania rozwoju społeczeństwa informacyjnego odbywało się poprzez 3 projekty finansowane w ramach poddziałania 5.2.1 *Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej PO KL*:

- *E-urzędnik*, którego beneficjentem jest Krajowa Agencja Informacyjna INFO Sp. z o.o. z Warkał. W projekcie przeszkolono ponad 2 tys. osób,
- *Wysoko wykwalifikowane kadry administracji samorządu terytorialnego w regionie Warmii i Mazur*, którego beneficjentem jest Olsztyńska Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego. W projekcie przeszkolono 333 osoby,
- *Podniesienie jakości pracy urzędników gmin i starostw północnej części województwa warmińsko-mazurskiego poprzez wzrost kwalifikacji pracy urzędników*, którego beneficjentem był Advisor Consulting z Olsztyna.

W 2009 r. samorząd rozpoczął prowadzenie w województwie elektronicznego Systemu Wymiany Informacji na Rynku Wewnętrznym (IMI) koordynowanego przez Ministerstwo Gospodarki. IMI jest aplikacją internetową, dzięki której urzędy krajowe, regionalne lokalne mogą porozumiewać się z organami administracji państwowej w innych krajach. Dzięki IMI urzędy gmin, miast, starostwa powiatowe, urzędy marszałkowskie, ministerstwa, urzędy centralne oraz jednostki samorządu zawodowego mają możliwość zweryfikowania autentyczności dokumentów przedstawionych przez przedsiębiorców oraz osoby legitymujące się określonymi kwalifikacjami. W ramach realizacji powyższej inicjatywy przeszkolono 4 osoby. Funkcjonowanie IMI nie generuje kosztów.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	12
liczba inicjatyw	szt.	11
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	5
liczba inwestycji	szt.	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	0
poniesione wydatki	zł	5252912
liczba osób przeszkolonych	os.	2520

Priorytet 2 Otwarte społeczeństwo

CEL 2.1 Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
bezrobotni w wieku do 25 lat w % ogółu bezrobotnych	%	27,1	27,3	27	25,9	24,6	23,4	22,5	21,2	19,0	20,8	22,3
liczba filii uczelni wyższych spoza regionu	szt.	5	4	4	4	6	6	5	7	7	7	7
liczba zawodów deficytowych, w których pomimo ponawiania oferty nie można znaleźć chętnych do pracy	szt.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	210	392	291	499	355

Obserwowany od 2008 r. wzrost udziału osób bezrobotnych w wieku do 25. roku życia w ogóle bezrobotnych jest zbieżny z ogólną tendencją wzrostu stopy bezrobocia rejestrowanego w województwie. Niezmienna od 2006 r. pozostaje liczba filii uczelni wyższych spoza regionu. W 2009 r. WUP wyłonił 355 zawodów deficytowych, co stanowi 31% z 1,1 tys. zawodów występujących na Warmii i Mazurach. Znały się wśród nich m.in.: robotnik gospodarczy, pracownik biurowy i administracyjny, robotnik drogowy, pomoc kuchenna, pracownik ochrony, przedstawiciel handlowy, księgowy oraz opiekunka dziecięca.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel **Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy** osiągnięty był poprzez realizację 6 działań, w ramach których podjęto 7 projektów na rzecz wzrostu kwalifikacji mieszkańców. W projektach uczestniczyły, obok samorządu województwa, 404 organizacje i 21,4 tys. osób. Koszt działań wyniósł 85,9 mln zł i został sfinansowany ze środków publicznych krajowych i zagranicznych. Działania objęły teren całego województwa.

1. Działanie badanie na rzecz bezpośredniego powiązania systemu edukacji z potrzebami rynku pracy realizowane było przez UWM poprzez projekt pn. *Diagnoza potrzeb edukacyjnych w obszarze szkolnictwa zawodowego a kierunki rozwoju regionalnego rynku pracy*, dofinansowany z EFS w ramach PO KL. Rozpoznano sytuację szkolnictwa zawodowego regionu w aspekcie możliwości jego dostosowania do aktualnych i przyszłych potrzeb lokalnego rynku pracy. W projekt zaangażowano 379 firm i instytucji. Badaniem objęto 4,3 tys. uczniów gimnazjów

i 1,6 tys. rodziców. Całkowity koszt projektu to 809,2 tys. zł, a w 2009 r. poniesiono wydatki w wysokości 415,1 tys. zł.

2. W ramach wspierania współpracy szkół i uczelni z przedsiębiorstwami, UWM realizował projekt systemowy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) pn. *Zamawianie kształcenia na kierunkach technicznych, matematycznych i przyrodniczych – pilotaż*, dofinansowany z EFS w ramach PO KL. Projekt ma na celu zaspokojenie zapotrzebowania gospodarki regionu na wysoko wykwalifikowane kadry. Realizacja projektu miała stymulować rozwój potencjału dydaktycznego Uczelni poprzez wzbogacenie oferty kształcenia o specjalność matematyka stosowana. Osiemnastu studentów otrzymało stypendia oraz skorzystało z praktyk w wybranych przedsiębiorstwach. Wydatki poniesione w 2009 r. wyniosły 104,7 tys. zł.

3. Wspieranie zmian w szkołach następowało dzięki projektowi UWM dofinansowanemu z EFS w ramach PO KL pn. *Doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego w województwie*. Przygotowywano 60 nauczycieli do kształcenia uczniów w zawodzie technik ekonomista, w oparciu o modułowe programy nauczania. W 2009 r. powstał nowy kierunek studiów podyplomowych – kształcenie w zawodzie technik-ekonomista. Poniesiono wydatki w wysokości 198 zł.

4. W ramach działania udział młodzieży w szkoleniach i kursach umożliwiających zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do wejścia na warmińsko-mazurski rynek pracy Warmińsko-Mazurska Wojewódzka Komenda Ochotniczego Hufca Pracy realizowała projekt, którego celem była integracja społeczna i zawodowa młodzieży z grup zagrożonych niedostosowaniem społecznym. Projektem objęto młodzież w wieku 15–25 lat, o ograniczonych szansach życiowych, pochodzącą ze środowisk niedostosowanych społecznie, dysfunkcyjnych, zubożonych, terenów wiejskich i popegeerowskich. Wśród form wsparcia dominowały szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe i motywacyjne oraz kształtujące umiejętności poruszania się na rynku pracy. Oferowano również możliwość konsultacji z psychologiem, doradcą zawodowym i rodzinnym, prawnikiem, lekarzem i pośrednikiem pracy. Dzięki środkom EFS w szkoleniach i kursach uczestniczyło ponad 300 młodych ludzi.

5. W ramach działania aktywizacja edukacyjna poprzez staże dla doktorantów i dla młodzieży bezrobotnej w wieku do 25. roku życia Urząd Marszałkowski zrealizował projekt pn.: *DrINNO – zwiększenie podaży technologicznej w województwie warmińsko-mazurskim poprzez stypendia dla doktorantów*. Całkowita wartość projektów wynosi ponad 3 mln zł, a w 2009 r. wydano 1,2 mln zł. Projekt został dofinansowany z EFS w ramach PO KL. Informacja na temat staży dla młodzieży bezrobotnej została zawarta w działaniach celu 1.2.

6. W ramach podnoszenia kwalifikacji zawodowych nauczycieli w zakresie gastronomii w roku szkolnym 2009/2010 Zespół Szkół Gastronomiczno-Spożywczych w Olsztynie zrealizował projekt w ramach PO KL. Koszt projektu wyniósł 141 tys. zł, z czego 119,9 tys. zł dofinansowano z EFS. Projekt zakładał wzrost kompetencji nauczycieli oraz jakości szkolnictwa zawodowego i silniejsze powiązanie edukacji z potrzebami gospodarki. Zorganizowano kursy: kulinarny, barmański, cateringowy i baristy oraz wakacyjne praktyki. W projekcie uczestniczyło 35 nauczycieli.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	7
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	7
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	1
liczba inwestycji	szt.	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	0
poniesione wydatki	zł	85 918 125
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	404
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	21 384
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	1
liczba staży dla absolwentów, stypendiów, staży dla doktorantów i innych tego typu narzędzi	szt.	15 072
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0

CEL 2.2 Różnorodna i dostępna edukacja**Wskaźniki celu operacyjnego**

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
udział uczących się w szkołach dla dorosłych w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym	%	1,17	2,83	2,78	2,92	3,28	2,81	2,72	2,75	1,38	0,46	1,56
absolwenci szkół średnich, policealnych i wyższych	tys. os.	23,6	24,6	25,8	19,9	23,9	22,8	31,6	35,3	34,7	39,1	35,4
% uczniów w szkołach niepublicznych prowadzonych przez stowarzyszenia i inne organizacje	%	0	1,28	1,17	0,52	2,63	3,07	2,68	2,21	5,12	2,57	2,66
liczba studentów na 10 tys. mieszkańców	os.	269	316	362	387	412	429	430	422	411	382	367
liczba dzieci dowożonych do szkół	tys. os.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	51,3	51,6	49,3	47,2	39,1	36,3	36,9

W 2009 r. odnotowano wzrost udziału uczących się w szkołach dla dorosłych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym o 1,1 pkt %. Liczba absolwentów szkół średnich, policealnych i wyższych zmalała o 3,7 tys. osób, natomiast nieznacznie wzrósł udział uczniów w szkołach niepublicznych, prowadzonych przez stowarzyszenia i inne organizacje (o 0,09 pkt %). Placówki tego typu obejmują szkoły społeczne i prywatne oraz szkoły związków wyznaniowych. Mają zindywidualizowany program nauczania oraz wyższy poziom nauczania języków obcych³⁹. Liczba studentów przypadająca na 10 tys. mieszkańców od kilku lat kształtuje się na poziomie około 400 osób. Do szkół podstawowych i gimnazjów dowożonych było 36,9 tys. dzieci.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Różnorodna i dostępna edukacja** osiągnąć był poprzez 7 działań. Realizowano 40 projektów, które dotyczyły całego województwa. Uczestniczyło w nich poza samorządem województwa 87 organizacji i 108 tys. osób. Przeszkolono 21 tys. nauczycieli i uruchomiono 13 nowych kierunków kształcenia. Koszt wyniósł ponad 85 mln zł i został sfinansowany ze środków publicznych krajowych i zagranicznych.

1. Działanie zwiększenie dostępności szkół poprzez zapewnienie bezpiecznych warunków dowozu wynika z obowiązku zapewnienia bezpłatnego transportu do publicznych szkół podstawowych oraz gimnazjów nałożonego ustawą o systemie

oświaty i realizowane jest przez 15 gmin ze środków własnych. Dzięki temu uczniowie mieli możliwość dojazdu do 48 szkół podstawowych i 17 gimnazjów. W roku szkolnym 2009/2010 dowozem objęto prawie 37 tys. dzieci. Poniesiono wydatki w wysokości 4,5 mln zł.

2. Wsparcie szkół i uczelni w rozwoju infrastruktury

realizowane jest m.in. dzięki dofinansowaniu ze środków EFRR w ramach działania 3.1 *Inwestycje w infrastrukturę edukacyjną* RPO WiM oraz działania 1.1 *Infrastruktura uczelni* i 1.3 *Wspieranie innowacji* PO RPW. Wsparcie to dotyczy m.in. inwestycji mających

na celu poprawę warunków kształcenia kadr w zawodach istotnych dla gospodarki regionu, poprawę jakości kształcenia na wszystkich poziomach i uzyskanie kwalifikacji wyższej jakości. Dzięki realizacji projektów finansowanych z budżetu województwa lub ze środków RPO WiM i PO RPW wsparto m.in.:

- budowę nowych oraz modernizację i rozbudowę istniejących placówek świadczących usługi z zakresu edukacji zawodowej, w tym w szczególności budynki szkolne, laboratoria dydaktyczne, sale do praktycznej nauki zawodu, warsztaty z wyposażeniem oraz zagospodarowanie terenu otaczającego obiektu. W ramach RPO WiM wsparto m.in. następujące kierunki kształcenia: technik hotelarstwa, gastronomii, obsługi turystycznej oraz kucharz małej gastronomii. Wśród beneficjentów RPO WiM realizujących projekty znalazł się np. Powiat Mrągowski, który otrzymał dofinansowanie w wysokości 4,8 mln zł dla projektu pn. *Rozbudowa i unowocześnienie bazy szkolnictwa zawodowego, gastronomiczno-hotelarskiego z uwzględnieniem dostosowania do standardów unijnych* (całkowita wartość projektu to 5,9 mln zł). Innymi przykładami mogą być również Powiat Olecki, który otrzymał dofinansowanie w wysokości 3,1 mln zł dla projektu pt. *Rozbudowa, modernizacja i doposażenie bazy kształcenia zawodowego w powiecie oleckim* (całkowita wartość projektu to 4,3 mln zł), czy też Powiat Lidzbarski, który otrzymał dofinansowanie w wysokości 2,7 mln zł dla projektu pt. *Rozbudowa budynku ZSZ CKU w Orniecie* (wartość projektu to 3,2 mln zł).

³⁹ *Systemy edukacji w Europie – Stan obecny i planowane reformy*, Komisja Europejska, Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audio-wizualnego, sierpień 2010, s. 1.

Z budżetu samorządu województwa dofinansowano np. rozbudowę infrastruktury socjalnej w projekcie pn. *Dobudowa kuchni i jadalni przy obiekcie internatu Zespołu Szkół z Ukraińskim Językiem Nauczania w Górowie Iławeckim*. Wartość całkowita projektu na lata 2009-2011 wynosi 2,2 mln zł, natomiast w 2009 r. wydano 120 tys. zł.

- rozbudowę, modernizację i wyposażenie infrastruktury dydaktycznej w uczelniach wyższych. W ramach RPO WiM dofinansowano 2 projekty uczelni wyższych z regionu, obejmujące w szczególności laboratoria, sale wykładowe oraz pracownie dydaktyczne na kierunkach: fizjoterapia, pielęgniarstwo i ratownictwo medyczne. Beneficjentem pierwszego projektu jest Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna. Na realizację projektu pn.: *Modernizacja i przebudowa pomieszczeń dawnej hali produkcyjnej wraz z wyposażeniem na cele edukacyjne Wydziału Nauk o Zdrowiu* udało się pozyskać wsparcie w kwocie 3,1 mln zł (wartość całkowita projektu to 3,7 mln zł). Drugim projektem jest projekt Olsztyńskiej Szkoły Wyższej im. J. Rusieckiego pn. *Podniesienie jakości kształcenia poprzez rozbudowę biblioteki wraz z systemem informatycznym i informacyjnym*. Całkowita wartość tego projektu wyniosła 2 mln zł, zaś dofinansowanie to 1,5 mln zł. W ramach PO RPW Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu uzyskała wsparcie na realizację projektu pn.: *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury dydaktycznej, służącej do kształcenia kadr nowoczesnej gospodarki, ze szczególnym nastawieniem na nowoczesne technologie informatyczne*, którego wartość całkowita wynosi 26,1 mln zł, z czego w 2009 r. wydano ponad 450 tys. zł. Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie w ramach PO RPW otrzymała wsparcie na realizację projektu pn.: *Budowa i wyposażenie Policyjnego Centrum Dydaktyczno-Badawczego w celu wzmocnienia bezpieczeństwa kraju*, którego wartość całkowita wynosi 71,6 mln zł. W 2009 r. wydano 227,0 tys. zł, z czego blisko 220 tys. zł pochodziło z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), zaś pozostała kwota to refundacja z EFRR,
- wyposażenie szkół wszystkich typów w sprzęt i pomoce naukowe. W ramach RPO WiM dofinansowano zakup m.in.: projektorów i tablic multimedialnych, zestawów komputerowych oraz mikroskopów. Wyposażono w ten sposób sale językowe, komputerowe, biologiczne, chemiczne i geograficzne. Dofinansowanie otrzymało 35 projektów, m.in. w gminach: Dobre Miasto, Giżycko, Barczewo, Olsztyn, Kętrzyn, Ełk, Bartoszyce, Szczytno, Morąg,

Pisz, Biskupiec, Pasym, Pasłęk, Ostróda, Ruciane-Nida, Lubawa, Jeziorany, Reszel, Orneta, Płoskinia, Jeziorany, w powiatach: lidzbarskim, giżyckim, ełckim, piskim oraz Olsztyńska Szkoła Wyższa im. J. Rusieckiego. W ramach PO RPW dofinansowano unowocześnienie infrastruktury laboratoryjnej i aparatury badawczej. W ramach programu, wsparcie otrzymało 5 projektów UWM, w tym:

- *Zakup aparatury naukowo-badawczej na potrzeby Centrum Innowacyjnych Technik Diagnostycznych i Terapeutycznych* o wartości całkowitej 24,2 mln zł, z czego w 2009 r. wydano 8,4 mln zł,
- *Wyposażenie w sprzęt aparaturowy Centrum nutri-bio-chemicznego* o wartości całkowitej 22 mln zł, z czego w 2009 r. wydano 15 tys. zł,
- *Wyposażenie w sprzęt aparaturowy laboratoriów nauk technicznych na rzecz zwiększenia ogólnodostępnej oferty badawczej* o wartości całkowitej 15,7 mln zł, z czego w 2009 r. wydano 15 tys. zł,
- *Udoskonalenie infrastruktury i wyposażenia laboratoryjnego nauk technicznych i informatycznych* o wartości całkowitej 97 mln zł, z czego w 2009 r. wydano 2,6 mln zł,
- *Rozbudowa, modernizacja i wyposażenie zespołu laboratoriów edukacyjno-badawczych technologii, jakości i bezpieczeństwa zdrowotnego żywności* o wartości całkowitej 129,2 mln zł, z czego w 2009 r. wydano 7,6 mln zł.

3. W ramach projektów zrealizowanych w ramach edukacji informatycznej w roku szkolnym 2009/2010 Warmińsko-Mazurskie Kuratorium Oświaty z Warmińsko-Mazurskim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu zorganizowały konferencję pt. *U progu realizacji podstawy programowej. Jak efektywnie i ciekawie prowadzić zajęcia komputerowe w edukacji wczesnoszkolnej?* Koszt realizacji działania wyniósł 6,5 tys. zł i został sfinansowany ze środków Kuratorium. W spotkaniach uczestniczyło 250 nauczycieli.

4. W ramach działania projekty zrealizowane w ramach edukacji ekologicznej Centra Edukacji Ekologicznej w Olsztynie i Elblągu, dzięki wsparciu finansowemu samorządu województwa oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW), zrealizowały 7 projektów, których koszt wyniósł 257,2 tys. zł. Projekty skierowane były do uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich i obejmowały m.in. konkursy, olimpiady, zakup pomocy dydaktycznych, konferencje i warsztaty. W projektach uczestni-

czyło 20,9 tys. osób (nauczycieli i uczniów), natomiast 20,8 tys. nauczycieli zostało przeszkolonych w ośrodkach doskonalenia.

5. W ramach wspierania realizacji funkcji szkoły poprzez edukację zdrowotną Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna (WSS-E) w Olsztynie realizowała 10 programów edukacyjnych, których całkowity koszt wyniósł 98,2 tys. zł. Programy dotyczyły m.in. profilaktyki nadwagi i otyłości u dzieci, profilaktyki zakażeń wirusem HPV, HIV/AIDS, palenia tytoniu i ograniczenia następstw palenia, astmy i chorób odkleszczowych. Programy realizowane były w postaci szkoleń i konkursów, skierowanych do dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, młodzieży gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, rodziców, opiekunów, nauczycieli, wychowawców i pedagogów szkolnych. W projektach uczestniczyło 53 tys. osób oraz m.in. Kuratorium Oświaty w Olsztynie, komendy policji i zakłady opieki zdrowotnej (ZOZ). Więcej informacji na temat działania zaprezentowano w celu 2.4, w zakresie działania *Realizacja edukacyjnych programów zdrowotnych*.

6. Konkursy przedmiotowe i tematyczne dla uczniów organizowane były przez Warmińsko-Mazurskie Kuratorium Oświaty. W roku szkolnym 2009/2010 zorganizowano 19 konkursów dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, w tym 14 konkursów przedmiotowych i 5 tematycznych (np. konkurs chórów a capella, konkurs pn. *Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego*, konkurs wiedzy obywatelskiej i ekonomicznej). W konkursach uczestniczyło 29,8 tys. uczniów. Koszt działania wyniósł 38,2 tys. zł.

7. Funkcjonowanie banku informacji o potencjalnej kadrze nadzoruje Warmińsko-Mazurskie Kuratorium Oświaty, na którego stronie znajduje się *Bank Ofert Pracy dla Nauczycieli*. W 2009 r. oferty zamieściło w nim 16 szkół i 333 nauczycieli. Szkoły poszukiwały najczęściej nauczycieli takich przedmiotów, jak: język angielski, język niemiecki, matematyka, chemia, biologia, geografia, psychologia, muzyka oraz przedmioty zawodowe. Pracy natomiast poszukiwali nauczyciele: języka polskiego i angielskiego (28 osób), języka niemieckiego (20), historii (26), wychowania fizycznego (24), wczesnej edukacji (22) oraz wychowawcy świetlicy (20). Funkcjonowanie banku przyczynia się do sprawnego przepływu informacji między szkołą a nauczycielami poszukującymi pracy.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	40
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	2
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	5
liczba inwestycji	szt.	11
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	4
poniesione wydatki	zł	85 128 468
liczba nowych organizacji	szt.	0
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	87
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	108 109
liczba nauczycieli przeszkolonych w ośrodkach doskonalenia nauczycieli	os.	21 076
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	13

CEL 2.3 Rozwój społeczeństwa obywatelskiego**Wskaźniki celu operacyjnego**

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba organizacji	tys. szt.	1,2	1,4	2,6	2,6	2,8	3,0	3,2	3,4	3,7	3,6	3,9
frekwencja wyborcza	%	0	57,6	41,0	46,7	0	13,0	34,5	46,0	48,0	0,0	0,0
wartość 1% podatku dochodowego od osób fizycznych przekazanego OPP	mln zł	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,9	1,4	2,0	7,0	9,5
liczba wolontariuszy podejmujących pracę w instytucjach i organizacjach	tys. os.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	15,1	14,6	15,2

Liczba organizacji pozarządowych w regionie wzrasta z roku na rok o około 200, co świadczy o rozwoju społeczeństwa obywatelskiego – w 2009 r. zanotowano wzrost o 290. Zarejestrowanych było 3,9 tys. stowarzyszeń i fundacji, natomiast około 7% organizacji (294) posiadało status pożytku publicznego. Badania krajowe wskazują, że aktywnych jest 60-75% z nich. Na wzrost liczby podmiotów oraz aktywności obywatelskiej w największym stopniu wpływa powstawanie i działalność centrów organizacji pozarządowych (COP), świadczących pomoc przy zakładaniu organizacji i wspierających ich funkcjonowanie, a także dofinansowywanie z budżetów samorządów zadań realizowanych przez te organizacje. Do 280 tys. wzrosła liczba osób fizycznych z regionu przekazujących 1% podatku dochodowego. W rezultacie przekazano 9,5 mln zł i obdarowano 1,9 tys. organizacji, czyli o 270 więcej niż w 2008 r.⁴⁰ Mechanizm 1% jest jednym ze źródeł wsparcia organizacji pozarządowych. Należy podkreślić znaczny wzrost świadomości społecznej i wiedzy mieszkańców w zakresie możliwości realnego wspierania działalności obywatelskiej, do czego przyczyniła się m.in. kampania promocyjna 1% przeprowadzona przez samorząd województwa.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Rozwój społeczeństwa obywatelskiego** osiągnąć był poprzez 7 działań. W ich ramach realizowano 48 projektów na ponad 75,7 mln zł. W projektach uczestniczyło 3,2 tys. organizacji, 651,6 tys. osób i 15,8 tys. wolontariuszy. Działania objęły całe województwo i były finansowane ze środków publicznych krajowych i zagranicznych.

⁴⁰ Dane Izby Skarbowej w Olsztynie.

1. Wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych poprzez uczestnictwo w szkoleniach i doradztwie w zakresie opracowywania i realizacji projektów finansowanych z EFS

następowało w ramach Regionalnych Ośrodków EFS (RO EFS). W 2009 r. funkcjonowały 3 takie ośrodki, prowadzone przez 3 organizacje pozarządowe: Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych (RO EFS w Elblągu), Fundację Rozwoju Demokracji Lokalnej z siedzibą w Olsztynie (RO EFS w Olsztynie) oraz Nidzicką Fundację Rozwoju

NIDA (RO EFS w Elku). Obejmowały one zadaniami całe województwo. Wsparcie dla organizacji miało postać m.in. szkoleń, animacji i doradztwa. W projektach uczestniczyło 236 organizacji, a przeszkolono 299 osób. Koszty w wysokości 250 tys. zł sfinansowano z EFS.

2. Realizacja zadań publicznych samorządu województwa przez organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie

przyjmuje coraz większe rozmiary. W 2009 r. zadania dofinansowano kwotą 6,7 mln zł, podczas gdy oczekiwania organizacji były 3,5-krotnie wyższe. Łączny koszt zrealizowanych zadań wyniósł 28,3 mln zł, a kwota dotacji stanowiła 23,5% tej wartości. W otwartych konkursach wpłynęło 738 ofert. Zawarto 303 umowy z 209 organizacjami na realizację zadań w 13 obszarach: edukacja i promocja zdrowia publicznego (49 umów), rozwój kultury fizycznej i sportu (19), integracja europejska i rozwój współpracy międzynarodowej (14), upowszechnianie i ochrona praw konsumenta (4), kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (97), ekologia i ochrona dziedzictwa przyrodniczego (9), rozwój turystyki (18), bezpieczeństwo publiczne (2), pomoc społeczna i profilaktyka uzależnień (21), rozwój społeczności lokalnych na obszarach wiejskich (14), rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych (6), profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień (37) oraz wsparcie rozwoju sektora pozarządowego województwa (13). Realizację zadań wspierało 15,7 tys. wolontariuszy, a w różnorodnych zadaniach uczestniczyło 649,7 tys. osób. Zorganizowano 757 szkoleń dla 13,5 tys. osób.

3. Tworzenie i funkcjonowanie Centrów Organizacji Pozarządowych (COP) jest jednym z narzędzi wsparcia trzeciego sektora. COP organizują szkolenia, poradnictwo prawne i księgowość w kwestii opracowywania wniosków o dofinansowanie projektów środ-

kami zewnętrznymi, informują, użyczają pomieszczeń, itp. W 2009 r. funkcjonowało 10 COP. Z informacji uzyskanych od 9 z nich wynika, że zorganizowały one 77 szkoleń, w których uczestniczyło 1,1 tys. osób. Z 570 porad skorzystało 1,1 tys. osób. Dzięki wsparciu ośrodków powstało 15 nowych organizacji, z działalności których skorzystało 317 podmiotów. Koszty działalności COP wyniosły 571,2 tys. zł.

4. W ramach działania **promocja idei fundraisingu wśród organizacji pozarządowych** przeprowadzono szkolenia dla przedstawicieli organizacji pozarządowych i innych podmiotów pt. *Fundraising na rzecz rozwoju wolontariatu*. Szkolenie miało na celu wyposażenie osób organizujących kluby, centra i ośrodki wolontariatu w wiedzę dotyczącą pozyskiwania środków finansowych na ich funkcjonowanie, w tym utrzymania lokalu, zatrudnienia pracownika, organizacji akcji i kampanii społecznych. Szkolenie skierowano do koordynatorów wolontariatu z powiatów: elckiego, gołdapskiego, piskiego i oleckiego. Koszt 3 tys. zł został pokryty z budżetu województwa.

5. W ramach **promocji dobrych praktyk oraz współpracy pomiędzy administracją publiczną i podmiotami trzeciego sektora poprzez organizację konkursu *Godni Naśladowania***, podczas konferencji organizacji pozarządowych pt. *20 lat społeczeństwa obywatelskiego* nastąpiło rozstrzygnięcie VI edycji wojewódzkiego konkursu *Godni Naśladowania*, organizowanego pod patronatem Marszałka przez Radę Organizacji Pozarządowych Województwa (we współpracy z Elbląskim Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Pozarządowych – ESWIP i samorządem województwa). Do konkursu zgłoszono 27 projektów. Koszt konkursu w wysokości 10,5 tys. zł został pokryty z budżetu województwa.

6. Wspieranie działań wolontarystycznych odbywało się m.in. na konferencji z okazji Międzynarodowego Dnia Wolontariusza, której organizatorami byli: samorząd województwa, Kuratorium Oświaty w Olsztynie, Olsztyńskie Centrum Wolontariatu *Spinacz*, Regionalne Centrum Wolontariatu w Elblągu, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Sieć *Wolontariat Warmii i Mazur* oraz Miejski Zespół Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Olsztynie. Uczestniczyło w niej około 150 osób. Podczas konferencji podjęto dyskusję na temat wolontariatu młodzieżowego i promowano tworzenie kół wolontariusza w placówkach oświatowych. Koszty po stronie samorządu województwa wyniosły 5 tys. zł. Centrum Wolontariatu w Warszawie, Miejski Zespół Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Olsztynie, Olsztyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych i Centrum Wolontariatu *Spinacz* w partnerstwie z samorządem województwa, zorganizowały seminarium pt.

Prawne aspekty wolontariatu, które było elementem ogólnopolskiego projektu pn. *Strategia dla wolontariatu. Stworzenie mechanizmu wsparcia i rozwoju wolontariatu w Polsce*, finansowanego z MF EOG i NMF oraz z budżetu państwa. Projekt obejmował ponadto cykl szkoleń dla ekspertów i koordynatorów wolontariatu z całej Polski oraz wydanie publikacji i miesięcznika *Wolontariat*. Koszt organizacji seminarium wyniósł 11,4 tys. zł (w tym 10,8 tys. zł z funduszy norweskich).

7. Finansowe wsparcie sektora pozarządowego przez samorządy lokalne poprzez zlecenie zadań publicznych wzrosło w 2009 r. do 46,5 mln zł. Zlecane zadania obejmowały 17 następujących obszarów tematycznych: sport (779 projektów), pomoc społeczna i usługi socjalne (83), kultura i sztuka (473), działania na rzecz osób niepełnosprawnych (85), przeciwdziałanie patologiom społecznym (179), edukacja i wychowanie (110), turystyka i wypoczynek (187), wsparcie trzeciego sektora (34), ochrona i promocja zdrowia (117), ratownictwo i ochrona ludności (24), rozwój przedsiębiorczości i promocji zatrudnienia (6), promocja regionu (34), współpraca międzynarodowa (8), ekologia i ochrona środowiska (33), rozwój obszarów wiejskich (29), działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych (11) oraz inne (55)⁴¹. Badanie dotyczące wsparcia finansowego organizacji obywatelskich przez samorządy lokalne po raz pierwszy przeprowadziło ESWIP, uzyskując dane za 2008 r. od 117 JST. Wsparły one wówczas 1,7 tys. projektów na łączną kwotę 16,1 mln zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	48
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	21
liczba inwestycji	szt.	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	0
poniesione wydatki	zł	75 688 701
liczba nowych organizacji	szt.	15
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	3 246
liczba osób przeszkolonych	os.	14 922
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	15 760
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	651 572

⁴¹ Dane uzyskane zostały od 131 JST województwa warmińsko-mazurskiego.

CEL 2.4. Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba łóżek na 10 tys. mieszkańców	szt.	43,3	42,9	42,7	43,3	43,4	43,3	42,2	41,6	41,2	43,1	42,4
liczba lekarzy na 1000 mieszkańców	os.	1,5	1,5	1,4	1,6	1,7	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7
wskaźnik umieralności niemowląt	%	5,6	7,5	7,4	5,1	6,3	4,6	6,4	5	5,4	5,1	5,0
przeciętne trwanie życia – mężczyźni	lata	68,5	69,2	69,4	69,8	69,5	69,7	70	70,1	70	70,6	70,7
przeciętne trwanie życia – kobiety	lata	77,9	78,6	78,5	78,9	79,1	79,1	79,4	79,5	79,7	79,8	79,8

Powszechnie stosowaną miarą dostępności leczenia szpitalnego jest liczba łóżek przypadająca na 1000 ludności. W 2009 r. wskaźnik ten uległ minimalnemu zmniejszeniu – wyniósł 42,4 i był o 5,6 punktu niższy niż średnio w kraju. Problemem województwa jest brakująca liczba lekarzy. Wskaźnik liczby lekarzy na 1000 mieszkańców był bardzo niski – wynosił 1,7 i był o 0,4 punktu niższy niż średni w kraju. Od kilku lat wzrasta deficyt lekarzy, zwłaszcza niektórych specjalności (przede wszystkim kardiologów, okulistów, neurologów i onkologów). Umieralność niemowląt wykazuje tendencję spadkową. Współczynnik umieralności na 1000 urodzeń żywych uległ obniżeniu i wyniósł 5,0‰. Powoli zwiększa się przeciętna długość życia mężczyzn i kobiet. W 2009 r. mężczyźni żyli średnio 70,7 lat (o 0,8 roku krócej niż średnio w kraju), natomiast kobiety średnio 79,8 lat (o 0,3 roku krócej niż średnio w kraju). Na wzrost wskaźnika duży wpływ ma wdrażanie działań profilaktycznych i diagnostycznych.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych** osiągnąć był poprzez realizację 5 działań, a w ich ramach 109 projektów, 42 inicjatywy 39 inwestycji, na które łącznie wydano 27,6 mln zł. W działaniach uczestniczyło oprócz samorządu województwa 59 organizacji i ponad 640 tys. osób. Przeszkolono 6,3 tys. osób. Wszystkie działania realizowano na terenie całego województwa i finansowano głównie ze środków krajowych. Jedynie w realizację działania pn. *Podwyższenie standardu obiektów i wyposażenia medycznego ZOZ* zaangażowane były środki zagraniczne.

1. Realizacja profilaktycznych programów zdrowotnych dotyczyła 21 programów profilaktycznych na kwotę 6,4 mln zł, w których uczestniczyło 114,7 tys. osób, a przeszkolono 100 osób. Warmińsko-Mazurski Oddział NFZ zrealizował 6 programów profilaktycznych (chorób układu krążenia i odytoniowych, gruźlicy, raka piersi i szyjki macicy, badań prenatalnych). Koszt badań, którymi objęto 109,8 tys. osób wyniósł 6,3 mln zł. Pozytywnym zjawiskiem jest wzrost powszechności badań mammograficznych i cytologicznych. Z bezpłatnych badań profilaktycznych korzysta

coraz więcej kobiet. Na mammografię zgłosiło się 37,7 tys. kobiet, na badanie cytologiczne – 42,3 tys. Wojewoda zrealizował program dotyczący zapobiegania i zwalczania HIV/AIDS na kwotę 4,4 tys. zł. Urząd Miasta Olsztyn przekazał organizacjom pozarządowym, stowarzyszeniom i zakładom opieki zdrowotnej środki w wysokości 109,4 tys. zł na realizację 7 programów profilaktycznych, m.in. przeciw nowotworom jelita grubego, w zakresie profilaktyki chorób gruczołu krokowego oraz raka piersi. W programach uczestniczyło 2,8 tys. osób. Samorząd województwa przekazał organizacjom pozarządowym oraz podległym szpitalom 24,2 tys. zł na realizację 7 programów profilaktycznych, w tym m.in.: pn. *Zdrowa i świadoma rodzina wiejska, Rak to nie wyrok – przywracamy nadzieję i Zapobieganie chorobom układu krążenia oraz profilaktyka chorób nowotworowych*. W programach uczestniczyło 2,1 tys. osób.

2. W ramach dwóch działań: realizacja edukacyjnych programów zdrowotnych oraz organizacja i uczestnictwo w imprezach prozdrowotnych zrealizowano 47 projektów i 42 inicjatywy. Łączny koszt działań wyniósł 388,8 tys. zł. W działaniach uczestniczyło 131,8 tys. osób Organizatorami i/lub podmiotami finansującymi działania były m.in.: samorząd województwa, starostwa powiatowe, Urząd Miasta Olsztyn, WSS-E i 19 powiatowych SS-E, szpitale oraz organizacje pozarządowe. Realizacja edukacyjnych programów zdrowotnych ma na celu podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców, kształtowanie prawidłowych postaw oraz wzmocnienie motywacji do działań na rzecz zdrowia. Odbyły się m.in. obchody Światowego Dnia Walki z Otyłością, Międzynarodowego Dnia Walki z Rakiem, festyny, spartakiady sportowe, konferencje i zajęcia edukacyjne.

3. W strategiach zapobiegania i zwalczania chorób zakaźnych najważniejszą rolę odgrywają szczepienia ochronne. Działanie **profilaktyka chorób zakaźnych** realizowane było przez WSS-E i powiatowe SS-E. Zrealizowano 2 projekty dotyczące szczepień. W ramach Obowiązkowego Programu Szczepień poddało się im około 286,5 tys. osób. Koszt projektu wyniósł około 3 mln zł. Szczepieniom nieobowiązkowym poddało się 107,9 tys. osób. Szczepienia obowiązkowe finansowane były przez Ministerstwo Zdrowia, natomiast nieobowiązkowe opłacane były prywatnie, stąd trudno określić ich koszt.

4. Działanie **podwyższenie standardu obiektów i wyposażenia medycznego ZOZ** realizowane było poprzez 39 inwestycji, których całkowity koszt wyniósł 17,8 mln zł. Samorząd województwa przekazał ZOZ 7,7 mln zł na modernizację i przebudowę pomieszczeń oraz zakup specjalistycznego sprzętu. Dokonano m.in. zakupu angiografu w Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym w Olsztynie oraz budowy nowego bloku operacyjnego wraz z oddziałem anestezjologii i intensywnej terapii oraz centralną sterylizatornią w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Elblągu. W ramach działania 3.2 *Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności medycznej i opiekuńczej RPO WiM* zrealizowano 10 inwestycji na kwotę 10,2 mln zł (dofinansowanie z EFRR wyniosło 8,1 mln zł, pozostałe środki stanowiły wkład własny szpitali), w tym m.in.: doposażenie Samodzielnego Publicznego ZOZ Szpitala Powiatowego w Piszku w nowoczesny sprzęt i aparaturę medyczną (koszt 1,2 mln zł, dofinansowanie 942,8 tys. zł), zakup sprzętu i aparatury medycznej na potrzeby Szpitala Powiatowego w Nowym Mieście Lubawskim (koszt 1,1 mln zł, dofinansowanie 857,6 tys. zł). Działanie ukierunkowane było na poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców poprzez zwiększenie dostępu do ośrodków oferujących kompleksowe usługi medyczne.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	109
liczba inicjatyw	szt.	42
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	0

wskaźnik	miara	wartość
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	84
liczba inwestycji	szt.	39
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	29
poniesione wydatki	zł	27 645 606
liczba nowych organizacji	szt.	0
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	59
liczba osób przeszkolonych	os.	6 324
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	640 955

CEL 2.5. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba przestępstw	tys. szt.	47,0	49,4	60,5	58,6	56,0	53,5	50,2	48,9	44,9	39,4	38,8
wykrywalność przestępstw	%	49,8	53,1	64,7	68,7	86,4	66,4	70,5	72,9	75,5	73,6	71,6
liczba pożarów	tys. szt.	6,7	7,2	6,3	8,3	9,6	7,0	8,2	9,1	7,6	7,2	8,9
% wałów powodziowych wymagających modernizacji	%	32,4	33,2	38,8	39,5	29,5	31,2	29,8	30,8	34,8	41,3	51,1
liczba policjantów w regionie na 1000 mieszkańców	os.	2,62	2,62	2,62	2,61	2,61	2,61	2,61	2,62	2,61	2,61	2,5

Liczba przestępstw spadła wobec 2008 r. o 523 i wyniosła 38,8 tys. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw wyniósł 71,6%, przewyższając wskaźnik krajowy o 4,5 pkt %. Wysoka wartość wskaźnika jest rezultatem długofalowego współdziałania policji, straży miejskiej, straży pożarnej, organizacji pozarządowych i jednostek samorządowych. Zanotowano zwiększoną o 23,1% liczbę pożarów. Na 8,9 tys. pożarów złożyły się pożary w obiektach mieszkalnych (17,9%) oraz pożary upraw (26,1%). Do głównych ich przyczyn należały: zły stan techniczny budynków mieszkalnych, wadliwa instalacja elektryczna, niedbalstwo osób palących papierosy, wypalanie traw oraz brak nadzoru ze strony właścicieli budynków. Długość wałów przeciwpowodziowych wynosi 415 km, podczas gdy odbudowy lub modernizacji wymaga 212 km, tj. 51% z nich. Trudności w modernizacji i odbudowie wałów wynikały m.in. z opóźnień wdrażania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 – PROW (brak rozstrzygnięcia konkursu w ramach Działania 1.7 *Poprawianie i roz-*

wijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa, schematu II Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi w 2009 r.). Zmniejszeniu uległa liczba policjantów przypadających na 1000 mieszkańców, co spowodowane było spadkiem o 151 liczby etatów w wyniku zarządzeń organizacyjnych Komendanta Głównego Policji (KGP).

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego** osiągnąć był poprzez realizację 5 działań, a w ich ramach 20 projektów i 13 inicjatyw, których koszt wyniósł 52,2 mln zł. W działaniach uczestniczyło, obok samorządu województwa, 441 organizacji i 99,2 tys. osób. W ramach 350 inwestycji zmodernizowano 3,74 km infrastruktury. Projekty realizowano w całym województwie i finansowano je ze środków publicznych krajowych i zagranicznych.

1. Działanie rozwój programów zapobiegania przestępczości oraz przeciwdziałanie zjawiskom patologii społecznych m.in. poprzez wzmocnienie działań resocjalizacyjnych w zakładach karnych i ośrodkach prawnej izolacji oraz działań profilaktycznych – akcje szkoleniowe w szkołach i wśród dorosłej części społeczeństwa realizowało 348 organizacji (m.in. organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, szkoły, centra pomocy rodzinie) poprzez 4 projekty. Działanie finansowane było z EFS w ramach PO KL, budżetów jednostek oraz z funduszu pomocy postpenitencjarnej. Komenda Wojewódzka Policji (KWP) zorganizowała 9,8 tys. spotkań z uczniami i pedagogami szkolnymi w ramach zapobiegania przestępczości. W zakresie działań resocjalizacyjnych w zakładach karnych i ośrodkach prawnej izolacji, 9 zakładów penitencjarnych realizowało zadania na rzecz ułatwienia powrotu do społeczeństwa osobom odbywającym karę pozbawienia wolności, w których uczestniczyło 2,1 tys. osadzonych i poniesiono wydatki w wysokości 135,5 tys. zł.

2. W ramach działania poprawienie wyposażenia w sprzęt i środki transportu policji, służb patrolowych i interwencyjnych oraz straży pożarnej zrealizowano 7 projektów, na które wydano 46,5 mln zł. Środki pochodziły z funduszy europejskich, budżetu krajowego, samorządów, firm ubezpieczeniowych, osób prywatnych, WFOŚiGW, MSWiA, Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych i Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSR-G). KGP, w ramach *Programu Modernizacji Policji*, zrealizowała 204 inwestycje polegające na zakupie pojazdów specjalistycznych o łącznej wartości ponad 15 mln zł i 2 tys. sztuk sprzętu specjalistycznego o wartości ponad 4,3 mln zł. Z Funduszu Wsparcia Policji 18 komend powiatowych zrealizowało 41 inwestycji polegających

na zakupie pojazdów i 200 sztuk sprzętu specjalistycznego o wartości ponad 2,5 mln zł, m.in. w Olsztynie, Elblągu, Bartoszycach, Ełku i Gołdapi. Komendy (wojewódzka i powiatowe) Straży Pożarnej i Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) dokonały 56 inwestycji, tj. zakupu 42 pojazdów specjalistycznych oraz 14 budów i remontów strażnic, m.in. w Braniewie, Biskupcu, Korszach, Wydminach i Bisztynku, objętych m.in. *Samorządowym Programem Wsparcia OSP*. Ponadto zakupiono 718 sztuk specjalistycznego sprzętu na łączną wartość ponad 19,8 mln zł. W ramach wymiany sprzętu transportowego, OSP otrzymały bezpłatnie 54 używane pojazdy specjalistyczne. W ramach projektu pn. *Doposażenie Grupy Operacyjnej Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego (WOPR) województwa warmińsko-mazurskiego w sprzęt specjalistyczny do ratowania ekologicznego na wodach otwartych* dokonano 39 inwestycji, w tym zakupiono 37 sztuk sprzętu specjalistycznego, 1 łódź i 1 samochód terenowy. Koszt projektu wyniósł 720 tys. zł i był dofinansowany z EFRR w ramach RPO WiM oraz środków samorządu województwa. Wyłącznie ze środków Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej (PSP) dokonano zakupu 2 pojazdów specjalistycznych o wartości 1,5 mln zł w ramach projektu pn. *Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego w regionie* (w projekcie uczestniczyły 3 Komendy PSP: w Olsztynie, Szczytnie i Działdowie). Komenda Wojewódzka PSP zakupiła również 2 pojazdy specjalistyczne o wartości 2,5 mln zł w ramach projektu pn. *Podniesienie poziomu bezpieczeństwa ruchu drogowego na szlakach w Polsce Wschodniej* dofinansowanego z EFRR w ramach PO IŚ. Sprzęt ten trafił do Komend Miejskich PSP w Olsztynie i w Elblągu.

3. Pełna koordynacja służb zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców odbywa się poprzez wojewódzkie stanowisko koordynacji ratownictwa PSP, współdziałające z centrum zarządzania kryzysowego. Stanowisko koordynuje działalność KWP, oddziału Straży Granicznej, Pogotowia Ratunkowego, Straży Leśnej, Straży Miejskiej i Straży Pożarnej. W 2009 r. w działaniach ratowniczych uczestniczyło 28,9 tys. osób. Główne zadania dotyczyły usuwania zagrożeń miejscowych i zdarzeń komunikacyjnych. Jednostki ponosiły koszty z własnego budżetu. Ponadto KWP, Wojewódzkie Ośrodki Ruchu Drogowego (WORD) w Elblągu i Olsztynie, Burmistrz Gołdapi, Aeroklub Warmińsko-Mazurski, Wojewoda Warmińsko-Mazurski i Wojewódzki Ośrodek Informatyki – Terenowy Bank Danych w Olsztynie podpisały 6 porozumień dotyczących współpracy na rzecz poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym, wzmocnienia służb prewencji, szkoleń oraz dostępu do bazy danych *Platforma Paliw*. Celem platformy jest zwalczanie nieprawidłowości w obrocie paliw, a także koordynacja skuteczności działań.

4. W ramach tworzenia centrów kryzysowych i realizacji zadań zarządzania kryzysowego poprzez doskonalenie systemu rozpoznawania, prognozowania i monitorowania zagrożeń oraz przygotowania warunków do działania przez włączenie służb m.in. medycznych, straży pożarnej, policji itp. zrealizowano 4 projekty z zakresu ratownictwa wodno-nurkowego, chemiczno-ekologicznego, wysokościowego i medycznego oraz 7 inicjatyw. W działaniu uczestniczyło 209 osób. Inicjatywy dotyczyły włączenia do KSR-G 4 jednostek OSP (Zielonka Pałętka, Nowa Wieś Ercka, Kobyły i Liski) oraz oceny wdrażania systemu monitoringu pożarowego w 182 obiektach. Zadaniem z zakresu usuwania zagrożeń zajmowały się głównie policja, pogotowie ratunkowe oraz straż pożarna. Poniesione koszty wyniosły ponad 40 tys. zł i zostały sfinansowane z budżetu krajowego. Powstała również *Koncepcja Systemu Powiadamiania Ratunkowego dla województwa warmińsko-mazurskiego*.

5. Modernizacja i unowocześnianie sprawnego systemu hydrotechnicznego oraz infrastruktury komunikacyjnej zapewniających zabezpieczenie przeciwpowodziowe polega na właściwym utrzymaniu urządzeń melioracji i osłon, m.in. poprzez konserwację, remonty, przebudowę i rozbudowę urządzeń melioracji i osłon przeciwpowodziowych. Ogółem zmodernizowano i odbudowano 3,7 km wałów przeciwpowodziowych, koryt, rzek i kanałów w Elblągu, sanktuarium w Krośnie (Gmina Orneta), na rzece Guber i Szymonka II (Gmina Ryn). Koszt realizacji działania wyniósł 2 mln zł i został poniesiony przez Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych ze środków krajowych.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	20
liczba inicjatyw	szt.	13
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	6
liczba inwestycji	szt.	350
długość infrastruktury	km	3,74
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	61
poniesione wydatki	zł	52 206 508

wskaźnik	miara	wartość
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	441
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	99 224

CEL 2.6. Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną na 10 tys. mieszkańców	os.	2148	2085	2105	2302	2408	2025	1946	1959	1810	1619	1626

Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wyniosła 1,6 tys. Od 1999 r. wartość wskaźnika wykazywała zmienne tendencje, w latach 2001-2003 zwiększyła się o 14,4%, następnie do 2008 r. miała tendencję malejącą, a w 2009 r. znów nieznacznie wzrosła. W porównaniu z 2003 r. liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej (bez względu na rodzaj, formę i źródło finansowania) zmniejszyła się o 17,9 tys. (18,2%), a liczba osób w tych rodzinach o 111,8 tys. (32,5%). Wpływ na wartość wskaźnika miało wdrażanie polityki aktywnej integracji społecznej oraz prowadzenie aktywnych form wsparcia skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także koniunktura gospodarcza – korzystna sprzyjała powstawaniu nowych miejsc pracy, zła – w 2009 r. spowodowała wzrost stopy bezrobocia do 20,7%.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu** osiągnąć był poprzez realizację 9 działań, w ramach których podjęto 213 projektów. Uczestniczyły w nich poza samorządem województwa 283 organizacje i 186,6 tys. osób, w tym 12,2 tys. wolontariuszy. Rezultatem działań było powołanie 343 nowych organizacji i realizacja 15 inwestycji. Poniesiono wydatki w wysokości 67,3 mln zł, sfinansowane ze środków publicznych krajowych i zagranicznych oraz prywatnych. Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. W ramach działania rozwój zakładów aktywności zawodowej (ZAZ), samorząd województwa dofinansował kwotą 2,4 mln zł koszty działalności wszystkich ZAZ działających na terenie województwa. Na dofinansowanie złożyły się środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), będące w dyspozycji samorządu oraz środki z budżetu samorządu. ZAZ zatrudniały 196 osób, w tym 140 osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Dzięki dofinansowaniu, osoby niepełnosprawne uczestniczyły w rehabilitacji społecznej, przygotowywały się do życia w otwartym środowisku oraz uczyły się pełnego, niezależnego i aktywnego życia na miarę własnych możliwości. Zatrudnienie w ZAZ nie tylko umożliwiło rehabilitację zawodową i społeczną takich osób, ale również sprzyja integracji i zapobiega ich wykluczeniu.

2. W ramach rozwoju infrastruktury dla osób niepełnosprawnych samorząd województwa dofinansował kwotą 2,1 mln zł ze środków PFRON roboty budowlane w 7 obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Stanowiło to 42% całkowitych kosztów inwestycji opiewających na kwotę prawie 5 mln zł. Dofinansowane projekty to m.in.: rozbudowa i modernizacja Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Elku, rozszerzenie bazy do rehabilitacji osób niepełnosprawnych poprzez remont pomieszczeń rehabilitacyjnych oraz zapewnienie dostępu do DPS w Kętrzynie, budowa sali gimnastycznej umożliwiającej rehabilitację osób niepełnosprawnych przy kompleksie budynków szkolnych w Lubominie, Budowa Centrum Rehabilitacyjno-Edukacyjnego w Nidzicy oraz budowa budynku dydaktycznego szkoły specjalnej wraz z urządzeniami towarzyszącymi w Mrągowie. Z obiektów skorzystało w 2009 r. ponad 500 osób niepełnosprawnych.

3. Monitoring tworzenia i funkcjonowania rodzinnej opieki zastępczej dotyczył rodzin zastępczych. Organizowaniem i finansowaniem rodzinnej opieki zastępczej zajmują się samorządy powiatowe. W 2009 r. powstały 332 rodziny zastępcze, w których przebywało 499 dzieci. Nowopowstałe rodziny stanowiły 13,5% z 2,5 tys. rodzin zastępczych, w których przebywało 3,7 tys. dzieci. Koszt utworzenia i funkcjonowania rodzin wyniósł 3,4 mln zł, w tym na szkolenia przygotowujące kandydatów na rodziców zastępczych oraz wspierające rodziny w opiece nad dziećmi wydano 66,2 tys. zł. Funkcjonowało również 10 rodzinnych domów dziecka (RDD), w których przebywało 68 dzieci.

4. W ramach realizacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych samorząd województwa dofinansował kwotą

223,9 tys. zł ze środków PFRON zadania 4 organizacji pozarządowych: Stowarzyszenia Wspomagania Rozwoju Dzieci w Olsztynie (zadanie pn. *Autonomiczność dzieci niepełnosprawnych*), Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Biskupcu (zadanie pn. *Wspieranie niezależnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnością intelektualną w formie grupowego mieszkalnictwa treningowego*), Polskiego Związku Niewidomych Okręg Warmińsko-Mazurski (zadanie pn. *Przez szkolenia i warsztaty bliżej społeczeństwa*) oraz Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Giżycku (zadania pn.: *Organizowanie i prowadzenie warsztatów fakultatywnych aktywizujących zawodowo i społecznie osoby niepełnosprawne, Prowadzenie zajęć muzycznych i teatralnych oraz Ja-Obywatel – warsztaty aktywizujące społecznie dorosłe osoby niepełnosprawne*). Całkowita wartość zadań wyniosła 276,4 tys. zł. Prowadzono m.in. zajęcia grupowe i indywidualne, których celem było nabywanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych, sprawnego komunikowania się z otoczeniem, usprawnianie i wspieranie funkcjonowania tych osób w różnych rolach społecznych i środowiskach oraz włączenie ich w rynek pracy. W projektach uczestniczyło 227 osób niepełnosprawnych.

5. Modernizacja obiektów prowadzących leczenie, rehabilitację i reintegrację osób uzależnionych i współuzależnionych prowadzona była przez samorząd województwa, który wspierał finansowo placówki lecznictwa odwykowego w zakresie podwyższenia standardu bazy leczniczej. Zadania dofinansowane zostały ze środków uzyskanych z tytułu opłat za wydawane zezwolenia na sprzedaż hurtową alkoholu. Na modernizację bazy lecznictwa odwykowego, remonty, doposażenie w sprzęt przekazano ZOZ 107,3 tys. zł. Szpital Psychiatryczny SP ZOZ w Węgorzewie przeznaczył 80,7 tys. zł na modernizację i remont Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień i Współuzależnień w Giżycku. Dotacja w wysokości 26,7 tys. zł umożliwiła wyposażenie kuchni w Ośrodku Rehabilitacji Uzależnionych DOREN w Różewcu. Z usług medycznych i terapeutycznych w zmodernizowanej bazie lecznictwa skorzystało 2,6 tys. pacjentów. Samorząd województwa wspiera również finansowo i merytorycznie podnoszenie kwalifikacji i kompetencji kadry terapeutycznej placówek lecznictwa odwykowego. Ośrodek w Giżycku nadzoruje merytorycznie realizację programów oraz pracę specjalistów.

6. Monitoring powstawania infrastruktury socjalnej objął infrastrukturę finansowaną z budżetu państwa, budżetów samorządów lokalnych oraz ze środków prywatnych. Utworzono 6 środowiskowych domów samopomocy, powstały 3 rodzinne domy

pomocy (RDP). Są to pierwsze placówki tego typu w województwie. RDP oferują pomoc osobom starszym wymagającym całodobowej opieki w formie usług bytowych i opiekuńczych. Funkcjonowała nowa całodobowa placówka opiekuńczo-wychowawcza (dom dziecka) w Lidzbarku Welskim oraz nowa placówka opieki całodobowej nad osobami niepełnosprawnymi, przewlekle chorymi lub w podeszłym wieku w Ulesiu koło Janowa. Koszt realizacji wszystkich projektów wyniósł 5,1 mln zł.

7. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu objęło 58 zadań na łączną kwotę 652,1 tys. zł, w tym 21 zadań z zakresu pomocy społecznej oraz 37 zadań z zakresu profilaktyki uzależnień. Zadania realizowało 49 organizacji pozarządowych. Zadania były kontynuacją działań w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej osób z grup szczególnego ryzyka. Organizacje pozarządowe dodatkowo czerpały środki finansowe z zasobów własnych, z budżetu Wojewody oraz z funduszy europejskich (brak jest informacji o pełnej wartości wszystkich projektów). W projektach uczestniczyło 168 tys. osób, w tym z zakresu pomocy społecznej 142,8 tys. oraz 25,2 tys. osób z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień. Realizację zadań wspierało 12,2 tys. wolontariuszy.

8. Działanie szkolenie kadr jednostek pomocy i integracji społecznej oraz specjalistyczne doradztwo dla Ośrodków Pomocy Społecznej (OPS) i PCPR realizowano w ramach projektu systemowego Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej pn. *Efektywnie, fachowo, skutecznie na Warmii i Mazurach*. Projekt zapewnia instytucjom pomocy i integracji społecznej poprzez szkolenia i doradztwo. Przeprowadzono 12 kompleksowych szkoleń, m.in. z zakresu tworzenia i funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych na rzecz aktywizacji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, cyklu życia projektu, zarządzania oraz rozliczania projektów systemowych, dobrych praktyk w zakresie aktywizacji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym ze szczególnym uwzględnieniem inicjatywy EQUAL oraz prawa zamówień publicznych w ramach EFS. W szkoleniach uczestniczyło 992 pracowników jednostek pomocy i integracji społecznej oraz 3 wolontariuszy. Realizowano także specjalistyczne doradztwo dla OPS i PCPR (udzielono 2,6 tys. porad). Projekt realizowano w ramach poddziałania 7.1.3 *Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej* PO KL. Poniesione wydatki wyniosły 1,5 mln zł. Środki pochodziły z EFS oraz budżetu państwa.

9. W ramach zapobiegania wykluczeniu społecznemu poprzez ułatwienie dostępu do rynku pracy realizowano projekty systemowe i konkur-

sowe, współfinansowane z EFS w ramach PO KL. Miały one na celu ułatwienie dostępu do rynku pracy osobom wykluczonym oraz zagrożonym wykluczeniem społecznym w wieku aktywności zawodowej, podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej, tworzenie warunków do rozwoju adaptacyjnych form zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej oraz rozwój aktywnej integracji. W ramach projektów systemowych OPS i PCPR zastosowały instrumenty aktywnej integracji i pracy socjalnej, mające na celu przywrócenie osób wykluczonych na rynek pracy oraz ich integrację ze społeczeństwem. W projektach uczestniczyło 9,7 tys. osób. W ramach projektów konkursowych prowadzono działania podnoszące zdolność do zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym zdobywania i aktualizacji kwalifikacji zawodowych, zwiększenia aktywności społecznej oraz rozwoju lokalnych inicjatyw w zakresie aktywizacji i integracji społeczności lokalnych na obszarach wiejskich. Uczestniczyło w nich 3,8 tys. osób. W projektach realizowanych w ramach działania 7.2 *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej* PO KL uczestniczyło 1,7 tys. osób, zakończyły je 563 osoby, wsparcie otrzymały 2 instytucje wspierające ekonomię społeczną i 74 inicjatywy. W ramach instytucji ekonomii społecznej wsparto 1,2 tys. osób. W projektach realizowanych w ramach działania 7.3 *Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji* PO KL uczestniczyło 2 tys. osób.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów ⁴²	szt.	213
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	209
liczba inwestycji	szt.	15
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	7
poniesione wydatki	zł	67 333 597
liczba nowych organizacji	szt.	343
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	283
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	186 634
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	12 219

⁴² Tak duża wartość wskaźnika wynika z odmiennego podejścia – zadanie każdej gminy traktowane jest jako odrębny projekt.

CEL 2.7. Wzrost dostępności mieszkań**Wskaźniki celu operacyjnego**

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	szt.	285,1	295,2	297,3	312	315,4	317,7	320,5	323,7	327,6	332,1	335,4
powierzchnia użytkowa mieszkań w m ² na 1 mieszkańca	m ²	17,3	17,5	17,6	19,1	20,3	20,6	20,8	21,1	21,4	21,8	22,1
liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców	szt.	1,7	2,6	2,4	2	3,6	2,9	3,1	3,1	4,1	4,8	3,4

W 2009 r. zanotowano nieznaczny wzrost wskaźników w odniesieniu do stanu z 2008 r. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców wzrosła średnio o 3, a powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 mieszkańca o 0,3 m². Oba wskaźniki kształtowały się poniżej średnich krajowych (odpowiednio o 13,1 mieszkań i 2,5 m²). Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców spadła o 1,4 punktu, co ma związek m.in. z kryzysem gospodarczym. Wskaźnik ten kształtował się na poziomie 0,8 mieszkania poniżej średniej krajowej. Niskie wartości wskaźników są rezultatem zbyt małej liczby działań dotyczących dostępności mieszkań w stosunku do zapotrzebowania.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Wzrost dostępności mieszkań** osiągany był poprzez 5 działań. Realizowano 8 projektów, w tym 2 inwestycyjne w ramach budownictwa społecznego i komunalnego, 1 projekt dotyczący infrastruktury technicznej pod budownictwo mieszkaniowe, 2,1 tys. remontów, modernizacji i termomodernizacji mieszkań komunalnych oraz 1 projekt polegający na opracowywaniu i uzgadnianiu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę mieszkaniową. Poniesiono ze środków publicznych krajowych wydatki w wysokości 78,3 mln zł.

1. W wyniku działania budowa mieszkań w ramach towarzystw budownictwa społecznego (TBS) i różnych form budownictwa socjalnego oddano do użytkowania 4,9 tys. mieszkań (o 29% mniej niż w 2008 r.), z czego 210 stanowiły mieszkania komunalne, 212 czynszowe, 564 spółdzielcze, 100 zakładowe, 1,3 tys. przeznaczone na sprzedaż lub wynajem oraz 2,5 tys. indywidualne. Mieszkania społeczno-czynszowe i komunalne stanowiły 8,7% (w 2008 r. tylko 4,5%) ogółu mieszkań

oddanych do użytku w 2009 r. Wzrósł udział mieszkań budownictwa społeczno-czynszowego i komunalnego, natomiast zmniejszył się udział mieszkań budowanych indywidualnie. Przyczyną ogólnego застоju na rynku budowlanym w województwie było m.in. spowolnienie gospodarki, wzrost popytu na mieszkania na rynku wtórnym i spadek popytu na rynku pierwotnym ze względu na ich ceny. Najwięcej mieszkań komunalnych oddano do użytku

w Olsztynie (64), Braniewie, Ostródzie i Mrągowie (po 32), Ełku (18), natomiast w Dobrym Mieście tylko 1 mieszkanie. Ponadto mieszkania komunalne oddano do użytkowania w 4 gminach wiejskich: w Olsztynku (11), Piszcu (10), Barczewie (5) i Biskupcu (5). Najwięcej mieszkań społeczno-czynszowych oddano w Olsztynie (80), Elblągu (60), Lidzbarku Warmińskim (48), Lubawie (24). Na projekty wydano ponad 74,5 mln zł. Mieszkania komunalne finansowane są w całości ze środków gminnych, natomiast mieszkania społeczno-czynszowe budowane są przez TBSy. Źródłem ich finansowania jest kredyt Krajowego Funduszu Mieszkaniowego w wysokości do 70% planowanych kosztów. Pozostałą część TBSy wykładają ze środków własnych, bądź pozyskują z innych źródeł.

2. Opracowanie niezbędnych planów pod budownictwo mieszkaniowe – uzgodnienie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę mieszkaniową objęło uzgodnienie 114 projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, co stanowiło 65,5% wszystkich uzgodnionych projektów planów miejscowych. Uzgodniono o 60 projektów mniej niż w 2008 r. Plany finansowane są ze środków własnych gmin. Uzgadnianiem ich zajmuje się Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie. Koszty związane z tą działalnością szacuje się na około 150 tys. zł rocznie. Są to wydatki ponoszone przez samorząd województwa.

3. Działanie realizacja infrastruktury na terenach przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe to w 2009 r. trzy inwestycje sfinansowane z budżetów gmin. Dotyczyły one budowy infrastruktury technicznej na planowanym osiedlu w Olsztynku (koszt 215,3 tys. zł) oraz dwóch lokalizacji w Gminie Bartoszyce na kwotę 1,2 mln zł. Całkowite wydatki

poniesione w ramach działania wyniosły około 1,4 mln. W 2009 r. gminy przekazały inwestorom 62,1 ha gruntów pod budownictwo mieszkaniowe, tj. o 77,6% mniej niż w 2008 r. Najwięcej gruntów przekazano pod budownictwo wielorodzinne – 53,9 ha, natomiast pod budownictwo jednorodzinne tylko 8,2 ha. Ogółem zasób gruntów pod budownictwo mieszkaniowe wyniósł 1,6 tys. ha, w tym 448,3 ha gruntów uzbrojonych. Uzbrojenia wymaga około 1,2 tys. ha gruntów. Realizacja tak dużego zadania wymaga współfinansowania ze źródeł zewnętrznych i właścicieli gruntów.

4. Remonty kapitalne oraz roboty remontowe substancji mieszkaniowej w zasobach komunalnych województwa dotyczyły 2,1 tys. mieszkań komunalnych. Oprócz wymiany instalacji i stolarki budowlanej oraz remontów dachów, przeprowadzono remonty związane z podwyższeniem standardu, poprzez ocieplenie budynków i doprowadzenie sieci infrastruktury technicznej. Wymienione prace objęły 5,3% z 40,3 tys. mieszkań znajdujących się w zasobach komunalnych województwa. Spośród nich tylko 0,6% poddano kapitalnemu remontowi. Szacuje się, że nakłady na techniczne utrzymanie istniejących komunalnych zasobów mieszkaniowych wyniosły ponad 2,1 mln zł.

5. W ramach działań zwiększających dostępność i różnorodność form finansowania budownictwa mieszkaniowego kontynuowany był rządowy program Rodzina na swoim, skierowany do małżeństw i osób samotnie wychowujących dzieci, nieposiadających własnego mieszkania. W 2009 r. o kredyt można było ubiegać się w 11 bankach uczestniczących w programie, na podstawie umowy zawartej z Bankiem Gospodarstwa Krajowego. Pomoc z budżetu państwa polega na udzielaniu dopłat do odsetek w okresie pierwszych 8 lat spłacania kredytu, po spełnieniu określonych warunków. Rozmiary realizowanego programu zależą od wielkości środków przeznaczonych na ten cel z budżetu państwa. Ze względu na brak informacji dotyczących kosztów i ilości udzielonych kredytów przez banki oraz z uwagi na wieloletni horyzont czasowy programu, nie zostały podane dane liczbowe.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	8
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	0
liczba inwestycji	szt.	2548
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	0
poniesione wydatki	zł	78 300 900

CEL 2.8. Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba pełnowymiarowych sal sportowych	szt.	187	192	209	210	244	250	263	270	283	289	295
liczba obiektów sportowych spełniających warunki do rozgrywania zawodów międzynarodowych	szt.	0	0	0	0	0	0	0	5	6	6	6
% gmin nie posiadających pełnowymiarowej sali gimnastycznej	%	b.d.	38,0	29,0	27,5	20,7	19,0	18,0	17,2	17,2	17,2	15,5
% wdrożenia wojewódzkiego programu budowy i modernizacji bazy sportowo-rekreacyjnej	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

W 2009 r. oddano do użytku 6 nowych sal sportowych, w wyniku czego liczba gmin nieposiadających pełnowymiarowych sal gimnastycznych zmalała do 18. W województwie było 295 pełnowymiarowych sal sportowych i 6 obiektów sportowych spełniających warunki do rozgrywania zawodów międzynarodowych. Co roku opracowywany i wdrażany jest *Program Rozwoju Bazy Sportowej* (PRBS), umożliwiający prowadzenie racjonalnej polityki finansowania budownictwa sportowego. Dzięki temu liczba pełnowymiarowych sal sportowych w województwie wzrosła od 1999 r. o 108 obiektów. PRBS zrealizowano bez zakłóceń w 100%. Dobrze przedstawia się sytuacja w zakresie inwestycji mających spełniać warunki do rozgrywania zawodów międzynarodowych. Dzięki funduszom europejskim przekazanym w ramach RPO WIM, rozpoczęto realizację kluczowych inwestycji sportowych.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej** osiągnąć był poprzez 4 działania, a w ich ramach 8 projektów i 27 inicjatyw, z czego większość stanowiły projekty wspierające działalność wykwalifikowanych organizatorów życia sportowo-rekreacyjnego. Działania objęły obszar całego województwa. Poniesiono wydatki w wysokości 227,2 mln zł. Wsparto 70 inwestycji. Środki finansowe pochodziły z *Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF)*, budżetu województwa i budżetów inwestorów. Część zadań, zwłaszcza budowa dużych sal sportowych i centrów sportu i rekreacji, realizowana była w cyklu wieloletnim.

1. Program Rozwoju Bazy Sportowej obejmuje inwestycje wspierane finansowo środkami FRKF, przyznawanymi corocznie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki. Uchwalany przez Sejmik Województwa program jest zestawieniem inwestycji mających na celu osiągnięcie modelowego, równomiernego rozłożenia obiektów sportowych na terenie całego województwa. Przy podziale środków preferowane są inwestycje na terenach o największych niedoborach infrastruktury sportowej. W ramach programu oddano do użytku 6 sal sportowych, z czego 4 w Gminie Działdowo i 2 w Gminie Kurzętnik, zmodernizowano boisko w Szymbarku (Gmina Iława) i stadion w Narzymiu (Gmina Iłowo-Osada). Rozpoczęto 11 inwestycji polegających na budowie pełnowymiarowych sal gimnastycznych, w tym 2 w gminach pozbawionych tego typu obiektów (m.in. w Gminie Nowe Miasto Lubawskie, Ostróda, Rozogi, Ruciane-Nida i w Olsztynie). Dofinansowanie z FRKF wyniosło 11,6 mln zł, natomiast 29,7 mln zł to środki własne inwestorów.

2. Budowa nowych i zagospodarowanie istniejących ośrodków oraz centrów sportu i rekreacji objęła 50 inwestycji. Kontynuowano modernizację stadionu w Lidzbarku Warmińskim i rozpoczęto modernizację stadionu miejskiego w Ełku. Koszt tych inwestycji wyniósł 4,6 mln zł. W drugiej edycji programu *Moje boisko Orlik 2012* wybudowano 41 kompleksów boisk za kwotę 49,8 mln zł, w tym Samorząd Województwa udzielił wsparcia w wysokości 10 mln zł. Pomoc finansową z PROW w wysokości 9,3 mln zł uzyskało 19 inwestycji, a pozostała część środków na budowę pochodziła z budżetu państwa i budżetów gmin. Kompleksy sportowe powstały m.in. w Bartoszych, Działdowie, Pasłęku, Kętrzynie, Lidzbarku War-

mińskim, Ełku, Olsztynku, Ostródzie, Piszcu, Lipowcu, Pozezdrzu i w Olsztynie. Koszt inwestycji w ramach działania wyniósł 124,8 mln zł.

3. W ramach wspierania rozwoju działalności wykwalifikowanych organizatorów życia sportowo-rekreacyjnego na działalność organizacji pozarządowych i stowarzyszeń na rzecz upowszechniania kultury fizycznej i sportu wydano z budżetu województwa ponad 4 mln zł (w tym na rzecz osób niepełnosprawnych 159 tys. zł), tj. o blisko 1,4 mln zł więcej niż w 2008 r. Wsparcie finansowe na organizację imprez uzyskało 15 stowarzyszeń sportowych, m.in. Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu, Akademicki Związek Sportowy, Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych oraz Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe. Liczba imprez sportowych wzrosła do 777, tj. o 3% więcej niż w 2008 r. W 2009 r. zmieniona została formuła realizowania zadań własnych samorządu w zakresie propagowania Warmii i Mazur oraz popularyzowania atrakcyjnych form aktywności fizycznej i sportu kwalifikowanego. Nowa formuła polega na współorganizacji 5 imprez: *66 Rajdu Polski*, rundy *Rajdowych Mistrzostw Świata FIA* w Mikołajkach, *World Tour Siatkarzy Piłzowych* w Starych Jabłonkach, *Rajdu Kormoran* oraz Tenisowego Turnieju im. M. Włodarczyka. Przeznaczono na to 1,4 mln zł.

4. Modernizacja istniejącej bazy sportowej przy szkołach dotyczyła sali gimnastycznej przy Zespole Szkół Licealnych w Morągu. Inwestorem był powiat ostródzki. Remont został wsparty środkami z FRKF w wysokości 160 tys. zł. Całkowity koszt inwestycji to 818 tys. zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	8
liczba inicjatyw	szt.	27
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	2
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	34
długość infrastruktury	km	0
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	149 760
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	49 826
liczba inwestycji	szt.	70
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	70
poniesione wydatki	zł	227 204 230

CEL 2.9. Poprawa jakości i ochrona środowiska**Wskaźniki celu operacyjnego**

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
stan czystości powietrza (liczba stref z klasą czystości powietrza A)	szt.	0	0	0	0	0	21	21	21	9	9	9
udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w zainstalowanej mocy elektrycznej województwa	%	0	0	0	17,39	16,58	17,55	17,04	17,04	19,35	b.d.	46,38
% ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie	%	61,7	64,5	64,4	66,1	67,5	68,7	69,9	70,2	71,7	72,2	72,7
% gmin posiadających uchwalone plany gospodarki odpadami	%	0	0	0	0	0	40,3	64,0	86,8	90,4	0 ⁴³	31,5
% powierzchni chronionej województwa	%	53,1	53,6	53,6	53,6	46,1	46,2	46,2	46,3	46,3	46,3	46,5
lesistość województwa	%	29,3	29,5	29,6	29,7	29,8	29,9	30	30,2	30,2	30,3	30,4

Jakość powietrza we wszystkich strefach województwa (od 2007 r. 9 stref) oceniono jako klasę A – stężenia zanieczyszczenia nie przekraczają poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych oraz poziomów celów długoterminowych zawartych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z 2008 r. w sprawie poziomu niektórych substancji w powietrzu⁴⁴. Udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w zainstalowanej mocy elektrycznej wyniósł 46,4%, co świadczy o rozwoju energetyki odnawialnej. 72,7% ludności korzystało z oczyszczalni ścieków, a 56,5% z oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów. Plany gospodarki odpadami podlegają aktualizacji co 4 lata. W 2009 r. zaktualizowało je 38 gmin. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona stanowiła 46,5% powierzchni województwa. Wskaźnik lesistości wyniósł 30,4%.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Poprawa jakości i ochrona środowiska** osiągniany był poprzez 10 działań, a w ich ramach 17 projektów i 3 inicjatywy obejmujące całe województwo. Wykonano 434 inwestycje, powstało 386,5 km infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i drogowej (dotyczącej przepustów drogowych umożliwiających wędrowki zwierząt). Poniesiono wydatki w wysokości 450,4 mln zł ze środków publicznych krajowych i zagranicznych oraz środków prywatnych.

⁴³ Wartość zerowa wynika z rozpoczęcia nowego cyklu uchwalania planów gospodarki odpadami, który trwa 4 lata.

⁴⁴ Dz.U. 2008 nr 47 poz. 281.

1. Porządkowanie gospodarki ściekowej, budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacji, z uwzględnieniem terenów wrażliwych, zwłaszcza zlewni**jezior oraz obszarów wód podziemnych bez izolacji**

dotyczyło 2 projektów obejmujących 200 zadań za ponad 293,4 mln zł. Zostały one sfinansowane z budżetów samorządów gmin, funduszy europejskich (m.in. EFRR) oraz środków prywatnych (w przypadku przydomowych oczyszczalni ścieków). Efektem 176 inwestycji jest m.in. 147,3 km sieci kanalizacyjnej, 3 oczyszczalnie ścieków komunal-

nych oraz zwiększenie przepustowości oczyszczalni o 23070 m³/d. Najbardziej istotne z nich to projekty związane z rozbudową i modernizacją infrastruktury wodno-ściekowej w Regionie Wielkich Jezior Mazurskich *MASTERPLAN dla Wielkich Jezior Mazurskich* (m.in. gm. Ryn i Gołdap) oraz budowa kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej wokół jeziora Narie (stanowiąca końcowy etap budowy kanalizacji opaskowej jeziora Narie, na terenie Gminy Morąg, od strony południowej i zachodniej).

2. W ramach działania budowa i modernizacja sieci wodnych oraz stacji uzdatniania wody

na realizację 2 projektów obejmujących 148 zadań poniesiono wydatki w wysokości 101,6 mln zł sfinansowane głównie z budżetów samorządów gmin i funduszy europejskich (EFRR w ramach RPO WiM i Funduszu Spójności w ramach PO IŚ). Efektami 139 inwestycji było m.in. 239,2 km sieci wodociągowej, zwiększenie wydajności sieci wodociągowej o 5204 m³/d i uzdatniania wody o 19768 m³/d. Do zadań o większym znaczeniu dla ochrony wód, realizowanym przy współudziale środków WFOŚiGW, można zaliczyć modernizację stacji uzdatniania wody w Morunach (Gmina Barciany), obsługującej około 800 mieszkańców.

3. Działanie prawidłowe rolnicze użytkowanie gleby i zachęty do rozwoju rolnictwa ekologicznego zrealizowano poprzez projekt obejmujący 14 zadań (głównie szkoleń organizowanych przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego) na kwotę 163,6 tys. zł. Samorząd województwa zorganizował konferencję pt. *Rolnictwo ekologiczne – praktyczne*

aspekty produkcji, przetwórstwa i dystrybucji (koszt 29,7 tys. zł, finansowanie z budżetu województwa) oraz wyjazd studyjny dla rolników i przetwórców związanych z produkcją i przetwórstwem ekologicznym na Międzynarodowe Targi Żywności i Produktów Ekologicznych *BioFach'2009* w Norymberdze (koszt 80,8 tys. zł poniesiony z budżetu województwa).

4. Zalesienia i zadrzewienia objęły 17 zadań, wykonanych głównie przez Lasy Państwowe. Poniesiono koszty w wysokości 588,2 tys. zł sfinansowane ze środków krajowych. Powierzchnia gruntów leśnych wynosiła 756 tys. ha, w tym powierzchnia lasów 735,3 tys. ha. Odnowienia i zalesienia objęły 4,9 tys. ha.

5. W ramach restytucji gatunków fauny i flory na realizację 5 projektów obejmujących 31 zadań poniesiono wydatki w wysokości 1,1 mln zł, ze środków krajowych. Zadania, wykonywane głównie przez jednostki Lasów Państwowych i parki krajobrazowe, dotyczyły ochrony zagrożonych gatunków flory i fauny (w tym bociana białego, cietrzewia, rysia, cisa pospolitego), drzewostanów na obszarach objętych ochroną konserwatorską, ochrony obszarów wodno-błotnych, sporządzania planów obszarów specjalnie chronionych (m.in. *Konsultacja opracowania Planu ochrony Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 „Lasy Iławskie”*) oraz wsparcia działalności ośrodków rehabilitacji ptaków drapieżnych i zwierząt. Za projekt pn. *Kształtowanie warunków siedliskowych w ostojach cietrzewia na poligonie Muszaki* Nadleśnictwo Jedwabno zostało uhonorowane tytułem Lidera Polskiej Ekologii w XII edycji konkursu Ministra Środowiska. WFOŚiGW wspierał finansowo II etap projektu pn. *Rewitalizacja rzeki Nidy (górnej Wkry) w Powiecie Nidzickim* koordynowany przez UWM oraz Polski Związek Wędkarski okręg Ciechanów. Głównym elementem zadania były zabiegi przywracania walorów ekologicznych rzeki, polegające na odtworzeniu roślinności, urozmaiceniu atrybutów fizycznych dna koryta oraz wstępnym zarybieniu gatunkami reofilnymi i drapieżnymi.

6. W ramach poprawy jakości i ochrony powietrza na realizację 2 projektów obejmujących 104 zadania poniesiono wydatki w wysokości 38,6 mln, zł ze środków samorządów gmin i powiatów, funduszy europejskich oraz środków prywatnych (głównie na termomodernizację budynków). Koszty inwestycji wyniosły 22,2 mln zł. Przekazano do eksploatacji urządzenia, których zdolność do redukcji zanieczyszczeń gazowych wyniosła 46 t/r. Znaczącą grupę zadań stanowiły termomodernizacje, obejmujące zmiany w strukturze budowlanej, systemach ogrzewania i wentylacji oraz

instalacjach ciepłej wody użytkowej. Podejmowały je głównie szkoły, szpitale i jednostki kościołów. Duży udział w redukcji emisji zanieczyszczeń miała realizacja projektu Elektrociepłowni Biomasy Braniewo – dzięki wsparciu WFOŚiGW wdrożono innowacyjne rozwiązanie w zakresie wytwarzania energii cieplnej poprzez spalanie pyłu drzewnego.

7. Racjonalne użytkowanie kopalin i rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych dotyczyło 3 zadań na kwotę 3 mln zł, sfinansowanych ze środków publicznych krajowych. W 2009 r. 4,8 tys. ha gruntów wymagało rekultywacji, w ciągu roku zrekultywowano 169 ha, czyli 3,5% (w tym 8 ha na cele rolnicze i 161 ha na cele leśne), m.in. Starostwo Powiatowe w Giżycku przeprowadziło rekultywację w kierunku rolnym wyczerpanego złoża kruszywa naturalnego Spytkowo IV. Starostwa powiatowe wydały 44, a Marszałek województwa 51 koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie lub wydobywanie złóż kopalin podstawowych i pospolitych.

8. Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, w tym energii geotermalnej – projekt obejmował 16 zadań na kwotę 11,8 mln zł, wśród których przeważały przedsięwzięcia zmierzające do ograniczenia emisji zanieczyszczeń wskutek modernizacji istniejących kotłowni i systemów ciepłych. Przedsiębiorstwo *PREFABET Elk* zrealizowało projekt pn. *Budowa instalacji solarnej* (115 sztuk kolektorów o powierzchni 483 m²), który pozwolił na uzyskanie około 2000 GJ/rok energii. Wartość projektu to około 2 mln zł, z czego 60% stanowiło dofinansowanie z WFOŚiGW (ze środków pochodzących z opłat środowiskowych ponoszonych przez przedsiębiorstwa).

9. W ramach działania renaturalizacja bagien, łąk i torfowisk realizowano projekt obejmujący 3 zadania na kwotę 109,0 tys. zł, poniesionych ze środków krajowych. Welski Park Krajobrazowy prowadził działania zmierzające do zapobiegania sukcesji roślinności drzewiastej i krzewiastej w projektowanym rezerwacie przyrody *Torfowisko Kopaniarze*.

10. W ramach działania zapewnienie warunków dla wędrowek zwierząt Zarząd Dróg Powiatowych w Nowym Mieście Lubawskim zrealizował 2 inwestycje związane z przebudową drogi powiatowej Nr 1319N Nowe Miasto Lubawskie-Kaługa. Koszt działania wyniósł 85,7 tys. zł i został dofinansowany z EFRR. Wykonano m.in. przepusty drogowe zapewniające warunki wędrowki zwierząt.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	17
liczba inicjatyw	szt.	3
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	1
liczba inwestycji	szt.	434
liczba wspartych organizacyjnie/ finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	0
długość infrastruktury	km	386,5
poniesione wydatki	zł	450 354 352

Priorytet 3. Nowoczesne sieci**CEL 3.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności****Wskaźniki celu operacyjnego**

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
km zbudowanych i zmodernizowanych linii kolejowych	km	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
km zbudowanych i zmodernizowanych dróg	km	274,6	256,9	347,1	509,2	336,7	746,9	1258,1	1228,6	1086,3	246,3	443,0
liczba publicznych punktów dostępu do Internetu (dot. tylko bibliotek publicznych)	szt.	12	26	28	80	124	151	174	180	233	240	250
liczba lotnisk obsługujących ruch pasażerski	szt.	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
km zbudowanych i zmodernizowanych szlaków wodnych	km	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

W województwie eksploatowano 1,2 tys. km linii kolejowych, w tym 492 km zelektryfikowanych. W 2009 r. nie podjęto działań w kierunku rozbudowy i modernizacji linii, realizowano jedynie prace związane z bieżącym utrzymaniem nawierzchni torowej. Podobnie było w przypadku prac na szlakach wodnych – remonty miały na celu utrzymanie dotychczasowego stanu. Nie wybudowano nowych odcinków ani nie zmodernizowano istniejących. W ostatnich latach realizuje się wiele inwestycji dotyczących rozbudowy i modernizacji dróg lądowych. Sieć dróg publicznych o twardej nawierzchni liczyła 12,4 tys. km, z czego sieć dróg krajowych 1,3 tys. km, wojewódzkich 1,9 tys. km, powiatowych 6,9 tys. km, a gminnych

2,2 tys. km. Drogi o nawierzchni ulepszonej stanowiły 11,6 tys. km. W 2009 r. wybudowano i zmodernizowano 443 km dróg, tj. o 196,7 km więcej niż w 2008 r.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności** osiągnąć był poprzez 5 działań, w ramach których realizowano 208 projektów i 1 inicjatywę, 208 inwestycji i wykonano prace na długości 450 km. Poniesione wydatki wyniosły ponad 1 mld zł. Działania objęły zasięgiem całe województwo i były finansowane ze środków publicznych krajowych i zagranicznych oraz środków prywatnych.

1. Rozbudowa dróg krajowych i ekspresowych leży w gestii Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad (GDDKiA). Duże zadania inwestycyjne o łącznej wartości kontraktów 2,5 mld zł objęły 78,1 km dróg krajowych. Były to inwestycje m.in. na drodze nr 16 (na odcinku Barczewo-Biskupiec), nr 65 (budowa obwodnicy Gołdapi), nr 58 i 63 (budowa nowego przebiegu dróg 58 i 63 w Pisz), S-7 (Olsztynek-Nidzica

wraz z obwodnicą Olsztyńka w ciągu drogi nr 51) oraz nr 59 (zachodnia obwodnica Mrągowo). Prowadzono remonty nawierzchni na długości 74 km na kwotę 113 mln zł. Wydatki zostały dofinansowane z Funduszu Spójności i EFRR w ramach PO IŚ i PO RPW.

2. W ramach rozwoju zintegrowanego transportu publicznego w ośrodkach miejskich w Elblągu prowadzono prace modernizacyjne odcinków torowych i sieciowych, remonty i modernizacje taboru oraz budowę stanowiska do obsługi i napraw wagonów tramwajowych. W Ełku i w Olsztynie była to głównie modernizacja, budowa i przebudowa ulic w ciągach linii komunikacji miejskiej oraz uzupełnienie taboru. Koszt działania wyniósł około 8,4 mln zł i został dofinansowany ze środków EFRR w ramach RPO WiM.

3. Działanie rozbudowa i utrzymanie dróg o znaczeniu regionalnym to zadania Zarządu Dróg Wojewódzkich w Olsztynie. Na drogi i obiekty mostowe wydano łącznie 47,8 mln zł, w tym zadania zaplanowane do realizacji tylko w 2009 r. dotyczyły: przebudowy dróg na długości 36,3 km, budowy i przebudowy chodników na długości 9,8 km, budowy i przebudowy 9 zatok autobusowych, przebudowy 11 obiektów inżynierskich oraz przebudowy 3 skrzyżowań. Zadania wynikające z wieloletniego planu inwestycyjnego kontynuowane w 2009 r. dotyczyły: przebudowy dróg na długości 23,12 km, budowy i przebudowy chodników na długości 4,9 km, budowy i przebudowy 9 zatok autobusowych, przebudowy 3 obiektów inżynierskich i przebudowy 1 skrzyżowania. Prace obejmowały m.in. przebudowę drogi wojewódzkiej nr 527 w miejscowości Łączno, przebudowę drogi nr 507 w miejscowości Lubomino, przebudowę drogi nr 541 na odcinku Lidzbark-granica województwa, naprawę osuwiska drogi nr 655 na odcinku Mazuchówka-Olecko, przebudowę drogi, przepustu i kładki w miejscowości Mostkowo w ciągu drogi nr 530 oraz przebudowę skrzyżowania i chodników w Lidzbarku Warmińskim w ciągu drogi nr 511. Działanie zostało sfinansowane z budżetu województwa.

4. W ramach rozwoju infrastruktury kolejowej z inicjatywy samorządu województwa podpisano porozumienie o współpracy z samorządami gmin leżących na przebiegu linii 221 Gutkowo (Olsztyn)-Orneta-Braniewo. Samorządy gminne wraz z Polskimi Liniami Kolejowymi Zakład Linii Kolejowych w Olsztynie poprawiły stan linii, wykonując szereg robót modernizacyjnych. Dzięki temu w kolejnych latach możliwe będzie podniesienie prędkości dla autobusów szynowych do 70 km/h. Ponadto, Zarząd Województwa, w ramach poddziałania 5.1.2 *Tabor kolejowy* RPO WiM, podpisał umowę na zakup 3 dwuczłonowych autobusów szynowych na kwotę 28,3 mln zł, w tym dofinansowanie z to EFRR 18,2 mln zł. W roku 2009 w Elblągu nastąpił odbiór dwuczłonowego autobusu szynowego wraz z kompletną dokumentacją techniczno-eksploatacyjną. Koszt zakupu wyniósł 9,4 mln zł.

5. Realizacja rozbudowy dróg lokalnych w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych 2008-2011 objęła przebudowę i remont 105,1 km dróg powiatowych na łączną kwotę 65,4 tys. zł (wkład własny powiatów wyniósł 34,2 tys. zł, a pozostałe środki pochodziły z dofinansowania Programu, tj. z budżetu państwa) oraz budowę, przebudowę i remont 49,1

km dróg gminnych na kwotę 63,6 tys. zł (w tym wkład własny gmin wyniósł 32,4 tys. zł). Ponadto 2,9 mln zł środków Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych wydano na budowę i modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych. Łącznie przebudowano i zmodernizowano 49,5 km dróg.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	208
liczba inicjatyw	szt.	1
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	0
liczba inwestycji	szt.	208
długość infrastruktury	km	450
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	0
poniesione wydatki	zł	1 062 446 283
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	39

CEL 3.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Wskaźniki celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
km zbudowanych i zmodernizowanych linii energetycznych	km	0	0	0	111,4	108,6	170,8	184,3	124,0	419,8	181,0	282,0
km zbudowanych i modernizowanych sieci gazowych	km	78,5	55,5	43,4	29,6	41,0	34,1	74,9	76,8	96,3	69,6	53,0

Zużycie energii elektrycznej stale rośnie. Całoroczne zużycie wzrosło w województwie o 446,9 tys. MW*h w stosunku do 2008 r. Liczba odbiorców energii elektrycznej wyniosła 482,6 tys. Sieć gazowa miała długość 2,5 mln km, o 39,1 tys. km mniej niż rok wcześniej. Liczba odbiorców gazu wzrosła o 170 tys., jednak ogólne zużycie gazu było o 437,7 tys. m³ mniejsze.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii** osiągnąć był poprzez 2 działania, w ramach których podjęto 4 projekty. Poniesione zidentyfikowane wydatki znacznie przekroczyły 40 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych i zagranicznych oraz ze środków prywatnych.

1. Zasięg działania rozbudowa i modernizacja sieci energetycznych obejmuje obszar całego województwa. Projekty sfinansowane zostały ze środków publicznych krajowych, EFRR oraz środków firmy *ENERGA S.A.* Długość przebudowanej infrastruktury to 282 km. Projekty dotyczyły przebudowy napowietrznych sieci elektroenergetycznych relacji: Górowo Iławeckie-Lelkowo, Szczytno-Dźwierzuty, Olsztynek-Ostróda, Ostróda-Mostkowo oraz przebudowy linii napowietrznych relacji: Mrągowo-Biskupiec, Lidzbark Warmiński-Dobre Miasto, Ostróda-Samin, Iława-PZ Przejazd, Iława-Lubawa, Szczytno-Pasym, Lidzbark Warmiński-Jeziorany, Olsztynek-Samin, Samin-Rybno oraz Iława-Babięty. Całkowita wartość projektów to 38,2 mln zł.

2. Rozbudowa i modernizacja sieci gazowej obejmuje budowę i przebudowę gazociągów i przyłączy gazowych. Działanie finansowane jest ze środków własnych podmiotów zewnętrznych, tj. Pomorskiej Spółki Gazownictwa Oddział Zakład Gazowniczy w Gdańsku i w Olsztynie oraz Mazowieckiej Spółki Gazownictwa Oddział Zakład Gazowniczy w Białymstoku. Łącznie wybudowano i zmodernizowano 1,6 km przyłączy gazowych oraz 6,4 km gazociągów na kwotę 41,0 mln zł. Zawarte w podsumowaniu wskaźników dane pochodzą z informacji Mazowieckiej Spółki Gazownictwa oraz Pomorskiej Spółki Gazownictwa Oddział w Gdańsku. Oddział Zakład Gazowniczy w Olsztynie nie udostępnił danych finansowych dotyczących przeprowadzonych inwestycji ani dokładnych danych o długości infrastruktury.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	4
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	2

wskaźnik	miara	wartość
liczba inwestycji	szt.	43
długość infrastruktury	km	290
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	2
poniesione wydatki	zł	40 906 299
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	5
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	0

CEL 3.3. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Wskaźnik celu operacyjnego

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba projektów samorządu województwa z partnerami spoza regionu	szt.	4	4	7	18	27	23	30	40	127	72	77

W 2009 r. nastąpił niewielki wzrost liczby projektów. Wielkość ta stanowi prawdopodobnie przeciętną liczbę projektów możliwych do realizacji w jednym roku, a 2007 r. był pod tym względem wyjątkowy, gdyż stanowił początek nowej perspektywy finansowej UE. Należy też zauważyć, że do liczby projektów realizowanych w danym roku wlicza się nie tylko podejmowane, ale też realizowane projekty, zatem należy przypuszczać, że w 2009 r. kontynuowane były te rozpoczęte w 2008 lub 2007 r., a tylko niektóre z nich były nowe.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej** osiągnąć był poprzez realizację 4 działań, w ramach których podjęto 77 projektów i 247 inicjatyw. 22 z nich były realizowane na rzecz przedsiębiorców, a 50 na rzecz rozwoju turystyki. W działaniach uczestniczyło 1,8 tys. organizacji i 172 tys. osób. W rezultacie powstało 8 nowych organizacji. Koszt działań wyniósł 5,5 mln zł i był finansowany ze środków publicznych krajowych i zagranicznych oraz środków prywatnych. Należy zaznaczyć, że 10% projektów realizowanych było z partnerami z regionu Morza Bałtyckiego, 31% z podmiotami z Obwodu Kaliningradzkiego, 4% z innymi regionami Polski, a prawie 55% z pozostałymi partnerami zagranicznymi.

1. Współpraca z regionami bałtyckimi jest istotną częścią działań międzynarodowych województwa, jednak, ze względu na przewagę projektów miękkich i inicjatyw niewymagających dużych nakładów, nie pochłania takiej części budżetu, jaka odpowiadałaby rzeczywistej wadze tego kierunku. Wydaje się też, że intensywność współpracy nie do końca może zostać ujęta w liczbach, ponieważ wiele inicjatyw i projektów ma charakter długookresowy i nie jest ujmowana w statystykach jednego roku. Wśród projektów samorządu województwa realizowanych w 2009 r. można wymienić: *Projekt Współpracy Transgranicznej i Komunikacji Młodzieży Yc³* w ramach Euroregionu Bałtyk oraz projekt *TransBaltic – w kierunku zintegrowanego systemu transportowego w Regionie Morza Bałtyckiego* w ramach Programu Współpracy Transnarodowej Region Morza Bałtyckiego z 21 partnerami z Polski, Szwecji, Norwegii, Finlandii, Niemiec, Litwy, Łotwy i Estonii.

2. W ramach współpracy z pozostałymi regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami, najważniejszym projektem w 2009 r. było powołanie Domu Polski Wschodniej w Brukseli. Wspólne przedstawicielstwo umożliwi pełniejsze wykorzystanie atutów oraz szans rozwojowych, w tym wspólnego potencjału inwestycyjnego województwa, a także pozwoli skuteczniej zabiegać o wspólne interesy w UE i przeciwdziałać zagrożeniom. Pozostałe inicjatywy i projekty realizowano w zakresie rolnictwa, ochrony przyrody, kultury oraz rozwoju regionalnego.

3. Współpraca z Obwodem Kaliningradzkim ze względu historycznych i geopolitycznych stanowi istotną część działań samorządu województwa, dlatego też pochłania znaczną część budżetu przeznaczanego na działania międzynarodowe. Działania obejmują głównie współpracę muzeów, szpitali i teatrów oraz współdziałanie w zakresie polityki społecznej i rynku pracy, w tym m.in. *Dni Warmii i Mazur* w Obwodzie Kaliningradzkim, *Dni Warmii i Mazur* oraz *VIII Dni Kultury Polskiej* w Czerniachowsku i Oziersku, organizowane przez Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie, we współpracy z Administracją Miasta Czernichowska, jak również VI edycja projektu *Pomosty – Europejskie Spotkania Młodzieży Artystycznie Uzdolnionej* i projekt *Współpraca kluczem do sukcesu* realizowane przez Centrum Spotkań Europejskich w Elblągu, Centrum Dzieci i Młodzieży z Obwodu i Urząd Miasta w Skedsmo (Norwegia).

4. Współpraca z innymi regionami partnerskimi obejmuje szereg działań podejmowanych przez samorząd wspólnie z podmiotami z Niemiec, Francji, Włoch, Słowacji i innych krajów. Spektrum projektów i inicjatyw jest ogromne i stanowi ponad połowę wszystkich działań. W obszarze tym mieści się też współpraca

z Ukrainą. Najwięcej projektów zrealizowały jednostki Urzędu Marszałkowskiego, w tym Biuro Jakości i Znaków Regionalnych – obecnie Departament Polityki Jakości (m.in. projekty współpracy szkół gastronomiczno-hotelarskich oraz izb rzemieślniczych i rolniczych z Prowincją Perugia, projekt pn. *Pierwszy obwód Ukrainy w Europejskiej Sieci Dziedzictwa Kulinarnego* realizowany z Obwodem Rówieńskim oraz projekt *Model kształcenia w branży gastronomiczno-hotelarskiej – dostosowanie kwalifikacji w zakresie kształcenia modułowego* realizowany z partnerami z Polski, Francji, Włoch i Danii), Departament Współpracy Międzynarodowej (m.in. projekt pn. *Barwy Ukrainy* organizowany z Rówieńską Obwodową Administracją Państwową, projekt pn. *Wykorzystanie Systemów Informacji Geograficznej GIS w administracji samorządowej w dziedzinie planowania przestrzennego i ochrony środowiska* współfinansowany z FMGTiM realizowany ze środków NMF i MFEOG. Inicjatywy dotyczyły m.in. wymian młodzieży z Departamentem Côtes d'Armor i pomocy w nawiązywaniu kontaktów między szkołami, wystawy artystów polskich i słowackich w regionie oraz w Województwie Bańsko-Bystrzyckim, prezentacji możliwości inwestycyjnych na Targach ExpoReal w Monachium, oraz spotkania i wizyty w ramach *Stowarzyszenia Miast Cittaslow*. Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych zrealizowało spektakle Teatru Węgajty w Grecji i na Węgrzech, Muzeum Budownictwa Ludowego wystawę kartograficzną, wspólnie z Centrum Kultury Prus Wschodnich w Elingen i uczestniczyło w międzynarodowym kongresie *Archeology of Bridges* w Ratyźbonie.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	77
liczba inicjatyw	szt.	247
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	22
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	50
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	123
liczba inwestycji	szt.	5
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	5
poniesione wydatki	zł	5 461 802
liczba nowych organizacji	szt.	8
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	1 774
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	172 076

CEL 3.4. Monitoring środowiska**Wskaźnik celu operacyjnego**

	miara	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
liczba badań monitoringowych z podziałem na komponenty	szt.	2,8	3,1	2,8	5,3	7,5	8,7	16,5	20,5	27,1	20,0	20,4

W wyniku działalności Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie badań powietrza, wód i gleb oraz gospodarki odpadami przeprowadzono badania 20,4 tys. próbek, w tym 18,1 tys. w ramach monitoringu, 148 w ramach kontroli, 2 w ramach akcji związanych z poważnymi awariami i 2,1 tys. w ramach prac własnych i pozostałych.

Działania realizowane w 2009 roku

Cel operacyjny **Monitoring środowiska** osiągnąć był poprzez realizację 2 działań, w ramach których podjęto 8 projektów na kwotę niemal 9 mln zł. Działania objęły teren całego województwa, a finansowano je ze środków krajowych i zagranicznych.

1. W ramach wspierania systemu ostrzegania i ratownictwa przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska zrealizowano 5 projektów obejmujących 15 zadań, m.in. doposażenie w sprzęt ratownictwa techniczno-ekologicznego głównie jednostek OSP i gmin, usunięcie skutków silnych wiatrów (Starostwo Powiatowe w Bartoszycach), zabezpieczenie stopnia wodnego na rzece Guber w Sępólnie, naprawa wałów przeciwpowodziowych na Żuławach Elbląskich (samorząd województwa) oraz system sygnalizacji ostrzegawczej przed niebezpiecznymi zjawiskami meteorologicznymi na Jeziorach Mazurskich (Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie). Poniesiono wydatki w wysokości 6,8 mln zł.

2. Prowadzenie badań monitoringowych środowiska przejawiało się w realizacji 3 projektów obejmujących 13 zadań, dotyczących głównie doposażenia

innych w sprzęt instytucji monitorujących stan środowiska, badań wód powierzchniowych oraz usprawnienia systemu monitorowania opłat za

korzystanie ze środowiska i systemu kontroli prac i badań geologicznych. Koszt projektów wyniósł 2,2 mln zł. Monitoring wszystkich komponentów środowiska oraz działań wpływających na stan środowiska naturalnego prowadzony był na bieżąco m.in. przez Wojewódzką Inspekcję Ochrony Środowiska (WIOŚ), WSS-E, stacje chemiczno-rolnicze, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej oraz, w zakresie wywiązywania się z obowiązku rozliczania się z opłat za korzystanie ze środowiska, przez samorząd województwa. Analiza stanu środowiska znalazła się w *Raporcie o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2009 r.*, przygotowanym przez WIOŚ.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość
liczba projektów	szt.	8
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo projektów i/lub inicjatyw podjętych przez partnerów	szt.	0
liczba inwestycji	szt.	15
liczba wspartych organizacyjnie/finansowo inwestycji podjętych przez partnerów	szt.	0
poniesione wydatki	zł	8 993 635
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją monitorującą)	szt.	0

V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji w 2009 roku

1.1 Wzrost konkurencyjności firm

W 2009 r. realizowano szereg działań na rzecz wzrostu innowacyjności i efektywności przedsiębiorstw – od bezpośrednich dotacji dla firm po projekty badawcze, szkoleniowe i informacyjne, współfinansowanych głównie środkami unijnymi. Na wyróżnienie zasługuje rozpoczęcie aktualizacji *Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego* w celu określenia nowych kierunków działań zmierzających do poprawy innowacyjności w regionie oraz dostosowania ich do możliwości wynikających z nowej perspektywy finansowej 2007-2013. Intensywnie działały punkty Regionalnego Systemu Wspierania Innowacji, Punkt Konsultacyjny, Regionalny Fundusz Pożyczkowy oraz Punkt Kontaktowy w sieci EEN.

1.2 Wzrost liczby miejsc pracy

Realizacja działań w zakresie aktywnej polityki rynku pracy przebiegała w niekorzystnych warunkach spowolnienia gospodarczego, wywołanego światowym kryzysem finansowym. Głównym czynnikiem sprzyjającym tworzeniu nowych miejsc pracy jest dobra sytuacja ekonomiczna. W związku z tym, w okresie dekonunktury należało podjąć działania prozatrudnieniowe sprzyjające wzrostowi liczby miejsc pracy. W 2009 r. najważniejszymi działaniami były: stymulacja powstawania nowych miejsc pracy (poprzez dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej), dążenie do zwiększenia zatrudnienia (poprzez prace interwencyjne, roboty publiczne i szkolenia) oraz ułatwianie zdobycia kwalifikacji (poprzez staże dla absolwentów).

1.3 Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych

Projekt *Samorządowy Marketing Terytorialny szansą na rozwój Warmii i Mazur* spotkał się z dużym uznaniem ze strony samorządów lokalnych, co mogło mieć wpływ na wzrost zainteresowania marketingiem terytorialnym oraz zwiększenie aktywności JST w tym zakresie. Zakłada się, iż zarówno w rezultacie projektu, jak i planowanej jego kontynuacji, wzrośnie ilość ofert inwestycyjnych w bazie COI, w szczególności od tych gmin, które dotychczas nie współpracowały z Centrum.

1.4 Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości

W związku z rosnącym zapotrzebowaniem na zdrową żywność, pozytywną tendencją jest wciąż rosnąca liczba gospodarstw ekologicznych. Samorząd województwa nadal powinien wspierać rozwój rolnictwa ekologicznego, poprzez różne formy promocji produkcji i przetwórstwa ekologicznego, m.in. dofinansowanie wyjazdów studyjnych, uczestnictwo w targach oraz organizację konferencji szkoleniowo-edukacyjnych dla rolników i przetwórców ekologicznych. Inicjatywy będą kierowane zwłaszcza do producentów, którzy posiadają gospodarstwa w tzw. okresie konwersji, tj. przestawiania produkcji z konwencjonalnej na ekologiczną. Ponadto, przynależność do sieci *Dziedzictwo Kulinarne Warmia-Mazury-Powisłe* powinna być elitarna, co zmotywuje przedsiębiorców chcących do niej należeć do udoskonalania wytwarzanych produktów.

1.5. Wzrost potencjału turystycznego

Osiągnięcie celu wymaga kontynuacji działań w zakresie promocji i informacji, rozwoju regionalnych produktów turystycznych, wspierania rozwoju infrastruktury oraz aktywizacji społeczeństwa. Nastąpi to m.in. poprzez promocję turystyczną regionu, portal turystyczny *Warmia-Mazury*, wspieranie i organizację imprez turystycznych i okołoturystycznych, działania promocyjne na rzecz wzrostu poziomu usług bazy noclegowej i gastronomicznej, działania mające na celu wydłużenie sezonu turystycznego, stworzenie sieci zimowych atrakcji oraz zespołu miejsc rehabilitacyjno-uzdrowiskowych, modernizację regionalnego systemu informacji turystycznej, znakowanie oraz zintegrowany system promocji turystycznej obszaru Kanału Elbląskiego. Istotnym problemem jest brak permanentnych badań marketingowych oraz niesatysfakcjonująca współpraca w tym zakresie z JST, spowodowana ograniczeniami kadrowymi, finansowymi i czasowymi. Poprawa takiego stanu powinna być jednym z priorytetowych działań w przyszłości.

1.6. Wzrost konkurencyjności usług dla starszego się społeczeństwa

W 2009 r. ruszył wojewódzki program na rzecz osób starszych pn. *Pogodna i bezpieczna jesień życia na Warmii i Mazurach*, który powstał w oparciu o metodę ekspercko-społeczną, przy zaangażowaniu wielu podmiotów. Program ma charakter interdyscyplinarny, a jego wdrażanie wymaga współpracy administracji rządowej i samorządowej oraz wielu partnerów (jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, instytucji oświaty, kultury i edukacji, służby zdrowia, instytucji kościelnych, podmiotów zajmujących się aktywizacją zawodową i społeczną oraz organizacji społecznych). Od ich zaangażowania zależeć będą długofalowe efekty zaplanowanych działań. Rolą programu jest zdiagnozowanie problemów seniorów, określenie ich potrzeb, a następnie wyznaczenie takich kierunków działań w kolejnych latach, aby województwo stało się miejscem ich godnego i bezpiecznego życia. Ma to być impuls do wdrażania systemowych rozwiązań zapobiegających powielaniu i rozproszeniu działań.

1.7. Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu

Na szczególną uwagę zasługuje rozpoczęcie działań zmierzających do utworzenia Regionalnego Systemu Usług, zrzeszającego najbardziej dynamiczne i aktywne instytucje otoczenia biznesu i wspierającego podnoszenie jakości i dostępności ich usług. Również działający na obszarze całego kraju Krajowy System Usług prowadził działania zmierzające do wzmocnienia swojej pozycji m.in. dzięki intensywnym działaniom promocyjnym. Działania wiązały się z funkcjonowaniem witryny internetowej, przygotowaniem materiałów promocyjnych i organizacją konferencji.

1.8. Tworzenie społeczeństwa informacyjnego

Wrastająca z roku na rok liczba działań pozwala wierzyć, że zmniejszać się będzie wykluczenie cyfrowe tak niekorzystne dla mieszkańców regionu. Monitorowany rok był bogaty w działania promujące rozwój społeczeństwa informacyjnego. Odbyło się wiele konferencji, warsztatów i spotkań, których wiodącym przesłaniem było podniesienie wiedzy i doskonalenie umiejętności wykorzystywania teleinformatyki w życiu codziennym. Na uwagę zasługują projekty realizowane w ramach PO RWP i RPO WiM (m.in. *Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie*, informatyzacja szpitali i inne).

1.9. Doskonalenie administracji

Dzięki działaniom samorządu województwa podejmowanym m.in. w ramach *Warmińsko-Mazurskiego Programu Promocji Jakości*, proces doskonalenia administracji samorządowej rozpoczął się i z roku na rok rośnie jego skala i zasięg. Należy jednak rozszerzyć zakres edukacji pro jakościowej skierowanej do samorządów, w szczególności poprzez większy udział urzędów w *Warmińsko-Mazurskiej Nagrodzie Jakości* i konkursie *Gmina Fair Play*.

2.1. Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy

Województwo notuje największy poziom bezrobocia w kraju. Problem ten dotyczy w szczególności ludzi młodych, co uwarunkowane jest m.in. brakiem powiązania sfery edukacji z rynkiem pracy. Należałoby więc utworzyć spójny system współpracy szkół (w szczególności zawodowych i wyższych) z pracodawcami. Niezwykle istotne jest kształtowanie oferty edukacyjnej w oparciu o analizy w zakresie zapotrzebowania przedsiębiorstw i instytucji na absolwentów szkół zawodowych i uczelni o określonych kwalifikacjach. Brakuje współpracy i wsparcia dla szkolnictwa zawodowego ze strony pracodawców w niektórych branżach przemysłowych, a wiele szkół zawodowych wciąż posiada przestarzały sprzęt specjalistyczny.

2.2. Różnorodna i dostępna edukacja

Wyzwaniem dla regionalnego systemu edukacji jest wyrównanie szans edukacyjnych, m.in. dla uczniów niepełnosprawnych, poprawa efektywności kształcenia i doskonalenia nauczycieli oraz upowszechnianie kształcenia ustawicznego. Wśród dorosłej części społeczeństwa wciąż brakuje nawyku uczenia się przez całe życie, a także korzystania z bogatej oferty szkoleń i kursów. W województwie funkcjonuje wystarczająco rozwinięta sieć szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych i wyższych. Badania pokazują jednak, że przyszli studenci preferują kierunki humanistyczne, a zbyt mały jest odsetek absolwentów nauk przyrodniczych i technicznych.

2.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Działania skierowane były głównie do organizacji trzeciego sektora, jako aktywnego przedstawiciela rozwiniętego społeczeństwa obywatelskiego, oraz do samorządów – najważniejszego partnera instytu-

cji obywatelskich. Samorządy wspierały finansowo organizacje pozarządowe zlecając zadania publiczne w szerszym zakresie niż w 2008 r. Sektor pozarządowy jest z jednej strony reprezentantem potrzeb, zainteresowań i misji osób go tworzących oraz formą aktywności oddolnej, z drugiej zaś, w sytuacji wysokiego bezrobocia, powinien być postrzegany jako miejsce pracy. Wciąż jednak cechuje go zbyt mały profesjonalizm oraz słaby potencjał kadrowy i finansowy. Należy zatem podjąć działania ułatwiające działalność trzeciego sektora (np. poprzez ułatwienia w pozyskiwaniu dotacji, doradztwo i szkolenia). Istotne jest też wspieranie ekonomii społecznej i odpłatnej działalności pożytku publicznego organizacji pozarządowych. Należy wzmacniać działania kształtujące postawy obywatelskie, zwłaszcza działania prospołeczne, wolontarystyczne i filantropijne oraz promować biznes odpowiedzialny społecznie.

2.4. Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych

Sytuacja epidemiologiczna w przypadku większości chorób zakaźnych jest względnie stabilna, dzięki konsekwentnie prowadzonym szczepieniom ochronnym, a zapadalność na większość chorób zakaźnych wykazuje tendencje spadkowe. W 2009 r. osiągnięto bardzo wysoki odsetek realizacji obowiązkowych szczepień. Problemem województwa, z uwagi na endemiczne występowanie zakażonych kleszczy, jest wysoki współczynnik zapadalności na boreliozę. Wdrażanie programów profilaktycznych w znacznym stopniu przyczyniło się do poprawy zdrowia mieszkańców, a w niektórych przypadkach do wczesnego wykrycia niebezpiecznych chorób. W związku z tym pożądane jest dalsze wdrażanie programów profilaktycznych oraz zwiększanie środków finansowych na nie. Rozbudowa i modernizacja ZOZów oraz doposażenie placówek w sprzęt i specjalistyczną aparaturę w dużym stopniu przyczyniły się do podniesienia standardu usług oraz zwiększenia dostępności świadczeń, a tym samym skrócenia czasu oczekiwania na nie. Potrzebne jest zwiększenie nakładów finansowych na modernizację szpitali oraz zakup i wymianę sprzętu medycznego. Nadal dużym problemem jest brak lekarzy, zwłaszcza niektórych specjalności. Pożądane jest podjęcie działań polegających na zatrzymaniu lekarzy, poprzez podwyższenie wynagrodzeń, umożliwienie kształcenia specjalistycznego i rozwoju zawodowego.

2.5. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego

Spadek ilości etatów w policji nie spowodował obniżenia skuteczności działań. Wsparcie finansowe udzielone m.in. dzięki środkom unijnym oraz dotacjom samorządów podniosło jakość realizowanych zadań. Dalsza współpraca samorządu z policją powinna być skierowana na finansowanie zadań służb policji, zakup sprzętu informatycznego, pojazdów, laserowych mierników prędkości z wideo rejestratorami oraz szkolenia specjalistyczne. Wskaźnik ilości pożarów nie odzwierciedla skali zagrożeń, jakie one niosły. Wypadki dotyczyły pożarów małych w prywatnych obiektach mieszkalnych i na terenach rolnych. Przeciwdziałanie podobnym zdarzeniom należy ukierunkować na wykorzystywanie środków masowego przekazu, edukację dzieci i młodzieży, zwiększenie uprawnień służb porządkowych i straży pożarnej w zakresie kontroli obiektów i lokali mieszkalnych, w tym prywatnych, w przypadku, gdy zaistnieje podejrzenie o zagrożeniu oraz stosowanie surowych kar porządkowych i finansowych dla osób świadomie stwarzających zagrożenie. Największe zagrożenie powodzią występuje na terenach powiatu elbląskiego oraz braniewskiego, z uwagi na warunki geograficzne (Żuławy Wiślane).

2.6. Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu

Z uwagi na zwiększającą się liczbę dzieci umieszczanych w zastępczych formach opieki, należy rozwijać rodzinne domy dziecka i zawodowe rodziny zastępcze, gdyż oferują one wyższą jakość usług opiekuńczych niż całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze. Istotne jest rozwijanie sieci placówek działających na rzecz osób starszych, zarówno wsparcia dziennego, jak i całodobowych. Pozytywnym zjawiskiem jest wzrost liczby środowiskowych domów samopomocy, oferujących wsparcie osobom przewlekłe psychicznie chorym i niepełnosprawnym intelektualnie. Z uwagi na trudną sytuację socjalną dzieci i młodzieży oraz osób starszych, należy nadal rozwijać różnorodne formy wsparcia organizacji pozarządowych realizujących zadania skierowane do tej grupy. Wymierne efekty rehabilitacji osób niepełnosprawnych w zakładach aktywności zawodowej wskazują, że rozwój tych zakładów odpowiada potrzebom środowiska, stąd należy go kontynuować, zwłaszcza w powiatach o wysokim odsetku bezrobotnych osób niepełnosprawnych.

2.7. Wzrost dostępności mieszkań

Poprawa sytuacji mieszkaniowej zależy w dużej mierze od zwiększenia liczby mieszkań, w tym realizowanych w ramach budownictwa społecznego i socjalnego, zwiększenia środków finansowych pochodzących z budżetów samorządów gminnych na realizację budownictwa komunalnego, polepszenia kondycji finansowej samorządów gminnych i kierowania środków finansowych na budownictwo społeczne i socjalne. Istotne jest finansowe wsparcie ludności najuboższej w ramach programów rządowych funduszy celowych, obsługiwanych przez BGK, kontynuacja programu *Rodzina na swoim*, przygotowywanie większej ilości gruntów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe w sposób polegający na sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania i uzbrajaniu terenów oraz zwiększenie gminnych środków finansowych na budowę infrastruktury technicznej.

2.8. Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej

Poziom realizacji celu należy uznać za zadowalającą. Systematycznie wzrasta liczba pełnowymiarowych sal gimnastycznych, co w efekcie powinno doprowadzić do stanu modelowego (w każdej gminie jedna sala). Jednak zarówno samorząd województwa, jak i samorządy gminne powinny zintensyfikować działania, gdyż środki pochodzące z FRKF z roku na rok są coraz mniejsze. Bardzo dobrze przedstawia się realizacja Programu *Moje boisko Orlik 2012* – kompleksy boisk wybudowały gminy o niskim wskaźniku dochodów, a województwo wysunęło się na pozycję lidera. Samorząd powinien także dążyć do szerszego zlecania zadań publicznych do realizacji przez organizacje pozarządowe, a zaangażować się jedynie w organizację imprez sportowych o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym, by podnieść prestiż i rangę organizatorów i województwa.

2.9. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Nieodzowne jest dalsze porządkowanie gospodarki odpadami, poprzez wdrażanie proekologicznych i ekonomicznie efektywnych metod zagospodarowania odpadów komunalnych i niebezpiecznych, objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców oraz rozwój selektywnej zbiórki odpadów. Należy również wdrożyć rozwiązania zmierzające do usunięcia azbestu, poprzez rzetelną inwentaryzację oraz

unieszkodliwienie odpadów (wskazane jest wypracowanie rozwiązań finansowych ułatwiających realizację tego zadania przez osoby fizyczne). Dla poprawy oraz utrzymania wysokiej jakości wód powierzchniowych i podziemnych niezbędne jest dalsze porządkowanie gospodarki ściekowej, zwłaszcza na obszarach wiejskich oraz w warunkach zabudowy rekreacyjnej i rozproszonej, w tym rozwiązanie problemu odbioru ścieków z jednostek pływających i w warunkach nasilonej presji turystycznej. Zachowanie wysokiej jakości środowiska wymaga edukacji ekologicznej społeczeństwa, w tym możliwości rozwoju gospodarczego na obszarach chronionych cennych przyrodniczo. Istotne wydaje się również opracowanie koncepcji lokalizacji farm wiatrowych pod kątem ochrony krajobrazu.

3.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Problemem jest słabo zorganizowana komunikacja wewnętrzna i zewnętrzna regionu. Jest to niepokojące, ponieważ województwo jest ważnym obszarem w europejskich powiązaniach komunikacyjnych. Podstawowa sieć dróg stanowi prawidłowy układ, który mógłby zapewnić połączenia o znaczeniu krajowym i tranzytowym, o ile ich stan techniczny i parametry odpowiadałyby rosnącemu natężeniu ruchu. Stan infrastruktury komunikacyjnej niekorzystnie wpływa na bezpieczeństwo podróżowania, przez co ogranicza dostępność regionu dla turystów i przedsiębiorców. Na szczególną uwagę zasługują odcinki strategiczne, tj. nr 16, 51 i E77. W ostatnich latach nie podjęto działań w kierunku rozbudowy i modernizacji linii kolejowych. W planach jest modernizacja linii E65 Warszawa-Gdynia w ramach PO IŚ oraz odcinka Olsztyn-Szczytno i Szczytno-Szymany w ramach RPO WiM. Priorytetem pozostaje rozbudowa lotniska regionalnego – aktualnie opracowywana jest dokumentacja.

3.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Z roku na rok rośnie zapotrzebowanie na energię oraz liczba użytkowników gazu. Podejmowane są działania mające na celu dopasowanie przesyłu energii do potrzeb mieszkańców, poprzez rozbudowywanie oraz modernizację infrastruktury gazowej i energetycznej. Jednak wciąż nie są one wystarczające, co jest szczególnie widoczne w podregionie ełckim. Prace modernizacyjne i budowlane powinny z roku na rok być prowadzone w szerszym zakresie,

by stopniowo dostosować sieci nośników energii do wymogów unijnych oraz sprostać wzrastającemu zapotrzebowaniu na energię i gaz.

3.3. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Do najważniejszych działań w 2009 r. należy zaliczyć powstanie Domu Polski Wschodniej w Brukseli, w ramach którego działa Biuro Regionalne województwa. Inicjatywa ta wzmocni współpracę Warmii i Mazur z innymi regionami Polski i UE. Wyraźnie widać też wzmocnienie kierunku wschodniego współpracy samorządu województwa, co jest okazją do wykorzystania sprzyjających warunków zewnętrznych, takich jak inicjatywa Partnerstwa Wschodniego. Wskaźniki działań dowodzą, że założenia Strategii realizowane są przez poszczególne podmioty coraz bardziej świadomie i skutecznie. Można więc wnioskować, że Strategia jest w tym

zakresie realistyczna, a podążanie za jej wskazaniem wynika z rzeczywistych potrzeb.

3.4. Monitoring środowiska

Poprawnie działający monitoring środowiska wymaga ciągłego doposażania w profesjonalny sprzęt instytucji monitorujących oraz podnoszenia kwalifikacji zatrudnionych w nich osób. Wpływa on na trafność podejmowanych decyzji, dając możliwość przeciwdziałania negatywnym skutkom dla środowiska (w tym na etapie planowania i realizacji przedsięwzięć). Ogólnodostępna baza danych, zawierająca informacje pochodzące ze wszystkich instytucji monitorujących stan środowiska w województwie, dane dotyczące cennych przyrodniczo obszarów chronionych oraz obowiązujące akty prawne pozwoliłaby na upowszechnienie wiedzy o stanie środowiska i odpowiednie planowanie.

VI. Wnioski

Gospodarka województwa warmińsko-mazurskiego jest wrażliwa na zmiany w otoczeniu zewnętrznym, w związku z tym jakiegokolwiek osłabienie sytuacji społeczno-gospodarczej w kraju czy na świecie ma bezpośrednie przełożenie na spadek wartości głównych wskaźników gospodarczych w regionie, zwłaszcza tych dotyczących rynku pracy (stopa bezrobocia rejestrowanego wzrosła w 2009 r. w stosunku do 2008 r. o 3,9 pkt %, w kraju o 2,6 pkt %). Powrót na poprzednią ścieżkę rozwoju jest bardzo trudny i wymaga czasu. Fundusze europejskie, które napłynęły do województwa pozwoliły na częściowe łagodzenie negatywnych skutków kryzysu. Do końca 2009 r. w województwie w ramach programów operacyjnych perspektywy finansowej 2007-2013 (RPO WiM, PO KL, PO RPW, PO IŚ) podpisano ok. 1,9 tys. umów o dofinansowanie projektów na kwotę wsparcia ponad 3,4 mld zł⁴⁵. W chwili obecnej trudno jest zweryfikować, w jakiej skali realizacja powyższych projektów przełoży się na zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej. Niemniej jednak, na podstawie dostępnych opracowań, można wnioskować, że gdyby nie było kryzysu, pozyskane fundusze spowodowałyby znaczny wzrost gospodarczy oraz wzrost zatrudnienia. W zaistniałej sytuacji ekonomicznej pozwalają one jedynie przywrócić stan sprzed kryzysu. Wyniki zrealizowanego w województwie badania ewaluacyjnego wskazują m.in., że miejsca pracy wygenerowane w regionie dzięki realizacji projektów w ramach RPO WiM będą miały w zdecydowanej większości gmin charakter wyłącznie naprawczy – zastąpią miejsca pracy zlikwidowane w czasie kryzysu gospodarczego⁴⁶.

1. Województwo odznacza się niewielkim rozmiarem gospodarki, co wyraża się przede wszystkim w relatywnie niewielkim udziale w wolumenie krajowym PKB (2,77%) oraz w niskim poziomie PKB per capita, zarówno w odniesieniu do średniej krajowej, jak i unijnej. Warto jednak zauważyć, że w 2008 r. zanotowało przyrost wartości PKB zbliżony do przyrostu PKB w kraju, co wskazuje na podobne tempo rozwoju w tym okresie. Ponadto w 2008 r. spadek przyrostu PKB w województwie w stosunku do roku poprzed-

niego był mniejszy niż wartość tego wskaźnika w kraju. Świadczy to o mniejszym spowolnieniu gospodarczym w województwie w stosunku do średniej w kraju. Kryzys gospodarczy miał silniejsze oddziaływanie na gospodarki województw lepiej rozwiniętych, które w dużym stopniu przyczyniają się do wytwarzaniu krajowego PKB – m.in. mazowieckie, dolnośląskie, pomorskie (przyrosty roczne PKB tych województw w okresie 2005-2007 były każdorazowo większe niż średnia krajowa, natomiast w 2008 r. były niższe niż średnio w kraju).

2. Rok 2008 pokazuje zmniejszanie się tempa narastania różnic w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego między liderami wzrostu gospodarczego a słabszymi ekonomicznie regionami, co może świadczyć o tym, że rozwój liderów wzrostu gospodarczego ulega spowolnieniu zaś słabsze regiony zaczynają przyspieszać (np. relacja między najwyższym i najniższym poziomem PKB na mieszkańca wyniosła w 2008 r. 2,28 wobec 2,37 w 2007 r.).
3. Znaczny napływ funduszy europejskich w ramach polityki spójności do Polski (w tym województwa warmińsko-mazurskiego) zdecydowanie wpłynął na polepszenie sytuacji Warmii i Mazur w zakresie spójności ekonomicznej z pozostałymi regionami UE. Województwo zanotowało dalszy wzrost udziału w średniej wartości PKB per capita (wg PPS) obliczanej dla 27 krajów Unii i po raz drugi przekroczyło próg 40% tej średniej.
4. W województwie działają głównie małe podmioty gospodarcze, o ograniczonej skali oddziaływania. Jednakże zła koniunktura gospodarcza nie ominęła także firm z Warmii i Mazur. W 2009 r. zanotowano spadek wartości nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw i odwrócenie pozytywnego trendu stopniowego wzrostu tych nakładów. Część przedsiębiorstw bardziej skupiała się w swojej działalności na przetrwaniu niż na inwestycjach prorozwojowych. Ratunkiem dla wielu podmiotów gospodarczych stały się środki funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Popyt na wsparcie bezpośrednie inwestycji środkami EFRR w ramach RPO WiM w 2009 r. wyniósł ok. 120% dostępnej na ten cel alokacji w ramach 5 konkursów (ok. 64 mln euro). Struktura podmiotów gospodarczych, ich ograniczone zdolności finansowe do podnoszenia konkurencyjności poprzez inwestycje oraz globalne wyzwania i trendy gospodarcze

⁴⁵ Informacja o stanie wdrażania funduszy europejskich w województwie warmińsko-mazurskim – stan na dzień 31.12.2009 r., Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2011, s. 40-57, dostępny na: <http://wrota.warmia.mazury.pl/Strategia-rozwoju/Raporty/>.

⁴⁶ Przegląd stanu wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007-2013, PSDB Sp. z o.o. na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Warszawa 2011, s. 46, dostępny na: <http://rpo.warmia.mazury.pl/Ewaluacja>.

wskazują na konieczność kontynuacji tego typu wsparcia podmiotów gospodarczych Warmii i Mazur.

5. Województwo warmińsko-mazurskie jest mało atrakcyjne dla inwestorów z kapitałem zagranicznym. Mimo wielu działań i kreowania klimatu dla inwestycji, województwo plasuje się w końcówce klasyfikacji krajowej pod względem aktywności wobec inwestorów i ogólnej atrakcyjności inwestycyjnej. Dystans do kraju w zakresie liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców zwiększa się stopniowo od 2002 r. (w 2002 r. w Polsce przypadało na 10 tys. mieszkańców o 2 spółki więcej niż w województwie, w 2009 r. różnica ta wyniosła 3,6 jednostki). Stąd potrzebna jest intensyfikacja działań samorządów w kierunku zachęcania inwestorów z kapitałem zagranicznym dyskontujących zasoby województwa i jednocześnie kreujących wzrost gospodarczy i aktywność społeczną do lokowania działalności w regionie. Z drugiej strony można domniemywać, że ta sytuacja spowodowała mniejszą wrażliwość regionu na globalne zmiany społeczno-gospodarcze wywołane światowym kryzysem, który bardziej odczuwały średnie i duże podmioty gospodarcze oraz podmioty powiązane z rynkami zagranicznymi.
  6. Pozytywnym symptomem zaobserwowanym w 2008 r. był wzrost wskaźników charakteryzujących wydajność pracy: PKB na 1 pracującego (bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób) wzrósł o 8,3%, a PKB na 1 pracującego w gospodarce narodowej wzrósł o 7%. Kolejne lata pokażą, czy pozytywny trend się utrzyma i czy region będzie potrafił sprostać aktualnym wyzwaniom światowym i poprawiać swoją konkurencyjność, zwłaszcza w okresie negatywnych zmian demograficznych.
  7. Niepokojącym zjawiskiem było zahamowanie przyrostu naturalnego oraz dalszy spadek udziału ludności młodej w ogólnej liczbie ludności. Stopniowe starzenie się społeczeństwa staje się wyzwaniem stojącym przed władzami regionu. Odpowiedzią na rosnące potrzeby w tym obszarze jest m.in. realizacja przyjętego przez Zarząd Województwa programu *Pogodna i bezpieczna jesień życia na Warmii i Mazurach*, którego celem jest podniesienie jakości życia ludzi starszych i stworzenie systemu opieki geriatrycznej. Zaspokojone rosnących potrzeb starzejącego się społeczeństwa wymaga rozwijania w regionie sieci placówek świadczących usługi dla osób starszych, zarówno w systemie dziennym, jak i całodobowym.
- Należy jednak pamiętać, że większość zadań tego typu mieści się w sferze usług komercyjnych. Elementem hamującym rozwój usług dla starzejącego się społeczeństwa w województwie jest niewątpliwie brak specjalistów z zakresu geriatry. Wyzwaniem na kolejne lata dla władz województwa jest m.in. zidentyfikowanie potrzeb w tym zakresie oraz zabieganie o przydział odpowiedniej ilości tego typu specjalistów w regionie.
8. Stopniowy spadek liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów (o 4% wobec 2008 r. i aż o 31,8% wobec 2005 r., w którym zanotowano największą liczbę turystów zagranicznych w województwie) wskazuje na konieczność intensyfikacji i przeorientowania działań w zakresie promocji oferty turystycznej w regionie. Spadek tego wskaźnika należy wiązać przede wszystkim ze światowym kryzysem gospodarczym i niższą skłonnością do wydawania pieniędzy na podróże. Nie można jednakże zapominać, jak trudno jest budować swój potencjał gospodarczy w oparciu o tę dziedzinę gospodarki. Mimo wdrażania w regionie licznych działań w dziedzinie turystyki, potrzeby są nadal duże. Koniecznym wydaje się opracowywanie nowych (w tym całorocznych) usług turystycznych i udoskonalanie istniejących produktów. Działaniom inwestycyjnym i promocyjnym muszą towarzyszyć działania jakościowe skierowane do kapitału ludzkiego.
  9. Spójność przestrzenna województwa ulega stopniowej poprawie, m.in. za sprawą inwestycji podejmowanych na szlakach komunikacyjnych, ale będzie stanowić wyzwanie dla działań polityki rozwoju regionalnego w perspektywie najbliższych lat.
  10. Wzrost odsetka gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do Internetu jest pozytywnym aspektem spójności przestrzennej województwa. W regionie prowadzone są liczne projekty i inicjatywy na rzecz przełamania wykluczenia cyfrowego mieszkańców, co w kontekście jego peryferyjnego położenia i niskiej dostępności przestrzennej może odegrać kluczową rolę w rozwoju usług opartych o sieć internetową, jak również przyczynić się do budowania wysokiej jakości kapitału ludzkiego.
  11. Dotychczasowe działania w zakresie dostępu mieszkańców województwa do sieci gazowych i elektrycznych wydają się być niewystarczające. To samo dotyczy poprawy stanu linii przesyłowych energii elektrycznych oraz poprawy ich układu. We wschodniej i północno-zachodniej części

województwa występuje znaczny stopień niepewności zasilania energetycznego, wynikający głównie z nieprawidłowego układu linii zasilających. Sieć rozdzielcza i dystrybucyjna w całym regionie jest niewystarczająca, a stan techniczny większości linii przesyłowych bardzo niekorzystny. W związku z tym w kolejnych latach koniecznym wydaje się nawiązanie odpowiednich porozumień władz regionu z gestorami sieci w celu zidentyfikowania najpilniejszych potrzeb inwestycyjnych i ustalenia kierunków ewentualnego wsparcia tych zadań, m.in. środkami z funduszy strukturalnych.

12. Od momentu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej i napływu środków polityki spójności,

obserwuje się intensyfikację działań rozwojowych w województwie, które przynoszą pozytywne zmiany w sferze społeczno-gospodarczej. Pełne efekty tych działań widoczne będą w dalszym okresie czasu. Większość projektów i inicjatyw współfinansowanych środkami europejskimi perspektywy finansowej 2007-2013 jest w fazie realizacji. Należy jednak mieć na uwadze fakt, że zmiana ustawy o finansach publicznych i perspektywa ograniczenia możliwości zaciągania zobowiązań przez jednostki samorządu terytorialnego, może doprowadzić do wyhamowania inwestycji publicznych w regionie, co będzie miało swoje negatywne skutki.

Wykaz skrótów

B+R	badania i rozwój	PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności	PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
BDL	Bank Danych Lokalnych	PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
CKP	Centrum Kształcenia Praktycznego	PKB	Produkt Krajowy Brutto
CKU	Centrum Kształcenia Ustawicznego	PKP	Polskie Koleje Państwowe
COI	Centrum Obsługi Inwestora	POIŚ	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013
COP	Centrum Organizacji Pozarządowych	PO IG	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013
CTT	Centrum Transferu Technologii	PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013
DPS	Dom Pomocy Społecznej	PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	PPS	Parytet Siły Nabywczej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny	PRBS	Program Rozwoju Bazy Sportowej
FMGTiM	Fundusz Małych Grantów Transgranicznych i Międzyregionalnych	PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy	PSP	Państwowa Straż Pożarna
FRDL	Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej	PSS-E	Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczne
FRKF	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej	PUP	Powiatowy Urząd Pracy
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy	RCOI	Regionalne Centrum Obsługi Inwestora
ESDK	Europejska Sieć Dziedzictwa Kulinarne	RDD	Rodzinny Dom Dziecka
ESWIP	Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych	RDP	Rodzinny Dom Pomocy
FS	Fundusz Spójności	RFP	Regionalny Fundusz Pożyczkowy
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	RIS	Regionalna Strategia Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego
GUS	Główny Urząd Statystyczny	RO EFS	Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społeczne
IMI	System Wymiany Informacji na Rynku Wewnętrznym	RPO WiM	Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013
IOB	Instytucja Otoczenia Biznesu	RSU	Regionalny System Usług

ISO	International Organization for Standardization	RSWI	Regionalny System Wspierania Innowacji
JST	Jednostka samorządu terytorialnego	SGGW	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
KGP	Komenda Główna Policji	SKO	Samorządowe Kolegium Odwoławcze
KPP	Komenda Powiatowa Policji	SPO WKP	Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw 2004-2006
KSR-G	Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy	SSSE	Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna
KSU	Krajowy System Usług	SZJ	System Zarządzania Jakością
KWP	Komenda Wojewódzka Policji	TBS	Towarzystwo Budownictwa Społecznego
MF EOG	Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego	UE	Unia Europejska
MKiDN	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	UWM	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
MNiSW	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
MOPS	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	W-MCOI	Warmińsko-Mazurskie Centrum Obsługi Inwestora
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego	W-MSSE	Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna
MSWiA	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	WMARR	Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa	WOPR	Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia	WORD	Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego
NMF	Norweski Mechanizm Finansowy	WSS-E	Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
NTS	Nomenklatura Jednostek Terytorialnych	WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
OPP	Organizacja Pożytku Publicznego	ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej	ZOSP RP	Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna	ZOZ	Zakład Opieki Zdrowotnej
PAIiZ	Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych	ZPORR	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004-2006

Spis tabel, wykresów i rycin

Tabela nr 1	PKB per capita.....	13
Wykres nr 1	PKB w województwie i jego udział w wolumenie krajowym.....	12
Wykres nr 2	PKB per capita w województwie wobec wartości dla kraju.....	12
Wykres nr 3	Udział w PKB per capita w UE27 (W PPS).....	12
Wykres nr 4	Udział podregionów w PKB województwa w 2008 r.	13
Wykres nr 5	Przyrosty PKB.....	13
Wykres nr 6	Aktywność zawodowa na 1000 mieszkańców w wieku 15 lat i więcej wg BAEL.....	14
Wykres nr 7	Bezrobotni na 1000 mieszkańców czynnych zawodowo wg bezrobocia rejestrowanego.....	14
Wykres nr 8	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej.....	14
Wykres nr 9	Wskaźnik dla celu Wzrost konkurencyjności gospodarki – PKB na 1 pracującego (bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób).....	15
Wykres nr 10	PKB na 1 pracującego w gospodarce narodowej.....	16
Wykres nr 11	Liczba pracujących w gospodarce narodowej na 1000 mieszkańców.....	16
Wykres nr 12	Liczba spółek z udziałem zagranicznym na 10 tys. mieszkańców.....	16
Wykres nr 13	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców.....	16
Wykres nr 14	Wskaźnik syntetyczny dla celu strategicznego Wzrost aktywności społecznej.....	17
Wykres nr 15	Zmiana liczby ludności na 100 tys. mieszkańców.....	17
Wykres nr 16	Udział ludności do 25. roku życia w ogólnej ludności.....	17
Wykres nr 17	Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców.....	17
Wykres nr 18	Udział gospodarstw domowych z komputerem z dostępem do Internetu.....	17
Wykres nr 19	Wskaźnik syntetyczny dla celu strategicznego Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych.....	18
Wykres nr 20	Drogi utwardzone na 100 km ²	18
Wykres nr 21	Linie kolejowe na 100 km ²	18
Wykres nr 22	Udział ludności korzystającej z kanalizacji.....	18
Wykres nr 23	Udział ludności korzystającej z sieci gazowej.....	18
Wykres nr 24	Liczba zidentyfikowanych działań w priorytetach Strategii w latach 2007-2009.....	19
Wykres nr 25	Liczba zidentyfikowanych projektów i inicjatyw w priorytetach Strategii w latach 2007-2009.....	19
Wykres nr 26	Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii w podziale na priorytety w latach 2007-2009.....	20
Wykres nr 27	Struktura projektów i poniesionych wydatków w 2009 r.....	21
Rycina nr 1	Udział w PKB per capita w UE27 (W PPS).....	12
Rycina nr 2	Dostępność drogowa miast wojewódzkich (wg powiatów).....	15

Wykaz ważniejszych źródeł wykorzystanych do opracowania Raportu

1. *Polska 2010. Raport o stanie gospodarki*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2010
2. *Sytuacja społeczno-gospodarcza Polski i regionów w 2009 r. na tle lat poprzednich*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010
3. Biuletyny informacyjne Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w 2009 r., nr 99-143
4. *Najlepsze „Mazury – cud natury”*, Rzeczpospolita 06.09.2009
5. *Część regionów jest już w zapaści*, Rzeczpospolita 04.08.2009
6. Portal Unii Europejskiej: <http://ec.europa.eu>
7. Serwis samorządowy PAP: <http://www.samorzad.pap.pl>
8. *Systemy edukacji w Europie – Stan obecny i planowane reformy*, Komisja Europejska, Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego, sierpień 2010
9. Wrota Warmii i Mazur: kalendarium wydarzeń, patronaty Marszałka Województwa w 2009 r., <http://wrota.warmia.mazury.pl/>
10. Dane GUS BDL
11. Fotografie na okładce: Wojciech Wójcik

ISBN 978-83-60425-73-2